Xhafer Durmishi

SKENDER

VEPRA

23

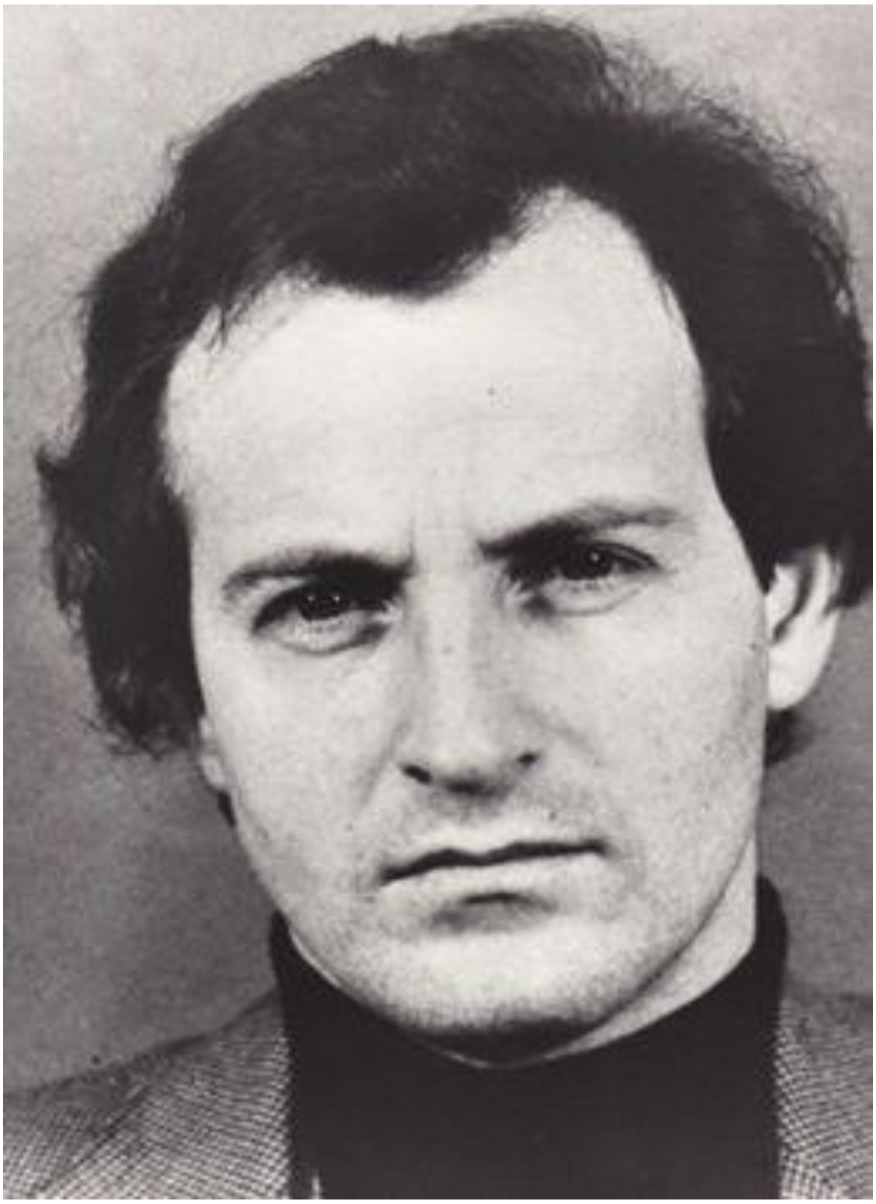

LUFTA PËR LIRI

NË LETRAT E JUSUF GËRVALLËS

Janar 1980-Janar 1982

Argumentet që kam paraqitur në të gjithë librat më duken shumë solide dhe janë treguar solide sidomos prej vitit 2006 e gjer më sot. Për çështje të shtjelluara që 100% kanë marrë përgjigjen e tyre, nuk inkuadrohem në debate e tema të internetit që hapin personat e ndryshëm, dhe nuk ndiej asnjë obligim t'u përgjigjem provokatorëve të ndryshëm.

Personave të cilët, pos të tjerëve, e kanë përcjellur punën time më parë nga afër, dhe çështjeve të reja që dalin, e që nuk janë trajtuar më parë, ju kam përgjegj, dhe në bazë të njohurive të mia e respektit për lexuesit do t'u përgjigjem gjithë jetën.

Shkaku pse nuk u përgjigjem temave të shtjelluara dhe përfundimisht të zgjedhura është se në asnjë mënyrë nuk pranoj t'i devalvoj argumentet në libra, prej të parit e deri në të fundit, prej fillimit e deri në kapitujt e fundit të librit *QENDRA Jusuf Gërvalla*.

Unë nuk pranoj në asnjë mënyrë që të provoj që argumentet e më se 50 librave për Lëvizjen e Jusuf Gërvallës t'i reduktoj në 15 fjali, për t'ia plotësuar teket ndonjë provokatori që ndien nevojë me u argëtua një pasdite a mbrëmje.

Këtë libër nuk e kam pasur të planifikuar, pasi këto analiza të letrave të Jusuf Gërvallës i kam pasur gati në thelb dhe i kam përdor gjatë shkrimit të librave tjerë. Por disa shokë që i kanë parë këto shënime dhe metodologjinë time, kanë insistuar t'i sistemoj e përmbledhi, sepse lexuesit kanë nevojë për këto sqarime, duke më thënë, se këto sqarime shumë herë nuk janë aq të vetëkuptueshme sa të duken ty.

Në këtë përmbledhje gjenden 29 letra. Faridin Tafallari i ka botuar për herë të parë 27 letra, ndërsa 2 letra i kam marrë nga faqja pashtriku.org gjatë këtij viti.

Letrat i kanë dy karakteristika.

Një grup ka të bëjë vetëm me Lëvizjen Nacionalçlirimtare – LNÇKVSHJ dhe çështje të saj të brendshme. Ky grup letrash nuk ka qenë e nevojshme të analizohet dhe unë shpesh për këtë pjesë jam mjaftuar me nënvizime.

Grupi tjetër është ai ku bëhet fjalë për Lëvizjen Nacionalçlirimtare dhe raportet me organizata dhe persona të organizatave tjera. Këtë grup e kam analizuar në hollësi.

Vendosja e numrave në letrat e Jusufit (copëtimi i tekstit) është bërë prej meje me qëllim të lehtësimit të analizave. Ka raste ku vetë Jusufi në disa letra i rendit disa çështje në formë numerike. Në ato raste unë tregoj se cila është renditja ime dhe cila e Jusufit.

Të gjitha nënvizimet janë të miat. Titujt e kapitujve (1-30) janë të caktuar prej meje.

Të gjitha fjalët e Jusufit dhe citatet e të tjerëve janë vetëm e vetëm me germa të shtypit.

Të gjitha fjalët e mia janë vetëm dhe vetëm me shkronja kursive.

Nëse mbahet mend ky princip, ky dallim, leximi dha dallimi i atyre që flasin është i lehtë.

***

1. Letër për Ibrahim Kelmendin, fillim viti 1980
2. Letër për Nazmi Selmanajn, prill 1980
3. Letër Enver Hoxhës, prill 1980
4. Letër Enver Hoxhës, 19 gusht 1980
5. Nanë e dashtun!
6. Letër për Ibrahim Kelmendin, tetor 1980
7. Letër për Nuhi Sylejmanin, janar 1981
8. Letër për Nuhi Sylejmanin, kah fundi i janarit 1981
9. Letër për Nuhi Sylejmanin, 10 shkurt 1981
10. Letër për Nuhi Sylejmanin, mesi i marsit 1981

BISEDA DHE TAKIMI I PARË I KADRI ZEKËS ME JUSUF GËRVALLËN

11. Letër e Bardhoshit për Nijazi Strajën, 4 prill 1981
12. Letër për Sabri Novosellën, 14 prill 1981
13. Letër për Sabri Novosellën, 13 maj 1981
14. Letër për Faridin Tafallarin, verë 1981
15. Letër për Faridin Tafallarin, verë 1981
16. Letër për Faridin Tafallarin, verë 1981
17. Letër Sabri Novosellës, 16 qershor 1981
18. Letër për Sabri Novosellën, 21 korrik 1981
19. Letër për Sabri Novosellën, 31 korrik 1981
20. Raport për degën Hasan Prishtina, 31 korrik 1981
21. Letër Sabri Novosellës, 20 gusht 1981
22. Letër për Sabri Novosellën, 5 nëntor 1981
23. Letër për Sabri Novosellën, 14 nëntor 1981
24. Letër për Sabri Novosellën, 16 nëntor 1981
25. Letër për Kadri Zekën, 7 dhjetor 1981
26. Letër Sabri Novosellës, 14 janar 1982
27. Letër Ymer Baqajt në kampin Latina në Itali, 14 janar 1982
28. Letër për Ibrahim Kelmendin, 15 janar 1982
29. Letër Kadri Zekës, 15 janar 1982
30. DY (2)-shet E VËRTETUARA NGA JUSUF GËRVALLA
GJATË PERIUDHËS JANAR 1980-JANAR 1982
Sokoli-Shpendi-Bardhi

---

1. Letër për Ibrahim Kelmendin, nga fillim viti 1980

Ludwigsburg, RFGJ
(fillimviti 1980)

I dashur shok,
1.Letra me materialet që të pata dërguar
-m'u kthye prapa,
-për shkak se
-e kisha pasur **adresën gabim**.

Jusufi, i dërgon tri letra Ibrahim Kelmendit;
2 letra më 1980
0 letra më 1981
1 letër më 1982

Nga 3 letra, 2 prej tyre i kthehen prapë Jusufit. Letra e parë (që e kemi në shqyrtim) dhe letra e fundit, më 15 janar 1982. E shprehur në përqindje kjo do të thotë:
-Nga letrat që Jusufi ia dërgon Ibrahim Kelmendit
-67% i kthehen prapa.

Është vështirë të besojmë se kjo është rastësi.

Për kthimin e letrës së parë Jusufi e përmend adresën e gabuar.

Për kthimin e letrës së fundit, të 15 janarit 1982, Ibrahim Kelmendi thotë se letra i është kthyer Familjes Gërvalla, sepse letra ka qenë rekomandë, e pasi ai nuk ka qenë në shtëpi, letra është kthyer.

*Është rregull e postave që letrat rekomandë nuk kthehen menjëherë, nëse i adresuari nuk është në shtëpi, por në atë rast në kutin e postës i epet njoftimi se e ka një letër rekomandë e cila në lokalet e postës pret të paktën **14 ditë** (në Suedi).*

*Ibrahim Kelmendi, si një shpifës por edhe vetë demaskues, ka shkruar se edhe letra e Jusufit dërguar Kadri Zekës më 15 janar 1982 ka qenë **rekomandë**.*

Si është e mundur që vetëm letra dërguar Ibrahim Kelmendit iu kthye dhe jo ajo dërguar Kadri Zekës, pasi as Kadri Zeka i vrarë, nuk ka pasur mundësi ta pranojë nga posta letrën rekomandë.

*Në bazë të ligjeve të logjikës, mund të themi, se, Jusufit, gjatë vitit 1980, i janë dhënë **adresa të rrejshme** nga Ibrahim Kelmendi, e kjo është reflektuar në kthime, si në letrën e parë (fillimviti 1980) ashtu edhe në të fundit - më 15 janar 1982.*

Dhe, u bë më mirë, sepse m'u dha rasti që njërin prej atyre materialeve, të fundmin, atë lidhur me "Zërin e popullit", ta marr edhe një herë në dorë dhe ta përpunoj më mirë. Tash, prej tij i bëra dy materiale (i dyti është ai që lidhet me deklaratat e Brezhnjevit), të cilat kur të vijë puna të botohen, të lutem t'i vësh pranë njëri tjetrit, për shkak të tematikës së tyre.

2.Jam mirënjohës që të bie ndër mend edhe të më shkruash letër.

Nga fjalia e mësipërme rrjedhë se Ibrahim Kelmendi me iniciativën e tij fillon t'i shkruaj e të kërkoj kontakte me Jusufin, dhe jo Jusufi me te.

3.Unë sa për letra jam shumë dembel. Mirëpo, në letrën e fundit ti kërkon ndonjë mendim prej meje lidhur me vargjet që ke shkruar. Prandaj, më duhet të të përgjigjem patjetër.

Kjo letër e Jusufit është përgjigje në kërkesën e I.K. për t'ia vlerësuar vargjet.

S'ka dyshim se, sikur të mos kisha diktuar tek ti një shpirt që energjinë e vet mund ta zbrazë përsë mbari duke shkruar vargje (kjo është një nga mënyrat më fisnike të shfrytëzimit të energjisë së njeriut në përgjithësi), do t'i bija shkurt dhe të të thosha të mos lodhesh më. Po realiteti, fatbardhësisht, po flet ndryshe: me një përkushtim më të madh dhe me konsultim pak më të ngulmët edhe të teorisë së artit, për sa kam arritur unë të vërej, ti mund të na dhurosh vjersha shumë të qëlluara.

Ja se, pse i zura ngoje angazhimin më të madh dhe konsultimin e teorisë.

4.Së pari, në art, gjatë procesit të krijimit, është e domosdoshme që, pos të tjerash, të kemi një **besim të madh në vete dhe një bindje të fortë, një sugjestion se jemi duke bërë punë shumë fisnike.**

Ibrahim Kelmendi: 'Obligimi im moral është që të **testoj opinionin**...' (Gazeta Express, 11 mars 2007). Edhe për Rezilin ndjej keqardhje,... ...edhe ai do të mund të ishte njeri pa këto gjynahe që i **mvishen** në roman...') (Republika, prill 2007

5.Më duket se te ti kemi diçka tjetër: një provë që, krahas punëve të tjera, të merresh edhe me diçka joserioze!

Ibrahim Kelmendi: "Edhe për Rezilin ndjej keqardhje,... ...edhe ai do të mund të ishte njeri pa këto gjynahe që i **mvishen** në roman...") (Salih Kabashi, Republika, *Prill 2007*

6.Ky është një mëkat ndaj artit dhe deri sa të mbash qëndrim të tillë ndaj tij, edhe ai do të mbajë qëndrim adekuat ndaj teje, do të të përbuzë, dhe kështu mendimi i vërtetë artistik kurrë nuk do të zhveshet i tëri përpara teje në gjithë bukurinë e vet të fuqishme.

Ibrahim Kelmendi: "Edhe për Rezilin ndjej keqardhje,... ...edhe ai do të mund të ishte njeri pa këto gjynahe që i **mvishen** në roman...") (Salih Kabashi, Republika, *Prill 2007*

E dyta: mbi çdo varg tëndin vërehet influenca e madhe e poetëve tendenciozë revolucionarë, sidomos e atyre gjermanë, (shpresoj se tendencën artistike në këtë rast nuk e identifikon me tendencën e thjeshtë praktike.) Thjeshtësia dhe fuqia e vargut të poetëve si Brehti me shokë, do ta pranojnë edhe teoricienët më të përçudnuar, ka një funksion fisnik në jetë. Mirëpo, i pajisur me një subtilitet, ta zëmë agollian, dhe me një subtilitet e refleks kadarean, vargu i tillë, duhet ta pranojmë unë dhe ti, bëhet varg i vërtetë letrar dhe nuk humb asgjë nga tendenca për t'i shërbyer një populli a një epoke. Përkundrazi, ashtu mishërohet edhe më shumë me njeriun, me indet e tij më të fshehta e më vitale, me asociacionet e tij më të pambërrijshme, dhe bëhet njëherë e përgjithmonë pasuri e njeriut.

Konsultimin e teorisë së artit letrar ta sugjeroj edhe për një arsye të fortë: në vargun më subtil në botë mund të bëjë vend fjala më e vrazhdë në botë, pa i marrë gjë butësisë, veçse duke e shquar atë. Mirëpo, për ta arritur këtë gjë, duhet t'i kemi të qarta ligjet e kontekstit artistik, e me këto ligje nuk lindim por i mësojmë nga leximi dhe i absorbojmë bashkë me invencën jetësore e artistike.

Më në fund, meqë nuk më doli kohë të prek gjësend konkretisht në vjershat që më dërgove ti, këtë punë po e lëmë për herën tjetër.

Të fala të përzemërta,
Jusufi

P.S.
Ne të gjithë jemi mirë, dëshirojmë që edhe ti të jesh mirë, bashkë me shokët dhe dashamirët.

2. Letër e Jusuf Gërvallës - Nazmi Selmanajt prill 1980

I dashur shok Nazmi!

1.Është **hera e dytë që po më gëzon me një letër të mirë.**

Nga fjalia e mësipërme kuptohet se kjo letër mund të konsiderohet si përgjigje në dy letra të mëparme të Nazmi Selmanajt.

Gatishmëria jote për t'iu kushtuar me gjithë qenien, ashtu si i ka hije një burri shqiptar dhe një intelektuali përparimtar, çështjes së atdheut, s'ka si mos të çmohet. Natyrisht, ky është një obligim për përmbushjen e të cilit duhet të jetë i gatshëm çdo shqiptar. Por, ne jemi të vetëdijshëm se vitet 70 - vjeçare të Jugosllavisë për shkatërrimin e popullit shqiptar, duke mos ia dalë ta arrijnë efektin e plotë, megjithatë e kanë ushtruar një efekt të padëshirueshëm për ne – apatinë dhe topitjen e një pjese të madhe të njerëzve tanë. Prandaj, gatishmëria jote dhe e shokëve të ngjashëm duhet çmuar si virtyt dhe jo të shikohet vetëm si gatishmëri për ta çuar në vend obligimin.

Por, lufta që na mbetet ne në fazën e tashme për çlirim nacional e social nga Jugosllavia, pa dyshim, duhet të jetë luftë që klasën punëtore dhe fshatarësinë shqiptare t'i zgjojmë nga apatia e përmendur dhe t'i bëjmë të vetëdijshme për obligimin e shenjtë që kanë ndaj atdheut. Më duket se, në thjeshtësinë e vet të madhe, kjo çështje për ne është bërë gjëja më e ndërlikuar. Populli ynë, siç dëshmon historia, është një popull trim, që atdheut i ka dalë borxhit kurdoherë, duke luftuar me armiq shumë herë më të fortë. Ky popull sot nuk po lëviz. Arsye? Të jetë frika arsye?

Ne e dimë se populli ynë është ndeshur edhe më herët me të njëjtin armik. Gjithmonë, me armë më të dobëta, kundër forcave çetnike, e në fund edhe kundër të ashtuquajturave forca „komuniste“ të PKJ-së, populli ynë, i ka dalë të sigurojë superioritete lufte.

Cila të jetë, pra, arsyeja e vërtetë? Njeriu mund të thotë: Në mos qoftë frika, atëherë duhet të jetë ndonjë ftohje si rezultat i ftohjes së motivit për dashurinë ndaj atdheut. Mua më duket se as kjo nuk është arsyeja. Motivi i dashurisë ndaj atdheut është i rrënjosur tek të gjithë popujt, madje edhe te ata më të civilizuarit, sado që, siç e dimë, sa më e lartë të jetë shkalla e civilizimit, aq më shumë dobësohet intensiteti i motivit të dashurisë. Këtë mendim ma përkrahin luftërat e sotme në të gjitha frontet, luftëra në të cilat popujt e shumtë, sidomos të civilizuarit, janë kapur fort për motivin atdhedashës dhe nuk lëshojnë pe, edhe me kusht që të shkaktohet lufta e madhe, e Treta, në të cilën ka mundësi të shkatërrohet një pjesë e madhe e njerëzimit.

Armiku ynë ka përdorur mjete tinëzare: postin dhe paranë. Te popujt e shtruar në një mënyrë a në një tjetër, këto mjete kurdoherë e kanë bërë efektin e vet shkatërrues. Të kombinuara me terrorin politik dhe me zhvendosjen e vlerave të vërteta e zëvendësimin e tyre me kuazi vlera, posti dhe paraja, në dekorin e errësirës, të skamjes e të analfabetizmit të deridjeshëm, kanë shkaktuar apatinë dhe topitjen, të përmendura më lart. Më duket se ky mund të jetë një lloj emëruesi për gjendjen tonë.

Mirëpo, ne jemi të vetëdijshëm, në anën tjetër, se populli ynë, shumica dërmuese e tij, nuk është i kënaqur. Historikisht, lëvizja e popujve përgatitet ngadalë. Deri në momentin që në mendjen kolektive të popullit të mos jetë kristalizuar ideja e interesit të përgjithshëm, populli paraqet një masë në dukje amorfe, po me një mundësi të brendshme shpërthimi, siç është ajo e vullkanit.

Ç'na mbetet neve: T'ia kristalizojmë atij idenë e interesit.

Një fjalë goje! Por, kjo është thjeshtësia e madhe, e cila është ndërlikuar deri në absurditet. Ne, mendoj unë, duhet ta kemi durimin e vektares së mirë. I janë lidhur nyje ind e tymën; nuk tmerrohet, nuk rrëmbehet nga nervozizmi, që duket i arsyeshëm në atë situatë, por, dalëngadalë, nyjë pas nyje, e bie vekun në gjendje të rregullt pune.

Pastaj, meqë është mjeshtër, drugëza e saj do të punojë me rregullsim dhe me shpejtësinë e saj karakteristike. Edhe ne i kemi me vek, me ind e tymën, me shpatëza e drugëza e me bosht. Jemi bij të një populli të shkelur e të shumëvuajtur, i cili, pikërisht në çastet kur është dukur se do të japë shpirt, ka gjetur burime, që ia kanë shumëfishuar fuqinë dhe është vënë në lëvizje?!

S'do mend se, po punuam me ndërgjegje për zgjimin e plotë të shqiptarit të robëruar, kur të bjerë ora e revolucionit, habia jonë më e madhe do të jetë se me çfarë pasioni, me çfarë dashurie, me çfarë trimërie dhe me çfarë mjeshtërie do të punojë vetë populli ynë në luftën me armikun shekullor.

2.Dhe, kur të bëhemi **vetë të gatshëm për flijime sa më të mëdha e për punë të palodhshme e të ndërgjegjshme**, do të na dalë përpara me përshëndetje një fakt gazmor:

3.**Puna jonë nuk është në fillim**. **Pjesa më e madhe e nyjave të vekut është zgjidhur**.

Garancia më e madhe për realizimin e një revolucioni është pakënaqësia e përgjithshme. Kurse unë e ti me shokë kemi pasur pa numër raste të bindemi për pakënaqësinë e madhe të popullit tonë me gjendjen ekzistuese.

Të uroj, pra, durim sa më të madh dhe punë të palodhshme!

Të fala vëllazërore

Jusuf Gërvalla

3. Letër Enver Hoxhës, prill 1980

I dashur shoku Enver!

Djali im i vogël, dy vjeç e gjysmë, po llafosej me të motrën, tetë vjeçe, ndaj të gdhirë, "Dua", i thoshte asaj, të vij me ty në shkollë! "Kur të rritesh edhe pak" , ia ktheu ajo dhe shtoi me një dlirësi të dhembshur fëmijënore: "Kur t`i bëhesh ti motrës për shkollë, ne do të jemi në Shqipërinë tonë të dashur!"

Cicërrimë më të ëmbël, po edhe më prekëse, për të më nxjerrë gjumin e një mëngjesi të gdhirë me përtesë në dhe të huaj-thuaja se nuk kish.

Isha i lumtur që fëmija im s`e hiqte mendjeje mundësinë për të jetuar në Shqipërinë tonë të dashur. Por fjalët e saj më prekën shumë se sendërtimin e dëshirës së fëmijëve të mi dhe gjakimin tim, nuk e kisha unë në dorë.

Më 14 dhjetor të vitit të kaluar, UDB-ja e Pejës e arrestoi në shtëpinë e lindjes, në katundin Dubovik (afër Deçanit), vëllaun tim të madh, Hysen Gërvalla. Po këtë ditë, UDB-ja e Prishtinës mua ma kishte bastisur banesën në Prishtinë, pa prezencën time. Lajmin e hidhur ma solli në punë (në gazetën "Rilindja") shoqja ime, menjëherë pas bastisjes dhe pas largimit të inspektorëve të UDB-së nga banesa. Lidhur me arrestimin e vëllaut tim të madh dhe me materialet ilegale që kishin shtënë në dorë organet e Pejës, atë, gruan time, e kishte informuar një kushëriri im i parë. Materialet propagandistike të Lëvizjes Nacionalçlirimtare të Kosovës si dhe makina ilegale e shkrimit, në rast dorëzimi, do të më ngarkonin me shumë vjet burgim të rëndë. Pos kësaj, në sajë të mjeteve moderne që përdor UDB-ja gjatë hetimeve, nuk ishte e përjashtuar mundësia që, pa marrë parasysh këmbënguljen time, UDB-ja mund të zbulonte edhe ndonjë sekret lidhur me Lëvizjen.

Prandaj, duke marrë pëlqimin e shokut të parë të Lëvizjes, anëtar i Komitetit Qendror, unë u arratisa aty për aty. Më datë 21 dhjetor arrita në Ludvigsburg të RF Gjermane dhe u strehova te vëllau im i vogël Bardhosh Gërvalla, i cili këtu punon që nga viti 1974.

Në vendlindje, Dubovik, mbetën nëna plakë, vëllai më i ri me grua dhe një fëmijë dhe familja e vëllait të arrestuar, gruaja me shtatë fëmijë; kurse në Prishtinë, gruaja ime dhe tre fëmijët të cilët do të vijnë tek unë një muaj më vonë.

Unë, me të arritur në Ludvigsburg, i bëra telefon Ambasadës Shqiptare në Vjenë dhe prej shokëve të atjeshëm kërkova ndonjë këshillë se si mund të ruhem nga gabimet në një botë ku nuk kisha qenë kurrë më parë dhe ku, pasi kisha ardhur pa pasaport e më duhej të kërkoja azil politik, kishte mundësi edhe për ndonjë gabim. Pak ditë më vonë, këtë gjë si dhe kërkesën për shqyrtimin e mundësive që të më jepet mundësia e strehimit në RPS të Shqipërisë, ia komunikova edhe me gojë njërit prej shokëve të Ambasadës së përmendur.

Nga ajo kohë u bënë afro katër muaj dhe lidhur me kërkesën time nuk mora ndonjë përgjigje.

Ndërkohë, me iniciativën time, në të përjavshmen gjermane “Der Spiegel”, u botua një artikull i gjatë për situatën aktuale në Kosovë, pas arrestimeve masive të shqiptarëve, të cilët duhet të përgjigjen para gjyqit jugosllav për vepra “kundër popullit dhe shtetit”. Pos kësaj, gazetës së këtushme majtiste “Tageszeitung” i dhash edhe një intervistë po për gjendjen e përmendur. Shkrova edhe një numër artikujsh për gazetën ilegale shqiptare “Bashkimi”, e cila qarkullon në radhët e punëtorëve shqiptarë me punë në Gjermani dhe në Kosovë.

Nga shokët e Kosovës më vinin kohë pas kohe porosi që të ruhesha, sepse UDB-ja, e cila është mësuar t`i qërojë me likuidime fizike hesapet me disa ustashë kroatë, kinse nuk qenka larg vendimit që një praktikë të tillë ta aplikojë edhe me shqiptarët në botën e jashtme. Nuk mund të them se s`më kanë bërë ndonjë përshtypje këto sugjerime të shokëve, por as njerëzve të UDB-së këtu, megjithë marrëveshjet dhe bashkëpunimin jugosllavo-gjerman, nuk ua kam aq shumë frikën. Mjafton që këtu nuk ka si të më kërcënojë uniforma e policisë jugosllave, pa për të tjerat bëhet disi, rroftë arma.

Por, që nga çasti i parë i arratisjes, unë e kam pasur mendjen të strehohem në Shqipëri. Prandaj, shoku Enver, mora kurajon të Ju drejtohem Ju personalisht. Kam njoftime për marrëveshjen shqiptaro-jugosllave lidhur me ekstradimin reciprok të personave të vënë jashtë ligjit në të dy vendet. Por, sipas Nenit 65 të Kushtetutës së Republikës Popullore Socialiste të Shqipërisë, ku thuhet: “Në Republikën Popullore Socialiste të Shqipërisë u jepet e drejta e strehimit shtetasve të huaj që ndiqen për shkak të veprimtarisë së tyre në dobi të revolucionit e të socializmit, të demokracisë e të çlirimit kombëtar si edhe të përparimit të shkencës e të kulturës”, konsideroj se mua më takon kjo e drejtë. Nuk dua të them se ma mohon kush, por, procedura e rëndomë e realizimit të saj po më dëmton fizikisht e shpirtërisht, shoku Enver. …

Nuk ishte punë e lehtë për mua të vendos që të Ju drejtohem Ju, shoku Enver, për një çështje që ndoshta nuk është e denjë te merreni me të. Në krahasim me të ligat që kanë rënë mbi kokë familjes sime para dhe pas lufte, me të ligat që kam përjetuar vetë dhe me situatën e përgjithshme shumë të vështirë në Kosovë, gjendja ime është, siç i themi ne nga Kosova, lule e dritë. Por, edhe deveja ka rënë më gjunjë për një lëkurë lepuri që i është shtuar barrës së saj të rëndë.

Kur i marr parasysh çështjet në gjithë gjerësinë e tyre, kërkesa për të m`u dhënë e drejta e strehimit në atdheun tim, më duket si një luks, dhe atëherë më rrëmben një ndjenjë turpi. Por i vetëdijshëm se në Kosovë, përderisa gjendja të mos ndërrojë rrënjësisht, këmba ime s`ka si shkel më sa të jem gjallë, e në anën tjetër, me këtë botë të huaj s`më lidh asnjë cikërrim dhe këtu nuk shoh kurrfarë perspektive, e vetmja rrugë e drejtë dhe e njerëzishme më duket jeta në Shqipëri.

Jam i vetëdijshëm edhe për disa probleme të pahijshme, që kanë shkaktuar disa kosovarë, duke dalë me qëllime të ulëta në territorin e RPS të Shqipërisë. Për fat, makinacionet e UDB-së, që në Kosovë e viset e tjera shqiptare brenda kufijve politikë të Jugosllavisë kanë bërë kërdinë në dëm të popullit tonë, në shtetin shqiptar s`kanë gjetur shesh për të bërë përshesh. Mirëpo, duke qenë njeri i përvuajtur, i thjeshtë dhe i vetëdijshëm për dashurinë që kam ndaj nënës Shqipëri, jam i sigurtë se unë s`do të merrja në asnjë mënyrë rrugën e atyre djemve bastardë të Kosovës, që janë vënë në shërbim të armikut, por do të ndiqja shembullin e ca të tjerëve, si Ajet Haxhiu, Agim Gjakova e ndonjë tjetër të cilët kurdoherë kanë mbetur burra të ndershëm.

* **

Suzana Gërvalla: ”*Pas varrosjes së tyre unë kam kërkuar me shkua në Shqipëri me fëmijët. Se Jusufi kishte dëshirë me i shkollua fëmijët në Shqipëri. Kamë bërë kërkesë, tri herë ma kanë kthye negative. Nuk më pranonin. Të katërtën herë kërkesën e kam dërguar në Turqi dhe atje ka qenë një person që e ka rregullua dhe më pranuan me shkua. Kemi shkuar përmes Austrisë në Athinë, e nga Athina në Tiranë.”* (Suzana Gërvalla, Intervistë/Pjesa e dytë, Oral History Kosovo, YouTube, 3 gusht 2017, koha në film 21:33-22:10)

4. Letër Enver Hoxhës, 19 gusht 1980

I dashur shoku Enver!

Ne - shqiptarët e shkëputur nga atdheu i lirë dhe të mbërthyer me dhunë mbrenda kufijve politikë të Jugosllavisë - ndjekim me krenari çdo hap të Shqipërisë mëmë në përforcimin dhe përparimin e atdheut dhe të socializmit. I gëzohemi prej së largu çdo prove të suksesshme të unitetit të pathyeshëm parti – popull dhe kjo na bën më të fortë edhe ne. Mburrja dhe entuziazmi ynë s'kanë kufi kur kujtohemi që Shqipëria, nga një vend i varfër dhe i prapambetur feudalo – borgjez, u kthye në një vend të përparuar e të zhvilluar, pa analfabetizëm e papunësi në një vend të socializmit të mirëfilltë, që jo vetëm po ja del ta ruajë në gji të shoqërisë së vet të paprekur kështjellën e marksizëm-leninizmit, por edhe t'i ndezë shkëndijat revolucionare te pjesa dërmuese e popujve të Planetit. Pa frikë se po biem në ndonjë eufori, nesër, kur këto shkëndija të kthehen në zjarre të vërteta revolucionesh socialiste, ne jemi të bindur që bota do t'ia njohë një pjesë të madhe të meritave pikërisht atdheut tonë, Republikës Popullore Socialiste të Shqipërisë.

E qartë, duhej një punë e mundimshme jashtë mase për të arritur në shkallën e sotme. Jemi në dijeni për një pjesë të madhe problemesh, me të cilat u ballafaquan Partia e Punës e Shqipërisë dhe populli shqiptar në rrugën e tyre të ndritshme. Ajo që na mburr dhe na jep shpresë më së shumti, është fakti se në gjithë këtë punë, prej titani PPSH dhe populli shqiptar i lirë, në udhëkryqin e njërës nga sprovat më të mëdha historike, ka zgjedhur rrugën e sinqeritetit dhe të guximit të pashembullt, me të cilat është mëkuar ndër shekuj populli ynë i shumëvuajtur;, rrugën që i jep dorë të bëhet zëdhënës i ideve më përparimtare të njerëzimit, duke ndarë si me thikë të mirën nga e keqja në botë.

Epoka e lavdishme shqiptare e Gjergj Kastriotit nxorri në pah një përmasë të rëndësishme të shpirtit të popullit tonë: gatishmërinë e flijimit në shkallën më të lartë dhe të frymëzimit të papërsëritshëm të njeriut të kohës për mbrojtjen e atdheut. Dhe hyri me të drejtë në histori si epokë e Prometheut kundër të gjithë perëndive. Epoka e sotme shqiptare, me Partinë e Punës dhe me Ty në krye, shoku Enver, nxori në shesh edhe një dimension tjetër: etjen e madhe të shqiptarit për punë dhe për ndriçimin e plotë të mendjes. Doli në shesh njeriu i ri, vërtet nga gjiri i njërit nga popujt më të vegjël në botë, por i aftë për t'u bërë shembull për të mirë në mbarë botën. Skena e dramës së sotme shqiptare është po ajo e Prometheut të peseqind vjetëve. Bota e krishterë ishte ajo që pat nisur luftën kundër kuçedrës anadollake. Dhe sa u duk që ajo botë po i gëzohej titanit Skënderbe, që po i çonte në vend tek e fundit dhe interesat e Evropës, u prapsën një pas një fuqitë e kohës. Kishte një cikërrimë që nuk durohej në personin e Gjergjit dhe të popullit shqiptar: seriozitetin dhe këmbënguljen mbinjerëzore, që çështjen e shtrenjtë të lirisë e bënte të kuptohej në gjithë njëmendësinë e saj. Kështu u sprapsën dalëngadalë edhe forcat që kishin hyrë përpara Shqipërisë "së vogël" në lojën e madhe të dramës komuniste. Shqipëria e "vogël", me seriozitetin dhe njëmendësinë e saj, atyre ua nxorri gjithë merakun në kushte të një temperature të lartë të "lojës" së nisur prej tyre. Marrëveshjet paqësore dhe krushqitë e Venedikut, Raguzës, Serbisë me kuçedrën anadollake, në një kohë që Shqipëria po e lante në gjak çdo pëllëmbë të tokave të veta, nuk ndryshojnë aspak nga tradhtia sovjetike, jugosllave, kineze...që ia kthyen shpinën marksizëm-leninizmit, duke mos qenë të gatshëm t'i bëjnë ballë frymëzimit të lartë komunist dhe duke parapëlqyer rrugën e rezistencës së ulët ndaj armikut të egër të epokës - imperializmit dhe kapitalizmit. Ne ndjekim me indinjatë bllokadën e egër ndaj Republikës Popullore Socialiste të Shqipërisë, që e nisën imperializmi e kapitalizmi, për ta vazhduar revizionistët tradhtarë. Por zemra na bëhet mal kur shohim që atdheu ynë marshon sypatrembur, duke çarë një pas një rrethimet dhe bllokadat mizore dhe duke ndjekur me frymëzim e besnikëri të pashembullt rrugën e sigurt të socializmit, që është e ardhmja e afërt e gjithë njerëzimit.

Në saje të ekzistimit të kësaj Shqipërie të mbarë, të fortë e vigjilente dhe në saje të traditave revolucionare të popullit tonë, përgjithësisht, edhe ne, shqiptarët e Kosovës dhe të viseve të tjera shqiptare të përfshira me dhunën e me padrejtësinë e pashembullt historike brenda kufijve të Jugosllavisë - ndonëse jemi dëmtuar në masë të madhe nga shtrëngimi i vazhdueshëm i darëve të shovinizmit serbo-malazezo-maqedonas - ia kemi dalë të ruhemi bukur mirë nga ujërat e zeza ideologjike të revizionizmit titist- rankoviçist. Larg ndenjës revanshiste, nacionaliste e shoviniste, te ne është ndezur shkëndija e luftës së pashmangshme nacionalçlirimtare, konturet e së cilës po duken në horizont. Të nxiret pjesa e robëruar e tokave dhe e popullit shqiptar nga kthetrat e përgjakshme të socialshovinistëve titistë dhe të çohet në vend vullneti i ndryshuar i popullit tonë: bashkimi me vendin amë, Shqipërinë socialiste, është një e drejtë historike, që iu mohua por nuk iu çrrënjos kurrë popullit tonë të vënë me shekuj përballë padrejtësive të mëdha historike po të papërkulur kurrë.

Në dëshmi të përpjekjeve dhe të luftës sonë flasin vetë kampet jugosllave të përqëndrimit, me barkun e tyre të akullt, që s'po resht së gëlltituri qe tridhjetë e pesë vjet me mijëra e mijëra patriotë dhe revolucionarë shqiptarë; në dëshmi të tyre flet vetëdija e zgjuar kombëtare dhe klasore e shqiptarëve me banim në Jugosllavi. Na bën të lumtur fakti se Partia e Punës e Shqipërisë dhe Ti, shoku Enver, jo vetëm që keni ndjekur në hap të gjitha konjugacionet e gjenocidit sllavomadh të ushtruar mbi ne, por keni qenë edhe të vetmit denoncues të denjë të këtij gjenocidi në sy të botës. Deri sa ne kemi duruar urie; deri sa ne kemi shikuar me sedër të vrarë kombëtare si zbret dhe si ndalohet flamuri shqiptar; deri sa nga vatrat tona na kanë dëbuar me dajak, me presione e shantazhe dhe deri sa na kanë vënë në tortura të pashembullta; gjithë kohën që ne kemi shijuar mjetet të gjenocidit nga ana e socialshovinistëve serbo-malazezo-maqedonas, i vetmi sadisfaksion për ne ka qenë forcimi dhe zhvillimi i mbarë i Shqipërisë mëmë dhe denoncimi i hapët nga ana e PPSH i të zezave të zbrazura me rrebesh mbi kokën tonë. Dhe, në vend të ndonjë ndjenjeje të braktisjes nga Shqipëria mëmë (këtë ndjenjë provoi një kohë të gjatë të injektonte në qenien tonë kombëtare gënjeshtra e ligë titiste), qenien tonë e mbushi ndjenja e fuqishme se ka kush na del zot dhe kush e davarit mjegullën historike, me të cilën titistët donin të mbështillnin historinë tonë të vërtetë dhe planet e tyre shtetërore për shfarosjen e shqiptarëve.

Të shtypur në pikëpamje ekonomike, sociale, nacionale e kulturore me breza të tërë intelektualësh e revolucionarësh të asgjësuar fizikisht nga pushtuesit serbo-malazezo-maqedonas; pa institucione dhe literaturë të përshtatshme, nga do të rridhnin informata e njohuri, në bazë të të cilave do të mund të hetohej aktualiteti politik ndërkombëtar dhe çështja jonë jetike, aktivitetin e djalërisë patriotike shqiptare në këtë pjesë të robëruar të atdheut tonë e karakterizonte një kohë të gjatë vetëm instinkti kombëtar dhe entuziazmi i pashuar. U desh një kohë relativisht e gjatë që ne të kuptonim një fakt fare të thjeshtë; se kufijtë e Shqipërisë dhe të Jugosllavisë, në kushtet e sotme dhe në shkallë ndërkombëtare, janë të pacenueshëm dhe se çdo intervenim i hapët i Shqipërisë në çështjet e shqiptarëve të robëruar mund të konsiderohet përzierje në punët e brendshme të Jugosllavisë e kështu edhe të sjellë pasoja të rënda intervecioniste edhe për vetë atdheun tonë, pavarësia e të cilit ka kushtuar çdo pëllëmbë e gjak. Po tani që vetëdija jonë politike po begatohet gjithnjë e më shumë, rrezikun e Shqipërisë mund ta hetojmë më lehtë dhe më lehtë t'i bëhemi prag atij. Sidomos atë të madhin, rrezikun e intervenimit ndërkombëtar në Shqipërinë socialiste, nuk e aprovojmë në asnjë mënyrë, dhe jam i bindur se djalëria jonë përparimtare dhe përgjithësisht populli shqiptar brenda kufijve politikë të Jugosllavisë, më parë do të duronte asgjësimin e vet sesa zhbërjen e Shqipërisë. Për këtë arsye dhe për arsyen se çështja e luftës dhe e revolucionit tonë na përket në radhë të parë neve, shqiptarëve të kolonizuar, ne gjithnjë më shpejt po pajtohemi me faktin se ndihmën e RPS të Shqipërisë duhet ta presim vetëm në çastin vendimtar të luftës sonë, kur lufta të kalojë në konflikt të armatosur. (**Por, gjithashtu ne prekemi thellë në sedër sa herë që, nga mosbesimi në ne apo nga konspiracioni i thellë, ndonjë shtetas i RPS të Shqipërisë ngul këmbë sesi në Jugosllavi nuk jemi ”gjithaq keq” dhe se ”Shqipëria nuk ka fare të bëjë me çështjen tonë!” Fjalë të tilla edhe pse nuk kanë fare të bëjnë me të vërtetën sa i përket qëndrimit të Shqipërisë socialiste ndaj tokave të veta të pushtuara, sjellin dekurajim dhe pakënaqësi në mesin e popullit tonë të shumëvuajtur**.)

Nga ana tjetër, ne aprovojmë pa rezervë parimin marksist-leninist të PPSH, lidhur me rivendikimin e kufijve. Mirëpo, nga përvoja 35 – vjeçare me titizmin, a mund të priten rrethana të rivendikimit në rrethana marksiste-leniniste? Te ne nuk do të lëkundet kurrë besimi në revolucionaritetin e popujve. Kjo vlen edhe për popujt jugosllavë. Ti, i dashuri shoku Enver, ke konstatuar vetë se klima politike në Jugosllavi është e atillë që në të mund të pritet shpërthimi i revolucionit socialist. Dhe kushtet ekonomiko-shoqërore për një shpërthim të tillë ekzistojnë qëmoti në këtë vend revizionist, sidomos sot, në kohën e krizës më të madhe në të cilën është katandisur ky vend. Aparati fashist jugosllav ia ka dalë t'i shuajë grevat e shumta të punëtorëve, që janë zhvilluar kohëve te fundit, po edhe ta minimizojë jehonën e tyre, duke i ruajtur ato në fshehtësinë më rigoroze.. Këto greva vërtet mund të merren si shkëndijë e një revolucioni të ardhshëm, sado që ato, përsa mund të hetohet, nuk dalin me ndonjë program të qartë marksist-leninist. Sa i përket opozitës së regjimit të sotëm titist, sidomos kur është fjala për pjesëtarë të kombit kroat nga Kroacia dhe Bosnja, veprimtaria e saj propagandistike dhe agjitatore i ka rrënjët në emigracionin e orientuar thuajse kryekëput nga imperializmi dhe kapitalizmi perëndimor. Kjo opozitë, me një bazë fare të dobët në vend, po bën presion të vazhdueshëm që populli kroat, krahas luftës për pavarësi të plotë nga Jugosllavia, të orientohet nga ”demokracia” perëndimore, që do të thotë nga regresi i shkelur para dyzet vjetësh, kundër të cilit është derdhur gjaku i popullit kroat.. Pos kësaj, regjimi social – shovinist i Beogradit ia ka dalë të helmojë me ndjenjë shoviniste dhe të ndërsejë kundër popullit shqiptar një pjesë të madhe të popullsisë serbe, malazeze e maqedonase, sidomos brenda tokave shqiptare dhe në regjionet që kufizohen me viset tona. **Prandaj, ne jemi skeptikë se për realizimin e aspiratave tona shekullore, të drejta, për bashkimin e tokave dhe të popullit tonë, mund të priten rrethana të rivendikimit në baza marksiste-leniniste**. Ose, së paku, deri sa të arrijë një kohë e tillë, ka rrezik për dëmtime të mëdha të popullsisë shqiptare që lëngon nën regjimin e egër titist.

Aktualisht, siç e di edhe Ti, shoku Enver, te ne vazhdon eksploatimi i paskrupullt ekonomik i viseve shqiptare nga ana e qeverisë së Beogradit. Vazhdon me të madhe papunësia dhe shitja e krahut të lirë të punës te kapitalistët perëndimorë. (Kohët e fundit, qeveria “shqiptare” e Kosovës deklaroi me mburrje në shtyp sesi janë duke u bërë përpjekje për t'u siguruar punë edhe së paku dhjetëmijë kosovarëve - në Libi, pastaj në RDGJ etj.) Krahas zbrasjes së mëtejshme të Kosovës nga krahu vital i punës (dhe i pushkës), titistët po i shërbejnë, kështu të thuash, pa pengesa edhe një qëllimi sa të lashtë aq edhe aktual sllavomadh: duke sjellë kolonistë të rinj në vend të shqiptarëve të mënjanuar në një mënyrë a në një tjetër, t'u ndërrohet fizionomia etnike tokave të mirëfillta shqiptare.

Në kushte të papunësisë, të pagave të ngurtësuara në një anë dhe çmimeve që po ngrihen në mënyrë përditë më të shfrenuar në anën tjetër, populli shqiptar nën Jugosllavi po çon jetë të mjeruar prej skllavi. Ndërsa rezervat e mëdha ekonomike të viseve tona merren nëpër këmbë dhe me to ushqehet makineria e egër e sistemit revizionist jugosllav dhe ngrihen qendrat e çetnikëve dhe administratorëve serbo-malazezo-maqedonas. Kështu, pakënaqësia e popullit shqiptar, që gjithmonë ka qenë i pakënaqur nga regjimet jugosllave, po rritet dita me ditë.

Për djalërinë patriotike e revolucionare shqiptare, pakënaqësia e popullit tonë ka qenë shlagfort i qartë, për të cilin ata janë kapur rregullisht për ta thënë replikën e tyre luftarake. **Pakënaqësia në rritje e popullit tonë, njëherazi, është edhe pasqyrë e luftës politike ndërmjet titizmit dhe popullit shqiptar**. **Dhe kjo pakënaqësi sot ka arritur në atë shkallë, sa mund të thuhet që lufta jonë politike kundër këtij pushtuesi të egër revizionist është fituar gati në mënyrë përfundimtare.** Ky është një faktor i fuqishëm shtytës i revolucionit tonë.

Ndonëse të zbuluara e të ndëshkuara, në luftën tonë të përgjithshme kanë kontribuar shumë grupet dhe organizatat patriotike e revolucionare të shqiptarëve në Jugosllavi, që nga Lufta e Dytë Botërore e këtej. Është mbarësi e posaçme që pjesa e tyre dërmuese ka pasur platformë të shëndoshë ideopolitike. Ato mund të mburren, se kanë ndjekur rrugën e luftës nacionalçlirimtare dhe revolucionit socialist, duke synuar në mënyrë permanente bashkimin e tokave dhe të popullit e me vullnetin e popullit, me vendin amë, Shqipërinë socialiste të Partisë së Punës dhe të shokut Enver. Në këtë mënyrë ato janë bërë pararojë dhe shprehje e qartë e vullnetit të popullit shqiptar, të ndrydhur nga tradhtia e madhe e P”K”J dhe nga interesat e fuqive të mëdha. Por, megjithëse numerikisht kanë aktivizuar në gjirin e tyre një pjesë bukur të mirë të patriotëve dhe revolucionarëve shqiptarë, këto grupe e organizata nuk mund të mburren për konsolidimin e mjaftueshëm të forcave tona përparimtare dhe për punën me efekte të larta në goditjen e armikut. Thuajse rregullisht, veprimtaria e tyre është zbuluar dhe është ndëshkuar që në gjysmë të rrugës. Atyre u ka munguar konspiracioni i thellë, i domosdoshëm në veprimtarinë ilegale. Organizimi i tyre është bërë shpesh në suaza regjionesh të caktuara, të ngushta dhe vetëm në ndonjë rast të rrallë ato (si bie fjala më 1964) janë përhapur në ndonjë trevë më të madhe të tokave tona. **Përjashtim bën Lëvizja nacionalçlirimtare e Kosovës dhe viseve të tjera shqiptare nën Jugosllavi, për të cilën mendoj se jeni në dijeni dhe anëtar i së cilës jam dhe unë. Kjo Lëvizje vazhdimisht ka pasur parasysh si një nga qëllimet kryesore përfshirjen në gji të vet të patriotëve dhe revolucionarëve nga të gjitha viset shqiptare. Pos kësaj, edhe anëtarët e saj kanë qenë nga të gjitha strukturat shoqërore, gjë që organizatës i ka dhënë një karakter të përgjithshëm popullor.** Megjithë të metat që janë përcjellë në aktivitetin e grupeve dhe të organizatave patriotike revolucionare të shqiptarëve në Jugosllavi, ne, para se t’i sulmojmë me kritikën tonë lidhur me ndonjë aspekt të posaçëm të tyre, ndihemi krenar dhe mirënjohës. Mendojmë se aktiviteti i tyre më në fund, siç është fare e natyrshme, ka qenë në përputhmëri me mundësitë që ofrojnë kushtet e përgjithshme shoqërore ndër ne.

Po tash, meqë lufta jonë politike ka hyrë në fazën e vet përfundimtare, e cila po zhvillohet në favorin tonë, janë të domosdoshme edhe forma më të larta organizimi të aktivitetit revolucionar. **Edhe nga kjo pikëpamje ne, me një vonesë të konsiderueshme, kemi arritur në përfundimin se luftës sonë i duhet një emërues i përbashkët dhe i fuqishëm.** E ky emërues mund të jetë vetëm kufta në baza rigoroze të marksizëm-leninizmit dhe në gji të një partie marksiste-leniniste.

Për themelimin dhe mirëvajtjen e një partie komuniste marksiste-leniniste të shqiptarëve me banim në Jugosllavi është e domosdoshme një ndihmë konkrete nga ana e Partisë së Punës të Shqipërisë. Një ndihmë e tillë, konsiderojmë ne, është e drejtë e patjetërsueshme si për PPSH – në, ashtu edhe për djalërinë patriotike e revolucionare shqiptare në pjesën e robëruar të atdheut tonë të përbashkët. Kështu do të përligjej dhe do të fuqizohej edhe lufta jonë e drejtë, po edhe përkrahja që do të merrnim nga PPSH.

Ndihma, natyrisht nuk ka munguar as deri më tash. Literatura revolucionare dhe patriotike, që ka depërtuar në masë të madhe edhe te populli ynë këndej, ka rëndësi të madhe dhe ka ushtruar ndikim të madh. Një rol të rëndësishëm ka luajtur deri më tash sidomos Radio Tirana me emisionet e saj. Dhe një nga masat më të qëlluara për afrimin dhe për ngritjen e vetëdijes kombëtare, shoqërore, politike e ideologjike të popullit tonë në pjesën e robëruar të Shqipërisë, konsiderojmë ne, ka qenë ajo e 28 Nëntorit të kaluar, qëkur shqiptarët në Jugosllavi mund ta ndjekin edhe programin e Televizionit Shqiptar. Mirëpo për t'ia dalë në mënyrë sa më të denjë dhe sa më efektive qëllimit tonë të lartë, mendojmë se në mesin tonë duhet të punojë një dorë e rysur komuniste, që do të na i trasmetonte drejtpërsëdrejti bazat e shëndosha të veprimtarisë së një partie komuniste marksiste-leniniste në kushtet e ilegalitetit të thellë.

Nga ana jonë mund të themi se një gjë është fare e sigurt: njerëz përparimtarë nga të gjitha strukturat shoqërore te ne janë të gatshëm të punojnë pa kursyer asgjë për atdhe dhe për idetë e larta komuniste. Pos kësaj, në mesin tonë dita ditës po nxjerr kokë një mendim i përgjithshëm: brezi ynë i sotëm e ndjen veten të thirrur ta bëjë një hap të madh përpara në luftën për liri dhe bashkim me vendin amë, në mos edhe ta realizojë përfundimisht revolucionin e pashmangshëm.

Prandaj, të sigurt se kjo çështje është e denjë për kujdesin Tënd, të Partisë së Punës dhe të mbarë popullit shqiptar, ne presim që kërkesa e mbarështhtruar këtu për ndihmën e përmendur nga ana e PPSH-së, të hasë në mirëkuptim dhe të shqyrtohet në nivelin për të cilin do të konsideroni ju se është adekuat.

Duke çmuar lart kohën Tënde të shtrenjtë, shoku Enver, shpresoj se do të kesh mirësinë t'i propozosh ndonjërit nga shokët e afërm të Partisë së Punës të më përgjegjet në këtë letër. Çdo fjalë, çdo mendim a porosi do të jetë shumë efektive dhe jo vetëm për mua.

Në përfundim të kësaj letre, kam nderin e jashtëzakonshëm të Të uroj punë të mbarë në ndriçimin e idesë së lartë komuniste dhe shëndet të çeliktë në udhëheqjen e popullit të lirë shqiptar dhe të Partisë së Punës të Shqipërisë.

Untergruppenbach
19 gusht 1980

JUSUF GËRVALLA
Habichthöhe 40
7101 Untergruppenbach
RF e Gjermanisë

5. Jusuf Gërvalla, letër Nënës

Nanë e dashtun!

Rruga e jetës na pruni deri këtu. Zor sa të duesh. Po kollaj, s'ka qysh bahet ma kollaj. Ti vetë sa e sa herë, në prag të gjumit, kur ishim fëmijë e kur kishim dalë prej lojnave të fëminisë, na ke kallxue përralla që kanë të njëjtin përfundim: rruga e nderës asht ma e zorshmja, po ma e mira dhe e vetmja rrugë e vërtetë për njerin. Dhe, kush u mundue për nder, nder ka gjetë!

Sot, në vjeshtën e kësaj rruge, kur s'po kemi qysh me i dhanë gjevap bereqetit kaq të pasun, farën e të cilit e kemi mbjellë vetë, kush lodhet i pari mundet me thonë: a vyen me luftue për nder, tuj i ngarkue vetit kaq të liga në shpindë?!

Unë, besoj, nanë, se ti nuk je ajo që thotë kështu. Ti gjithmonë u ke përballue burrnisht rrebesheve të mëdha. Unë besoj se ti nuk je lodhë. Rruga jonë, mendja e shpirti ynë kanë pasur strofull fjalën tande, dashuninë e kujdesin tand të pashoq. Kur i kujtoj këto, më del se ti, në vend se të mërzitesh, duhet të gëzohesh e të përtërihesh. Ma në fund, veç tuj mos u dorëzue në këtë kohë të vështirë, ti nanë, do ta qitësh edhe hapin tand të fundit burrnor, që të bon si të gjitha ato nana trimnesha e fisnike shqiptare, të cilat, kur e ka lypë puna e vatanit, s'e kanë kursye e s'e kanë kajtë me lot jetën e djemve të tyne dhe kanë këndue kur kanë kukatë qyqet.

Jam shumë i lumtun që për këtë pikë, pra, për mërzinë tande, shpirtin e kam të fjetun. Ti je nji lis, që nuk don me ditë për fërfllazat e forta. Bile, nji lis, madhështia e të cilit del në pah bash kur merr mot me fërfllazë. As bora as ngricat e mëdha nuk të kanë ba kurrë shejë.

Pse, pra, dridhesh aq fort prej lagshte e prej bryme?

Në përfytyrimet e mia të gjalla, këtu në tretdhe, të shoh tuj ecë me atë krejninë tande të pashoqe, sa herë që nisesh me e pa djalin tand në burg, e rrugës të bjen me u shpërndrrue me anmiq të mëdhenj e të vegjël të pjellës sate. Le të pëlcasë anmiku, gjithë ai që e ka ba synin qorr e veshin shurdh kur e do puna me luftue për nderën, për ato që ti jau ke kushtue jetën e shëndetën. Dhe dije se krejnia jote përballë fërfllazës së sotme, asht helmi ma i fortë për anmikun.

Të përqafojmë me mall prej së largu, djemtë, rejat e nipat.

Letër Nënës, në Dubovik - Shtator 1980, Untergrupenbach, RFGJ

6. Letër për Ibrahim Kelmendin, tetor 1980

1.Po ashtu, „përkundrazi", i nderuar shok Ibrahim!

Kjo letër fillon pa asnjë përshëndetje dhe mbyllet pa përshëndetje e pa nënshkrim të çfarëdo lloj forme.

2.Kështu duket titulli-pasthirrmë i letrës sime, që i përgjigjet besnikërisht tëndes.

Edhe kjo letër nuk është e iniciuar nga Jusufi por është përgjigje e një letre me ofendime për Jusufin, nganjëherë të mbështjellur, siç mund ta marrim me mend në mënyrë djallëzore në formën e "komplimenteve".

Por nuk është vetëm Ibrahim Kelmendi që e përdorë djallëzinë e sulmeve të paketuara në formën e ***komplimenteve****. Janë edhe disa të tjerë, punën e të cilëve e kam trajtuar në libra tjerë dhe nuk dua të zgjerohem këtu në këtë drejtim.*

3.Edhe sa e sa gjëra të tjera të çuditshme do të kishin dalë, **sikur unë t'i përgjigjesha pikë për pikë gjithë përmbajtjes së letrës sate.** Ndoshta edhe s'do të kish pasur gjë të keqe, por do të na çuditej bota për rasat nëpër të cilat ditka të lakohet mendimi i sotëm i revolucionarit shqiptar.

Jusufi nuk i përgjigjet pikë për pikë letrës së IK por edhe ajo që thotë është mjaftë.

4.Megjithatë, për mua që më drejtohet ai titull dhe ajo letër, ka fare pak paqartësi, sepse **ne u takuam dhe u njohëm dhe është punë e kotë dhe ndoshta absurde ta injorojmë këtë njohje.**

Jusufi ndihet i penduar nga njohja me IK, por pasi në gazetën Bashkimi i ka bërë disa nga shkrimet më të mira të tij, dhe jashtë Bashkimit, në emër të Frontit të Kuq Popullor (si Programin dhe Statutin) Jusufi nuk është i gatshëm që mundin, diturinë e djersën e tij t'ia falë ofenduesve provokator, prandaj në këtë pjesë të letrës e përdorë fjalinë:

ne u takuam dhe u njohëm dhe është punë e kotë dhe ndoshta absurde ta injorojmë këtë njohje

5.E marr me mend (e kjo spikat edhe në letrën tënde) ç'mundime ke pasur të më shkruash në "nivelin" tim.

Fjalia e mësipërme tregon urrejtjen e Jusufit për lojën e IK në ndarjen e njerëzve në intelektual të nivelit të lartë dhe analfabet të nivelit të ulët.

6.Thua se vetëm në "nivelin" tim të shkrimit paska për mua afrim, respekt e dashuri për njerëzit!

Nga fjalia e mësipërme mund të merret me mend se IK mundohet me ia mbushë mendjen Jusufit se ai si intelektual me nivel të lartë nuk duhet të merret me mërgimtarët analfabet, pasi ajo është detyrë ekskluzive e Ibrahim Kelmendit.

7.E çka do të kish qenë "niveli" im, sikur t'u jepej flirteve absurde narcisoide me vetveten dhe të injoronte faktin se ka pa numër virtyte të tjera, që mund ta marrin vizën e njerëzisë para se një aftësi mesatare e të shkruarit?!

8.**Ky është ofendimi më i madh, që më ke bërë ndonjëherë:**

9. **-të më zhveshësh nga gjithçka njerëzore dhe**
-të më identifikosh me një aftësi gati-gati mediokër të shkrimit!
(Ti këtë se thua konkretisht, po del nga qëndrimi yt.)

Por, t'i biem pak më konkretisht.

10.S'do mend se ndërmjet
-mënyrës sate dhe
-mënyrës sime të veprimit ka një
-**dallim thelbësor**, sado i njëjtë të jetë caku.

11.Dhe kurrë mos do të shkojë mendja, vëlla të paça, shok të paça, apo kushdo qofsh ti, mos të shkojë mendja se jam i bindur që mënyra ime është më e drejtë dhe më e mirë.

Pikërisht duke çmuar mënyrën tënde, megjithë vërejtjet e shumta që kam pasur për të, unë asnjëherë s'kam provuar të dal para teje me kërkesa të prera që ajo ti nënshtrohet mënyrës sime.

12.Dhe kështu,
-për kaq kohë sa njihemi-
-e nuk është pak po më se
-**dhjetë muaj**-ne të shumtën i kemi rënë kush thumbit e kush patkoit.

Pasi Jusufi, në raportin e 31 korrikut 1981, tregon se me Ibrahim Kelmendin është njohur në janar 1980, rrjedh se kjo letër që nuk mban datë, duhet të jetë shkruar në tetor 1980.

Mendoj se kjo e ka arsyen e vet objektive. Ti ke njerëzit e tu, me të cilët, sipas mendjes sime, ke vështërsi në realizimin e kontakteve për shkak të largësisë. Kam përshtypjen se, pos kësaj, edhe me ta ke mospajtime dhe sygjerime e urdhrave të tyre s'të fle në hatër tu përmbahesh gjithmonë.

Unë, nga ana tjetër, i kam humbur të gjitha lidhjet me njerëzit e mi dhe për çdo hap që bëj kam stërngarkime, sepse nuk e di në mos bej gjësend, që nuk përputhet me luftën aktuale, që bëjnë ata në vendlindje. Kjo është një tragjedi vetvetiu. Kurse tragjedia tjetër është se edhe unë edhe ti, në këto kushte, ndiejmë pasiguri në një pikë: kë përfaqësojmë dhe a mund të flasim në emër të një populli dhe sa mund të flasim në këtë drejtim.

13.E keqja është se ti, në mënyrë këmbëngulëse, shkakun kryesor **për pengesat në marrëdhëniet në mes nesh e kërkon atje ku s'duhet.**

Koha kur është shkruar kjo letër Jusufi nuk ka marrëdhënie me Ibrahim Kelmendin dhe merret vetëm me Lajmëtarin e lirisë.

Ti je energjik në kuptimin e asaj se brenda ditës arrin në shumë pika. Kjo është pozitive. Sepse në këtë mënyrë mund të supozohet se ia del t'i mbash frenjtë e njerëzve me të cilët punon. Mirëpo, këtë gjë ti e bën me këmbana. Dhe kjo, sipas mendjes sime, është e keqja. Sepse, siç ta kam thënë edhe më parë (e ti s'ia ke vënë veshin), edhe këtu konspiracioni duhet të jetë i plotë, dhe sidomos këtu.

14.E dyta, ti se ke për gjë **të kërkosh ndihma në të holla** (dhe në armë!) te emigracioni, i cili ka një cak të kundërt me atë të punës sate, e pastaj të biesh në rezignacion aq të panevojshëm, kur po ky emigracion u bie kambanave të shpifjeve, të cilave ua ka anën.

Në këtë pikë Jusufi për herë të parë bënë aludimin dhe në mënyrë indirekte e quan Ibrahim Kelmendin mercenarë të mercenarëve. Në një letër të 20 gushtit 1981, Jusufi e përdorë katër herë fjalën mercenarë për IK.

Në shenjë të urrejtjes për demaskimin nga ana e Jusufit (por edhe nga Faridin Tafallari) IK shpif kundër Jusufit, se edhe ai (JG) ka vepruar njësoj, i ka kërkuar të holla Enver Hoxhës.

Por në kërkimin e të hollave ka një dallim në mes JG e IK.

IK u kërkon DM (marka gjermane) forcave demokratike.

JG i kërkon dollarë diktatorit Enver Hoxha.

Por nuk ekziston asnjë fakt i vetëm që Jusufi i ka kërkuar dollarë apo ndonjë valutë tjetër Enver Hoxhës.

Shpifjet e IK në këtë drejtim mbesin vetëm shpifje që përdoren si ushqim e argëtim për disa zagarë të tij.

15.Ky është një gabim shumë i madh, dhe kur unë ta them se është gabim e t'i marr shembull pasojat që ke pasur, ti ma zë për të madhe pse unë po ti mbaj te hunda disa cikërrime që **t'u kanë përvjedhur pahiri**.

Këtu Jusufi e zbulon një anë të karakterit të IK që më vonë shokët e Kadri Zekës e kanë formuluar më së miri:

Ibrahim Kelmendi, sa herë të zihet ngusht, për të dalë nga situata ***e ndërron temën apo paraqitet budalla.***

16.Vërejtjet e mia ti i merr si **atak rivaliteti mbi personalitetin tënd**, që do të thotë se nuk je i gatshëm për të nxjerrë mësime nga pësimet dhe për autokritikë (sa do që rolin e autokritikës nuk e mohon).

7. Letër për Nuhi Sylejmanin, janar 1981

I dashur shok, Nuhi!

Herën e kaluar nuk patëm si të ishim të kënaqur nga takimi. Unë e kisha marrë me mend krejt ndryshe. Por, ne edhe më tej, në këto kushte, do të ballafaqohemi me vështirësi pasi kemi pak gjë në dorë.

Tani, me keqardhje, ju bëj me dije se kësaj jave nuk mund të takohemi fare. Bardhi, qysh të hënën në mëngjes, ndodhet në Bon, në një seminar, ku i duhej të merrte pjesë patjetër. Natyrisht, ne do të mund të takohemi, nëse ju do të vendosni të vini këndej nga unë.

Ndërkohë, e kam përgatitur edhe një material. Por, nuk kam si t'jua dërgoj, sepse më parë do të duhej ta fotokopjoja, e për këtë nuk kam mundësi pa qenë këtu Bardhi.

1.Deri në takimin e ardhshëm do të kish qenë mirë që ju t'i jepni zor pak më konkretisht e më energjikisht në mbledhjen e ndihmave për **shokun H.** Nuk është mirë ta vonojmë këtë punë. Dhe sa më shpejt duhet ta gjejmë një shok të përshtatshëm, i cili do t'i dorëzojë në vend. Besoj se nuk e keni harruar dhe nuk e keni bërë "nazgjë" këtë punë.

(shokun H. = Hysen Gega)

2.Ju porosis të shikoni ndonjë shok me bibliotekë të pasur dhe të merrni prej tij e ta lexoni librin e V. I. Leninit: "Ç'të bëjmë?". E gjeni në vëllimin 5 të kompletit të veprave të Leninit, nga faqja 401 deri në fund. Unë besoj se do ta gjeni, po të përpiqeni. Kurse leximi i kësaj vepre është i domosdoshëm.

Ju porosis, mbi të gjitha, që ta ruani sekretin, si jemi marrë vesh, për ato që kemi biseduar. Ne ndonjëherë mund të mos punojmë si duhet, si tash që i kemi rralluar takimet, gjë që dëmton vullnetin dhe moralin tonë. Por, të mos harrojmë se çështja kryesore mbetet ajo që është, dhe ajo asnjëherë nuk humbet asgjë nga shenjtëria e vet. Këto t'i keni parasysh, dhe jo ndonjë qëndrim të ndonjë shoku, se kështu mund të bëjmë gabime të pafalshme, duke e barazuar rëndësinë e vet çështjes me qëndrimet e përshtatshme a të papërshtatshme të shokëve.

Me përshëndetje të ngrohta vëllazërore,
"Lajmëtari"

P. S. Nuk e di a e keni adresën time: Habichthöhe 40, - 7101 Untergruppenbach.

Në qoftë se vini, atëherë më shkruani ndonjë letër. Mundësisht me makinë shkrimi, për arsye që dihen. Dhe, në letër, të shtroni pyetjet lidhur me materialet e përpunuara deri më tash, apo për gjëra të tjera që na interesojnë.

8. Letër për Nuhi Sylejmanin, kah fundi i janarit 1981

I dashur shok, Nuhi!

Më vjen keq që një nga bisedat tona të para serioze u bë duke kritikuar punën e të tjerëve, madje pa qenë ata prezentë. Ka mundësi të dalin keqkuptime dhe gjithë puna të merret si përgojim, por këtë gjë do ta bëjmë edhe ndërsy njerëzve që do t'i marrim në thumb, kurdo që të na ipet rasti.

1.Aq më parë është e rëndësishme ta sheshojmë mënyrën e punës së "Frontit...", sepse **është në kundërshtim të rreptë me veprimtarinë revolucionare marksiste – leniniste**, pa marrë parasysh që vetë ka si pikënisje idenë marksiste – leniniste. **Por, vetëm formalisht**...

2.Por, këtë gjë, tash e tutje do ta bëjmë më me themel.

3.Takimin e parë po e mbajmë të dielën **(më 1 shkurt) në ora 18:00, në Ludwigsburg.**

4.Takohemi te zyra e B., aty ku i mbanim provat e dramës. Takimi do të jetë i shkurtër. (Duhet të kujdesemi që takimet tona të mos shndërrohen në "ndeja të pasdarkes dimërore".)

*(Takohemi te zyra e B.=**Bardhoshit**= Arbeiterwohlfart*
Solitudestr. 44,
Ludwigsburg)

Mendoj unë se duhesh t'i marrësh me vete nja 400 DM nga ato të fondit të krijuar deri më tash.

5.**Me I. dhe H.** kemi pasur një marrëveshje konkrete, që unë të shkruaj për "Bashkimin", t'i përpunoj materialet e shkruara prej të tjerësh dhe ta shtyp gjithë materialin në makinën time të shkrimit. Unë i jam përmbajtur marrëveshjes, ata jo. Deri më tash, ata më kanë dhënë vetëm 200 DM për shtypjen në shtypshkronjë të "Lajmëtarit të Lirisë", kurse marrëveshja ka qenë që të hollat për shtyp t'i sigurojnë ata, meqë unë nuk jam në gjendje të paguaj nga xhepi im.

*(***Me I. dhe H.** *=Me Ibrahim Kelmendin dhe Hysen Gegën)*

6.(Deri më tash, dy numrat e revistës i kam paguar me të hollat e mia, sikurse edhe makinën e shtypit, gjithsejtë mbi 9.000 DM, kurse kontribute nga shokët kam marrë gjithsejtë 1.300 DM.) Për këtë arsye, numri i parë (për këtë vit) më ka ndenjur qe më se dy javë i gatshëm, sepse nuk kisha të holla ta dërgoja në shtyp.

Merri me vete, nëse mundesh, edhe ato disqet e gramafonit me recitime, të cilat i përmendi Mejdiu. Është mirë t'i incizojmë dhe t'i shpërndajmë sa më parë.

Në takim të vish në formacionin për të cilin jemi marrë vesh herën e kaluar.
Mirupafshim, të dielën!
(nënshkrimi origjinal i Jusuf Gërvallës)
"Lajmëtari"
Të fala të përzemërta edhe shokëve, që s'po ua përmend emrin!

7.P. S. Po të dërgoj edhe numrin më të ri të “Bashkimit”, nëse nuk e keni marrë ende. Por, ju lutem të ma ruani, sepse është e vetmja kopje që e kam.

9. Letër për Nuhi Sylejmanin, 10 shkurt 1981

I nderuar shok, Nuhi!

Druaj mos jam vonuar në këtë letër, për arsye të caktuara.

1.**Në qoftë se e merr brenda ditës së sotme (e martë, 10 shkurt 1981),** atëherë, të lutem që në përbërjen e herës së kaluar, të dalësh po në atë kohë dhe po në vendin e përparshëm në takim. Shpresoj se e keni lexuar me shokë materialin që more herën e fundit, se do të keni marrë edhe ndonjë qëndrim të caktuar lidhur me të, dhe se kësaj radhe do të mund të kalojmë konkretisht në sqarimin e gjërave të panjohura lidhur me materialin e parë dhe në punën e mundimshme po të shenjtë që na pret në të ardhmen. Unë jam duke punuar në një material të ri me rëndësi dhe besoj se do të jetë i gatshëm për këtë takim.

2.**Po kështu, ka qenë e parashikuar që brenda ditës së sotme të dalë edhe numri i ri i “Lajmëtarit”**, kështu që, nëse del, do ta marrim me vete edhe atë.

3.**Nëse është kthyer M.**, merrja ato pllakat e gramafonit dhe pyete a ka marrë gjë vesh lidhur me shokun H., pasi, me gjasë, M. ka qenë në shtëpi dhe, sipas informatave, është dashur të kthehej pardje.

***(Nëse është kthyer M.**=**Mejdi Rexha** nga fshati Korishë, shok pune i Nuhi Sylejmanit*
shokun H=Hysen Gegën)

Besoj të kesh biseduar me shokët për ndihma që patëm thënë t’i mblidhnim për **H.** Po kështu, qysh tash ne duhet të mendojmë hollë e hollë se kush do të jetë njeriu i përshtatshëm, që do t’i dërgojë në vend ato, kur të mblidhen. Kjo ka rëndësi të madhe.

Me shpresë se letra arrin me kohë, ju përcjellim të fala vëllazërore, ty dhe shokëve!

“Lajmëtari”

10. Letër për Nuhi Sylejmanin, mesi i marsit 1981

1.I dashur shoku **Vullnet**, dhe të tjerë,

E mora letrën tuaj dhe listën e fjalëve të panjohura që duan shpjegim. Pikërisht për ta kryer këtë punë, ndenja në shtëpi dhe nuk dola sot të takohem me ju, sado që e dija se do të dilnit në Ludwigsburg. Prandaj e porosita Bardhin të merreni vesh. Ai sapo u kthye nga puna dhe më tregoi se jeni takuar. Edhe për të tjerët më tregoi. Natyrisht, do të bëhet shumë mirë nëse do të keni rast të shkoni për ndonjë ditë për në shtëpi. Edhe do të çmalleni edhe do të kryeni ndonjë punë.

2.Merret vesh se nuk do të shkoni pa më treguar dhe pa u takuar.

Duhet të merremi vesh për ndonjë send, helbete. Pos kësaj, meqë njeriu i pritur nga Kosova nuk erdhi ende, s’është keq të mendoni pakëz si ta organizojmë edhe nxjerrjen përtej kufirit të këtyre revistave të grumbulluara.

3.Pos kësaj, mendoj që **ka ardhur koha të caktojmë një njeri i cili do të realizojë kontaktin me krahun e Lëvizjes në Kosovë**. Pra, kemi shumëçka për t’u marrë vesh.

Më njoftuat për demonstratat. Uashingtoni thotë se kanë qenë 500 demonstrues.

„Frankfurter Allgemeine Zeitung“ (data 12.03.1981) thotë se demonstrata ka qenë e fuqishme, kurse pjesëmarrës kanë qenë 2000, disa shokë që gjoja e paskan dëgjuar me vëmendje Radio-Këlnin, thonë se Këlni paska thënë se kanë marrë pjesë 32 mijë demonstrues. Ndërkaq, me valën e parë të informatave, disa shokë nga Kosova na kanë dhënë njoftime jo të plota. Ata thonë se kanë qenë së paku 4000 demonstrues. Një polic është plagosur rëndë (gazeta gjermane thotë se ai ka vdekur), kurse prej djelmoshave tanë 13 janë të plagosur. Demonstratat kanë filluar të mërkurën më 11 mars 1981 në ora 17:00, dhe kanë vazhduar deri ditën e nesërme në ora 4. Së shpejti do të na arrijnë informata të hollësishme.

Sido që të jetë, demonstratat nuk i mohon as “Rilindja”, as „Borba“ (13 ose 14 mars), sado që e zvogëlojnë përmasën dhe numrin e pjesëmarrësve, në një mënyrë aq të mjerë, e cila është karakteristike vetëm për fashizmin jugosllav.

4.**Lidhur me efektin e tyre do të flasim posaçërisht pasi të marrim informata të plota. Po një gjë dihet me siguri: ato kanë rëndësi shumë të madhe**. E vërtetojnë edhe njëherë vitalitetin e popullit tonë dhe faktin se mes nesh dhe fashizmit jugosllav nuk do të ketë kurrë pajtim, deri te liria e plotë dhe bashkimi me vendin amë.

5.Përshëndetje shqiptare e komuniste

BISEDA DHE TAKIMI I PARË I KADRI ZEKËS ME JUSUF GËRVALLËN

Në këtë punim jam bazuar në dy burime: Hydajet Hysenin dhe librin Kadri Zeka-VEPRA (1986).

Të gjitha fjalët e H. Hysenit, ato nga libri Kadri Zeka dhe Jusuf Gërvallës janë germa si rëndom, të shtypit.

Të gjitha fjalët e mija janë kursive-të dorës. Duke e pasur parasysh këtë leximi e dallimi i asaj se kush po flet bëhet më i lehtë.

Në këtë shtëpi, ***një kohë të mirë para 11 prillit 1981****, është takuar* ***për herë të parë*** *Kadri Zeka me Jusuf Gërvallën, në shenjë të përgatitjes së demonstratave dhe shumë punëve tjera në Evropë. Edhe kur raportet me Kadriun kanë qenë në nivelin më të lartë apo më të ulët Jusuf Gërvalla nuk ka lejuar asnjë provokator e intrigant të hyj në mes tyre në cilin do rol qoftë.*

shtëpija prej mbrapa
Ka bahqja

Kështjella e pamposhtur e Vëllezërve Gërvalla, e pa njollosur përveç fluskave të bardha të borës, e fotografuar nga Remzi Ademi në dhjetor 1984 me kërkesën e Xhafer Durmishit

Hydajet Hyseni: "Siç do të rrëfente më vonë Kadriu, Jusufi e Bardhoshi i kishin bërë një pritje aq të ngrohtë e aq vëllazërore, sa që e kishin bërë Kadriun, mbase për herë të parë të shkelte rregullat e veprimit të fshehtë dhe marrëveshjen paraprake me shokët për mënyrën e takimit dhe të pranonte që atë natë të ishte mik në odën e Gërvallajve. Qysh në bisedën e parë që kishte zgjatur gjithë natën deri në mëngjes, ata jo vetëm kishin gjetur te njëri tjetri shokun e ardhshëm të kauzës e idealit, por edhe kishin konstatuar se në të vërtetë organizatat që përfaqësonin ata vepronin mbi bazë të së njëjtës platformë politike, dhe se ishin degë të shkëputura të të njejtës rrënjë.") ("Therror në themelet e Bashkimit"; Rasim Selmanaj, Heroi me Kitarë, Prishtinë 2007, f. 28)

Ta analizojmë citatin e mësipërm të Hydajet Hysenit:

-Siç do të rrëfente më vonë Kadriu,
-Jusufi e Bardhoshi i kishin bërë **një pritje aq të ngrohtë e aq vëllazërore**,
-sa që e kishin bërë Kadriun,
-mbase për herë të parë
-të shkelte rregullat e veprimit të fshehtë dhe
-marrëveshjen paraprake me shokët
-për mënyrën e takimit dhe
-të pranonte që atë natë të ishte mik **në odën e Gërvallajve**.

Nga fjalët e mësipërme e kuptojmë ***VENDIN KU*** *janë takuar për herë të parë Kadri Zeka dhe Jusuf Gërvalla.*

VENDI I TAKIMIT: Shtëpia e Vëllezërve Gërvalla,
Untergruppenbach,
në rrethin e Shtutgartit.

-Qysh në bisedën e parë
-që kishte zgjatur gjithë natën deri në mëngjes,
-ata jo vetëm kishin gjetur te njëri tjetri shokun e ardhshëm të kauzës e idealit,
-por edhe kishin konstatuar se në të vërtetë organizatat që përfaqësonin ata
-vepronin mbi bazë të së njëjtës platformë politike, dhe se ishin
-**degë të shkëputura të të njejtës rrënjë.**"

Nga fjalët e mësipërme jepet përgjigja në pyetjen SI, në formën seriale.
Përgjigja është: ***Qysh në bisedën e parë****.*

Duke pasur parasysh mundësinë e bisedave me telefon, nuk është kusht i domosdoshëm që
-biseda e parë të jetë edhe
-takimi i parë,
pasi ekziston mundësia të kemi të bëjmë me një apo dy ngjarje.

Por në këtë rast kur është fjala për Kadriun dhe Jusufin,
-biseda e parë dhe
-takimi i parë - përbëjnë një ngjarje të njëkohshme, të vetme.

Kadri Zeka takohet me Bardhosh Gërvallën në Cyrih në fazën e përgatitjes së demonstratës së 11 prillit 1981 në Bern

”Të nesërmen më thirri në telefon. Më tha të dal në të njëjtin vend ku ishim takuar dy herë më parë. Pa vonuar shumë dola.

Pashë se ishte me një shok tjetër. Hyra në veturën ”Citroën” ngjyrë portokalli. Dolëm në periferi të Cyrihut. Më njoftoi se do të organizohet një demonstratë në Bernë dhe për këtë duhet të angazhohemi në shpërndarjen e thirrjeve. Njëkohësisht ma dha teksin e parullave që duheshin të shkruheshin në pllaka të mëdha në gjuhën shqipe dhe gjermane. Madje foli për krijimin e një ure të fortë uniteti e bashkimi mes shokëve. Më foli për përgatitjen teorike të shokëve tanë, për kritikën dhe autokritikën. Atë ditë se zgjatëm më shumë. **Shoku që ishte me të, tani më kujtohet se ishte Bardhosh Gërvalla, i cili vetëm dëgjonte.”** (Kadri Zeka, Vepra, Biblioteka ”Liria” 1986, faqe142-143)

Më 4 prill 1981 Kadri Zeka i shkruan letër Jusuf Gërvallës

”**Më 4 prill 1981, në banesën e tij,** Ai më njohtoi se Dega e OMLK-së në botën e jashtme kishte vendosur që t’u dilnim në ndihmë vëllezërve që demonstronin dhe gjakoseshin nëpër rrugët e Kosovës me policinë jugosllave, dhe kjo ndihmë do të bëhej duke demonstruar dhe protestuar para ambasadave dhe konsullatave jugosllave në Perëndim. Ndërsa demonstratën e parë do ta bënim para ambasadës jugosllave në Bernë. Me të shpejtë e shkroi një thirrje për demonstratë dhe e shumëzoi në disa qindra ekzemplarë me geshtetnerin që disrononte. **Aty pashë që i shkroi edhe një letër shokut Jusuf Gërvallës.**” (Kadri Zeka, Vepra, Biblioteka ”Liria” 1986, faqe 148)

11. Letër e Bardhoshit për Nijazi Strajën, 4 prill 1981

Panairi Ndërkombëtar i Artizanatit i Munchen-it (IHM)

Bashkimi i Artizanateve për Ekspozita dhe Panaire është themeluar në Munchen më 15 tetor 1948. Në bazë të statutit Bashkimi ka: Qëllim që, në kuadër të asaj që është e lejueshme dhe e ligjshme, të organizoj ekspozita dhe panaire apo pjesëmarrje në organizime të tilla në Gjermani dhe jashtë Gjermanisë, për ta zhvilluar tregtinë.

Në vitin 1949 është organizuar Panairi i parë në Munchen nga Bashkimi i Artizanateve për Ekspozita dhe Panaire. Në atë vit kanë marrë pjesë 820 ekspozues me ekspozitat e tyre në një sipërfaqe prej 14 000 metra katror.

Në vitin 1950 Panairi i Arti zanateve i Munchenit ka marrë emrin e ri: Panairi i Arti zanateve i Gjermanisë.

Në vitin 1962 është ndryshuar prapë emri në Panairi Ndërkombëtar i Artizanateve (Internationale Handwerksmesse - IHM). Fakti se gjithnjë e më shumë vende nga blloku komunist lindor i kanë ekspozuar produktet e tyre në Munchen, tregon për rritjen e rëndësisë historike dhe politike të këtij panairi.

Në vitin 1981 Panairi Ndërkombëtar i Artizanateve është mbajtur në javën e tretë të marsit. Të shtunën më 21 mars në këtë panair si vizitor kanë marrë pjesë edhe Jusuf dhe Bardhosh Gërvalla.

INTERNATIONALE
HANDWERKSMESSE

***

Herrn
Nijazi Saracoglu,
Mahmut Pasa Çadesi 82
TR-ISTAMBUL
Türkei

I dashuri Shoku Nijazi,

1.**dje, pasi e mora lidhjen telefonike me ju, isha shumë i gëzuar**,

Kjo letër nuk mban datë, por nga ngjarjet e kohës është i mundshëm caktimi i datave. Bardhoshi i bënë telefon Nijaziut më 3 prill 1981.

2.sepse kan kaluar me se 15 muaj qe po e presim ndonje lajme nga shoku **Bashkim Prishtina**, për të cilin ju mund te dini rastesisht se ku po qendron.

Bashkim Prishtina (pseudonim)=Sabri Novosella

3.Jusufi, vëllai im para dy ditesh ka shkuar ne veri të Gjermanise tek nje nip i yni, keshtu qe ai **nuk mund t'ju shkruan edhe 6 dite deri sa te kthehet prap kendej**.

Nga e majta: Asllan Muharremi, Njazi Straja, Sabri Novosella
dhe Ymer Berisha

4.Ju thate se e njihni vellaun tim, dhe se keni qene se bashku ne burg, por, vellau im nuk ka qene ne burg, keshtu qe ju duhet ta njihni **Zeqir Gervallen, kusheririn tane**.

Jusufi u arratis diten kur u burgos vellau yne me i madhi, Hyseni, me 14. 12. 79 dhe ka kerkuar strehim politik ne Gjermanine Perendimore.

5.**Me Shabanin** u njohem para dy javesh ne **panairin e artizanatit**, ku bente pjese edhe Shqiperia.

***SHABAN YLDRIM**, ka qenë tregtar me shtetësi turke, i mallrave shqiptare, me banim në Munchen. Është personi që përmes Nijazi Saraçoglut, i ka ndihmuar Jusufit të marrë kontakt me Sabri Novosellën në Turqi, duke ia dhënë adresën dhe numrin e telefonit të Nijaziut, Bardhoshit e Jusufit, më 21 mars 1981, në panairin e artizanatit, të mbajtur në Munchen. Në vitet 1980-1984 (e ndoshta edhe më gjatë) firma e tij e ka pasur këtë adresë:*

Shaban Yldrim, Bayerstr. 5, 8000 München

6.**Ai edhe na dha adresen dhe telefonin tuaj**.

Pasi harrova te iu pys a mos keni pengesa lidhur me letra, sepse mund te behet qe ua kontrollojne, tani per tani nuk po ju shkruaj me gjeresisht. Per sa i perket qeshtjes sone te madhe, ne jemi shume optimist, sidomos pas ngjarjeve te fundit ne Prishtine, Prizren, Gjakove, Peje, dhe ne Zagreb (sipas gazetes Gjermane studentet shqiptar ne Zagreb bene demonstrata solidarizuese me ato te Kosoves), ku u pa haptazi vullneti dhe gateshmeria e popullit te drejte shqiptar.

Kishte me qene mire sikur edhe **Bashkimi** te na shkruaje sa me pare.

Ne fund po iu pershendes ju me gjithe familjen dhe dashamiret tuaj.
Bardhosh Gervalla

12. Letër për Sabri Novosellën, 14 prill 1981

Untergruppenbach, RFGJ
14 prill 1981

Përshëndetje N.,
Ky është mendimi im që po ta shprehi, që po ta drejtoj, dhe që e ndiej si obligim të ta jap Ty, si historian objektiv, neutral dhe shumë i informuar për historikun e Lëvizjes-në të gjitha periudhat e emërtimet.

Kur Suzana ka ardhë nga Shqipëria dhe i ka marrë dokumentet nga policia, (e shoqëruar nga Faridin Tafallari) Suzana ia ka dhënë mundësinë Faridinit t'i ruaj kryesisht letrat politike të Jusufit të dërguara të gjithëve dhe jo vetëm ato për Sabri Novosellën.

Letrat janë konkrete dhe nuk ka asgjë të mistershme në raportet JG-SN.
Disa pjesë që përmenden në letrën e JG të 14 prillit dhe 3-4 rreshta në letrën e 13 majit 1981, Jusufi kurrë nuk i ka komentua me mua. Këtë çështje as SN nuk e ka komentuar me mua.

Mund të thuhet qartë se fjalët që Jusufi i shkruan për këtë temë në letrën e 14 prillit 1981, i shkruan vetëm duke u nisur nga ndërgjegjja e tij dhe aspak pse e detyron dikush.
Kjo çështje është hapur vetëm nga Jusufi**, është **mbyllur** nga Sabri Novosella e Jusufi. **Kjo çështje e mbyllur për mua nuk ka ekzistua as para e as pas 17 janarit 1982.

Jusuf Gërvalla, si person me mendim të lirë nuk i ka marrë kurrë leje askujt me bashkëpunua me Ibrahim Kelmendin në periudhën janar 1980-janar 1981 (megjithë pauzave të gjata).

Jusuf Gërvalla, si person me mendim të lirë nuk i ka marrë leje askujt,
-e në asnjë mënyrë as Sabri Novosellës, për me i ndërpre përjetësisht të gjitha marrëdhëniet me Ibrahim Kelmendin në janar 1981.

Jusuf Gërvalla, me mendim të lirë, çdo germë e çdo fjalë në gazeta e letra politike i ka shkruar duke u udhëhequr vetëm nga ndërgjegjja e tij, pa qenë, faktikisht, kurrë një jetë në këtë drejtim në ndonjë lloj mvarshmërie prej askujt.

Jusuf Gërvalla kurrë në jetë nuk i la lyp ndihmë avokatit të trishtuar, Ibrahim Kelmendit që t'i ndihmoj e ta mbroj prej Sabri Novosellës dhe prej askujt tjetër.
Jusuf Gërvalla kurrë në jetë nuk i ka diskutua çështjet e brendshme të LNÇKVSHJ me avokatin e trishtuar Ibrahim Kelmendi.

Familja e Jusufit, e cila dinë më së shumti për sasinë-vëllimin e letrave të Jusufit, kanë dhënë deklarata ku i kanë shprehë mendimet e tyre edhe për Sabri Novosellën edhe për Ibrahim Kelmendin. Në ato deklarata mund të themi se gjendet e gatuar pikëpamja e tyre për kontaktet e kaluara të
-Jusufit me Sabri Novosellën dhe të
-Jusufit me Ibrahim Kelmendin.

Me këtë rast një gjë është me rëndësi të thuhen edhe këto fjalë, që më duken fakt i patejkalueshëm.
Jusuf Gërvalla, me çdo vepër të tij, prej më të voglës e deri më e madhja, prej dhjetorit 1979 e deri në janar 1982, duke dalë në skenë, ballë për ballë, si ideologu-ideatori i LNÇKVSHJ-së dhe jo vetëm kaq, e ka larguar rrezikun nga të gjithë anëtarët e LNÇKVSHJ që kanë qenë jashtë Kosovës duke e vu veten dhe familjen e tij në Qendër të vëmendjes së UDB-së, duke e vu veten në vijën parë të sulmit, në vijën e parë të zjarrit, të UDB-së.
Shumë të fala Xhaferi (Janar 2024)

***

Fjalët e mija janë kursive. Vetëm në këtë letër të 14 prillit 1981 ngjyrat vlejnë kështu;
Ngjyrën e gjelbër e kam përdorë për çështje që kanë kryesisht të bëjnë me JG,
Ngjyrën e verdhë e kam përdorë për çështje që kanë kryesisht të bëjnë me IK,
Shkronjat e kuqe i kam përdorë për çështje që kanë kryesisht të bëjnë me KZ-OMLK,

I dashuri shok, Bashkim,
Tani më lejo të të bëj një
1.-RAPORT të shkurtër për punën time nga dita e arratisjes sime e këndej.

Letra e 14 prillit 1981 i ka 2329 fjalë: 971 kanë të bëjnë vetëm me një çështje SN-JG.
Pjesa e dytë i ka 1353 fjalë. Është me rëndësi që këtë pjesë të dytë Jusufi e quan

-raport të shkurtër për punën time nga dita e arratisjes sime e këndej.

Pra që në letrën e parë, pjesën kryesore të saj JG e quan ***raport****. Kjo do të thotë se fjala* ***raport*** *nuk ka pikur nga qielli më 31 korrik 1981.*

2.-Puna e parë që bëra, u bëra një telefon shokëve të ambasadës shqiptare në Vjenë.

Fjalia e mësipërme tregon se JG merr kontakt me shtetin shqiptar-Ambasadën në Vjenë pa asnjë lidhje e konsultimi me IK.

I njoftova për çështjen time dhe i luta të më ndihmojnë me ndonjë këshillë për të mos bërë ndonjë gabim ideologjik a taktik gjatë strehimit në këtë vend kapitalist. Ata, si zakonisht, u treguan të kursyer, po megjithatë patën njëfarë mirëkuptimi. Pastaj sipas marrëveshjes që kishim së bashku me ty, unë i informova Organizatën e Amnestisë Ndërkombëtare dhe Radio Londrën për gjendjen e vështirë në Kosovë dhe për burgosjet masive politike të shqiptarëve. Me sa di, Radio Londra s'ka marrë gjë para syshë, kurse Amnestia I. e dërgoi menjëherë tek unë përfaqësuesen e vet nga Londra dhe mori përsipër përkujdesjen për të gjithë ata të burgosur politikë shqiptarë, për të cilët unë ia dola ndërkohë të mbledh ndonjë shënim.

Në të njëjtën kohë shkrova një artikull të gjatë, të cilin ia dërgova magazinës së përjavshme gjermane „Der Spiegel“. Ajo, siç mund të pritej, nuk e botoj artikullin në fjalë, por një artikull të një redaktori të vet, me disa të dhëna nga artikulli im po edhe me disa poshtërsi karakteristike për shtypin e këtushëm.

(3) Në fillim të qëndrimit këtu, më ofroi bashkëpunim me gazetën „Bashkimi“, organ i Frontit të Kuq Popullor, njëri nga bashkëpunëtorët e saj. Meqë gazeta edhe më parë shkonte në popull, madje në një gjendje të keqe, unë e pashë të udhës dhe të lejueshme dhe bashkëpunova me të në disa numra (të cilët po t'i dërgoj menjëherë – te artikujt e shkruar prej meje po e vë nga një shenjë).

Këta katër rreshta e gjysmë janë të vetmet fjalë të JG për FKP – Bashkimin – IK, të cilin JG e përmend në formën

-njëri nga bashkëpunëtorët e saj

Dhe asgjë më shumë.

Pastaj, nga Kosova më erdhi një student për vizitë dhe më solli një letër nga një i njohuri im i mëparshëm. Ky më njoftonte në letër se ishte pjesëtar i një organizate të vogël patriotike (unë atë person e dija për atdhetar) dhe, duke shprehur gatshmërinë e vet dhe të shokëve të vet për luftë të pakompromis për atdhe, me lutej që të merrnim kontakt dhe t'u delja në ndihmë me ndonjë këshillë a udhëzim. Unë, edhe lidhur me këtë e pashë të udhës të përgjigjem pozitivisht. Madje nga njoftimet që zunë të me arrijnë pastaj për riorganizimin e kujdesshëm të atij grupi, mora impulse edhe për ta nxjerrë vetë (me përballime të mëdha materiale e pa bashkëpunëtorë) edhe revistën e përdymuajshme „Lajmëtari i lirisë“, tre numrat e parë të së cilës po t'i dërgoj me këtë udhë. (Lidhur me atë krah të ri, që pranoi Statutin dhe programin e Organizatës e riorganizimin, përditë po më arrijnë fjalë gjithnjë e më të mira.)

Qëkur ndodhem këtu, kam qenë mjaft aktiv në propagandë dhe agjitacion. Në Shtutgard dhe në rrethin e këtij qyteti ka shqiptarë të ndershëm, që e presin me padurim fjalën patriotike dhe revolucionare.

(4) Përveç kësaj, kam udhëtuar edhe në shumë qendra të tjera të RFGJ.

Këto fjalë tregojnë se JG nuk ka jetuar i izoluar në burg shtëpiak si gënjen IK.

(5)Kam kontakte (sado të pakta) edhe me njerëz jashtë këtij vendi, por deri më tash nuk kam mundur të udhëtoj, sepse nuk kam pasur dokumente.

(6)(Dje, bashkë me letrën tënde, më arriti edhe njoftimi se më është dhënë strehimi politik në RFGJ, në bazë të kërkesës së paraqitur para 16 muajsh.)

Prej 13 prillit 1981 Jusufi ka të drejtë në dokument udhëtimi-pasaportë refugjatësh.

(7)Konkretisht, në rrethin e Shtutgartit janë nja 7 – 8 shokë të gatshëm e të përshtatshëm për punë patriotike-revolucionare.

Këta 7-8 shokë Jusufi i konsiderohen se mund te jenë anëtar të LNÇKVSHJ. Ky numër ka qenë në ditët e para të demonstratave në Kosovë por me zhvillimin e ngjarjeve ka ndryshuar shumë dhe është rritur si pasojë e ngjarjeve në Kosovë dhe aktiviteteve në Evropë.
IK gënjen në mënyrë djallëzore se ky numri 7-8 i përmendur më 14 prill 1981 ka mbetur i pandryshuar edhe më 17 janar 1982.

Ata presin ndonjë orientim nga unë. Po unë duke qenë edhe vetë në mjegull për gjendjen time, nuk kam dashur t'i ngashnjej e pastaj t'i lë në gjysmë të rrugës. Prandaj u kam folur për gjëra të përgjithshme në çështje të organizimit, të propagandës dhe të agjitacionit si dhe kam bërë përpjekje për t'ua dhënë elementet e domosdoshme shkencore të historisë kombëtare dhe të lëvizjes komuniste shqiptare e ndërkombëtare. Janë punëtorë dhe ma ka marrë mendja se në radhë të parë u duhet një ngritje ideore, politike e shkencore.

(8)Tani së fundi jam në kontakt edhe me një shok të grupit të Marksistë-leninistëve të Kosovës, të tubuar rreth organit të tyre „Liria".

-Personalisht, për organin e tyre kam mendim shumë të mirë,

-(9)po edhe shoku me të cilin kam kontaktuar duket shumë i ngritur dhe i pjekur.

Pjesa e mësipërme (9) vërteton se JG është takuar fizikisht me KZ një kohë të mirë para 11 prillit 1981. Pasi Jusufi nuk ka mundur të shkoj në Zvicër mund të vijmë patjetër tek përfundimi se KZ ka qenë tek Jusufi në Gjermani.
IK sa e sa herë thotë se udhëtimi i parë i JG jashtë Gjermanisë ka qenë në dasmën e KZ.
Është e pamundur të thuash për dikend

duket shumë i ngritur dhe i pjekur.

-Pa e takuar fizikisht, dhe
-nga një takim i vetëm të nxjerrësh konkluzione për një person se është shumë i ngritur dhe i pjekur.

(10)Ka një mirëkuptim mes nesh dhe kemi rënë në ujdi që t'i bashkërenditim veprimet.

Ta analizojmë fjalinë:
Ka një mirëkuptim **mes nesh**

*Këtu me fjalët **mes nesh** është fjala vetëm për JG-KZ dhe nuk ka asnjë përzierje e aludim tek IK.*

dhe kemi rënë në ujdi që t'i bashkërenditim veprimet.

Kjo pjesë e ka vetëm këtë kuptim

kemi rënë në ujdi

Kush ka rënë në ujdi?
Vetëm JG dhe KZ dhe në asnjë mënyrë nuk përmendet IK.

(11)Lidhur me këtë, për fillim, **kemi zënë të organizojmë** një varg demonstratash, nëpër qendra të ndryshme evropiane, që kanë për qëllim të bëhen përpjekje të zëshme e ngjarjeve aktuale në Kosovën tonë trime.

kemi zënë të organizojmë

Me këtë shprehje kuptohet se JG bënë aktivitet të organizuar vetëm me KZ

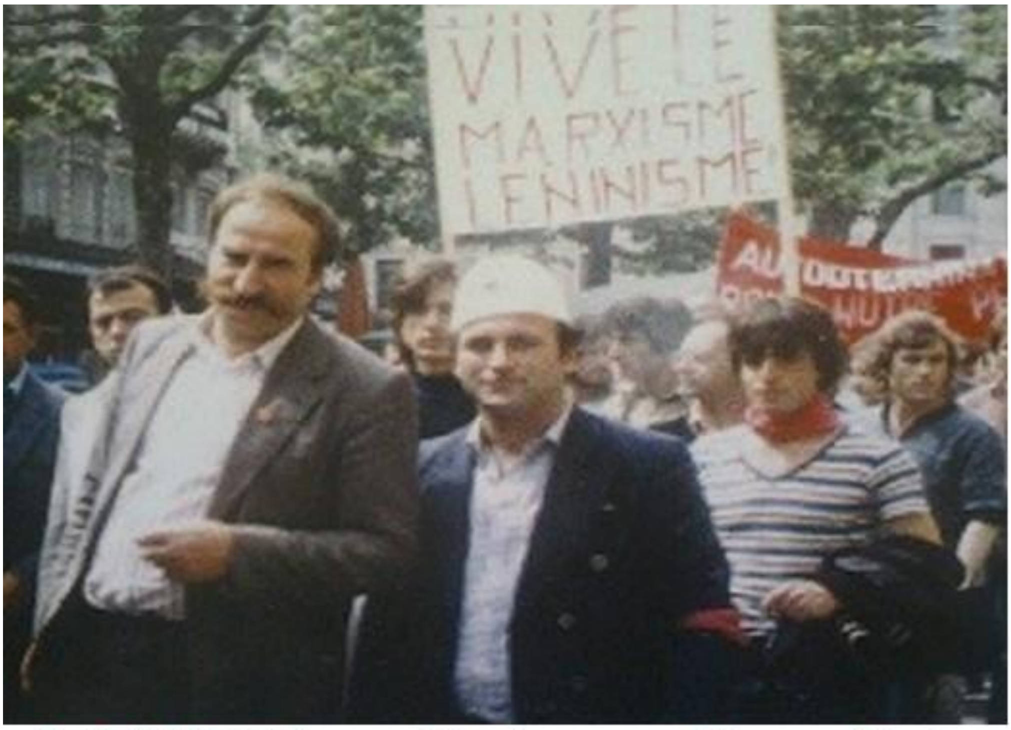

Faridin Tafallari (djathtas me plis) në demonstratë në Gjenevë më 30 maj të vitit 1981. Pas tij duket parulla në gjuhën frengjishte:
VIVE LE MARXISME LENINISME!
(RROFTË MARKSIZËM-LENINIZMI!)

Demonstrata e parë, shumë e suksesshme, është bërë para ambasadës jugosllave në Bern të Zvicrës, më 11 prill, në të cilën kanë marrë pjesë edhe shqiptarë nga RFGJ. Demonstrata e dytë do të mbahet po në Zvicër, në qytetin Cyrih, më 18 prill, kurse të tretën e kemi parashikuar në Stutgart, aty nga 26 prilli.

12.Parullat e demonstratave kanë një përmbajtje thellësisht marksiste-leniniste

dhe përkrahin deri në fund kërkesat e rinisë heroike të Kosovës për republikë (që nënkupton edhe përfshirjen e tokave të popullsisë shqiptare në Maqedoni, Mal të Zi e në Serbi).
Përveç kësaj, demonstratave u prin automobili me megafon, i cili i koordinon veprimet, kontrollon disiplinën dhe shprehjen unike. Me megafon lexohet në shqipe dhe në gjuhë të huaja trakti përkatës, me elemente informative e sqaruese lidhur me gjendjen e krijuar në Kosovë nga kryengritja e këtej.
Kur e mora letrën tënde të çmuar,

-unë isha duke përgatitur një trakt të gjatë për opinionin gjerman e zvicëran,
-kurse shoku i „Lirisë“ e përgatit traktin për shqiptarët e mërguar „ekonomik“.

Hapi i ardhshëm do të jetë përgatitja e materialeve sa më të bollshme për informimin e opinionit, të qeverive evropiane dhe të Kombeve të Bashkuara lidhur me gjendjen në Kosovë. (Më vonë, suksesivisht, do të t'i dërgoj kopjet e materialeve të shkruara për këtë qëllim.)
Kam pasur nderin të njihem edhe me sekretarin e parë të Partisë Komuniste Gjermane, njëkohësisht edhe kryetar i Shoqatës së Miqësisë Gjermani-Shqipëri dhe i kam dërguar një letër me lutjen që edhe ai me partinë e tij të shikojë ndonjë formë të përshtatshme ndihme për përkrahjen morale të popullit shqiptar të Kosovës. Ende s'kam marrë përgjigje prej tij, por shpresoj se megjithatë do të na ndihmojnë patjetër, sepse për këtë i obligon drejtpërdrejt edhe artikulli i „Zërit të popullit“ i datës 8 prill, se siç dihet, kjo parti e komunistëve gjermanë ka për busollë të vetme PPSH-në.
Sa për situatën në Kosovë, megjithë krimet e pashembullta fashiste që ushtron armiku ynë mizor e që prekin thellë në zemër çdo shqiptar dhe jo vetëm shqiptarët, unë jam shumë optimist. Arsyet i mendoj kësisoji: 1) Doli sheshazi mospajtimi i shqiptarëve me armikun e egër, qeverinë shoviniste të Beogradit; bota, që sot po e bën veshin shurdh e syrin qorr për çështjen shqiptare, në mos sot, nesër do të detyrohet patjetër të ballafaqohet në mënyrën më serioze për këtë çështje, deri në fitoren tonë përfundimtare. 2) Popullsia e Kosovës, e ballafaquar me tanket, aeroplanët, helikopterët e me gjithë pancirin tjetër të ushtrisë dhe policisë serbe, nuk u frikësua dot, po qëndroi pa iu trembur syri; kjo popullsi tregoi se është e zoja të çohet në kryengritje dhe ta bëjë edhe luftën përfundimtare për çlirimin nga armiku mizor dhe bashkimin me vendin amë. 3) Vetë armiku, që kohë më parë e dinim edhe për politikan të regjur, me këtë intervenim ushtarak e policor mbi shqiptarët bëri pa dyshim gabimin më të madh në historinë e vet shtetërore-politike; ky gabim do t'i kushtojë shtrenjtë, sepse gjithë situata, edhe në mos vazhdoftë menjëherë lufta definitive për bashkim me Shqipërinë tonë, pra gjithë situata do të ndjekë në të ardhmen e afërme atë drejtim, i cili do ta sjellë shqiptarin në potez për të zgjedhur se ç'dëshiron brenda kuadrit të Jugosllavisë, madje duke na lejuar të bëhemi edhe mjaft nazeqarë…
Ja, pra, këto ishin disa nga punët dhe mendimet e mia në këtë situatë të vështirë.
Tani, me shpresë se edhe për mua personalisht, në saje të mirëkuptimit të shokëve, do të ketë ndonjë ditë më të bardhë, po e përfundoj këtë letër dhe po të përcjell të fala shqiptare e revolucionare.
Sokoli
POPULLI YNË ËSHTË I PAMPOSHTUR DHE DO TË FITOJË!

13. Letër për Sabri Novosellën, 13 maj 1981

13 maj 1981, RFGJ

I dashur vëlla, Mërgim!

Diku thellë në ndërgjegje e dija se do të ma falje gabimin më të madh në jetën time. Kjo shpirtbardhësi e zemërgjerësi jotja mua më shpëtoi me fytyrë. Prandaj, do të të jem mirënjohës për tërë jetën. Dhe kurrë nuk do të harroj se kjo gjë, në vend që ta zvogëlojë, do do ta rritë edhe më shumë gabimin tim të pafalshëm. Por, meqë ti u bërë burrë dhe meqë situata në Atdheun tonë e do që të punojmë me një vrull të madh, atëherë çështjen time, siç ke propozuar edhe vetë, e lëmë për ta shqyrtuar hollësisht kur të na paraqitet rasti, kurse tash po u jepemi punëve me gjithë fuqinë që kemi.

Letrat e tua dhe materialet e shkruara i mora me kohë.

1.Por, i lejova vetes të ta vonoja pak përgjigjen, për arsye **se isha i zënë me disa punë të nisura, shumë të ngutshme.**

Në pjesët e mëposhtme jepet shkaku pse Jusufi është i zënë më punë shumë të ngutshme.

2.**Me një shok të „Lirisë" organizuam në Zvicër dhe në Gjermani** katër demonstrata të punëtorëve kosovarë në botën e jashtme, dhe jemi në prag të organizimit të demonstratës së pestë.

Me një shok të „Lirisë" organizuam=*Jusufi flet se ka bërë punë të organizuar vetëm me* ***Kadri Zekën*** *dhe askend tjetër.*

Jusufi kurrë nuk e ka nënvlerësuar punën e askujt. Këtë nuk e bënë as në fjalët e mësipërme. Fjalët e tij janë demaskuese për të gjithë shpifësit e provokatorët.

3.Duheshin shkrime, trakte dhe fjalime, pastaj duhej një vrap i madh për tubimin e njerëzve. Demonstrata e parë u mbajt më 11 prill në Bernë të Zvicrës, e dyta më 18 prill në Cyrih të Zvicrës, kurse treta dhe e katërta në Shtutgart e Dyseldorf të RF Gjermane, më 25 prill, përkatësisht më 9 maj.

Prej 11 prillit deri më 4 korrik 1981, Jusuf Gërvalla me Kadri Zekën organizojnë tetë demonstrata, në këto data:

11 prill	*Bern*
18 prill	*Zurich*
25 prill	*Shtutgart*
9 maj	*Dusseldorf*
16 maj	*Munchen*
30 maj	*Gjenevë*
13 qershor	*Bruksel*
4 korrik	*Frankfurt*

Në korrik Jusufi dhe Kadriu vendosin t'a ndërpresin organizimin e demonstratave për t'iu përkushtuar çështjeve organizative.

Në demonstrata u hodhën po ato parulla që ishin hedhur në demonstratat në Kosovë. Para ambasadave u mbajtën kudo mitingje protestuese, me fjalime të rëndësishme, që demaskonin qëllimet dhe veprimet fashiste të jugosllavëve dhe tregonin qëllimin e vërtetë të kryengritjes në Kosovë si dhe shkaqet e saj të vërteta.

Thuaja në të gjitha demonstratat e organizuara ishin bashkë me ne edhe komunistët dhe demokratët gjermanë dhe shumë komunistë nga radhët e punëtorëve turq, qoftë fizikisht, qoftë me trakte e fjalime në të cilat paraqitej gjendja reale në Kosovë dhe dënohej rëndë veprimi fashist i policisë dhe i ushtrisë jugosllave mbi popullsinë e pafajshme dhe duarthatë të Kosovës.

4.Demonstrata e ardhshme do të bëhet në Mynih të RF Gjermane, të shtunën, më 16 maj.

Në të gjitha demonstratat ka dominuar rendi dhe disiplina e shkallës më të lartë si dhe shprehja e indinjatës më të thellë të punëtorëve tanë e të qytetarëve të këtushëm për ato që po ndodhin në Kosovë. Vetëm në Shtutgart ndodhi një incident, por, edhe ky në fitoren tonë: njerëz të Konsulatës jugosllave fotografonin dhe xhironin demonstrantët, me qëllim që t'i frikësojnë për pjesëmarrjen e tyre në demonstratë. Disa punëtorë nga radhët e demonstrantëve u ndanë me një rast dhe hynë në një shkollë jugosllave, nga na xhironin me kamerë filmike. Ua morën filmin dhe e rrahën xhiruesin, i cili s'donte ta jepte atë në asnjë mënyrë. Aktorët e kësaj përleshjeje jo vetëm që dolën faqebardhë, pa gërvishjen më të vogël, por edhe policia gjermane i mbajti vetëm dy orë dhe i lëshoi nga burgu, kurse shtypi gjerman, sipas deklaratës së vet policisë së Shtutgartit, fajtor për incidentin i cilësoi jugosllavët dhe jo demonstrantët tanë.

Një hap tjetër revolucionar që u bë këto ditë në Gjermani, qe pushtimi nga punëtorët tanë i dy klubeve kosovare, të cilat deri më tash ishin bërë çerdhe spiunazhi e propagande të njerëzve të konsullatave jugosllave. Punëtorët revolucionarë i morën në dorë ato klube, hoqën flamurin jugosllav dhe fotografitë e xhelatit Tito, ndoqën së andejmi njerëzit e konsullatave, përderisa ngjarjet në Kosovë të vazhdojnë të trajtohen kështu nga ana e qeverisë jugosllave. Klubet e pushtuara ndodhen në Dyseldorf dhe në Bilefeld. Policia gjermane jo vetëm që nuk ka ndërmarrë asgjë lidhur me këtë aksion, por e konsideron edhe shumë të drejtë, meqë sipas statusit të tyre, klubet duhej edhe më parë të ishin të pavarura nga ndikimi i konsullatave. Tani kemi shpresë se ky shembull do të ndiqet në të gjitha ato qendra ku kanë ekzistuar deri me tsh klube që veç emrin e kanë pasur kosovar. Dhe kjo gjë ka rëndësi mjaft të madhe.

5.Vëlla, Mërgim! Kohë më parë, unë i kisha nisur një letër njërit nga anëtarët e Komitetit Qendror të Partisë Komuniste Gjermane, të cilin e kam njohur personalisht. Iu drejtova me kërkesën që ta përdorë autoritetin e Partisë së tij dhe të na dalë në ndihmë në një mënyrë apo në një tjetër. **Ato ditë Radio Tirana transmetoi edhe artikullin e parë të „Zërit të popullit" lidhur me ngjarjet në Kosovë, kështu që komunistët e këtushëm morën qëndrim zyrtar që të solidarizohen me Kosovën dhe ta ndihmojnë luftën e popullit tonë me të gjitha mjetet që kanë në dorë.**

6.Në fillim të fillimit ata botuan gjermanisht në organin e tyre „Roter Morgen" artikullin e „Zërit të popullit" dhe **neve na nxorën lejet zyrtare te policia gjermane për mbajtjen e demonstratave.** Po kështu, me luftën tonë janë solidarizuar edhe komunistët zvicëranë dhe ata turq në botën e jashtme.

neve na nxorën lejet zyrtare te policia gjermane për mbajtjen e demonstratave.

*Këtë punën e **nxjerrjes së lejeve për demonstrata** shokët gjerman dhe përkrahësit e të drejtave shqiptare për barazi e kanë vazhduar menjëherë pas 17 janarit 1982 dhe kanë vepruar kështu për shumë vite.*
Kjo do të thotë se shokët e Jusufit e Bardhoshit në Shtutgart asnjëherë nuk kanë qenë në "mëshirën, përvojën e diturinë" e asnjë shpifësi e provokatori se si organizohen demonstrata në Evropë.
Këto fjalë vlejnë në radhë të parë për Ibrahim Kelmendin i cili në romanin Atentatet dhe librin Lëvizja të Bedri Islamit, në thelb deklaron se pas 17 janarit 1982, në shtëpinë e Jusufit shumë veta ia kanë pasur inati por prapë se prapë nuk kanë mund të bëjnë pa te sepse ia kanë pasur nevojën, sepse nuk kanë ditur si organizohen demonstrata.

7. Tani, në bashkëpunim me komunistët gjermanë e zvicëranë, unë dhe një shok i „Lirisë" jemi duke punuar në formimin e disa komiteteve për Kosovën. Këto komitete do të përbëhen prej autoritetesh të njohura gjermane e zvicërane, si politikanë, shkrimtarë e artistë të njohur demokratë. Konkretisht, në komitetin që do të formohet në Gjermaninë Federale, kemi rënë dakord që nga pala shqiptare të hy unë, kurse në atë në Zvicër, një shoku i „Lirisë". Komitet kanë për qëllim ta sheshojnë të vërtetën mbi Kosovën dhe të organizojnë ndihma të ndryshme për popullin tonë të shumëvuajtur. Komitetet do të bëjnë demarshe pranë qeverive dhe ndoshta edhe pranë Kombeve të Bashkuara, si dhe do të përpiqen të ndikojnë sa më shumë në shtypin evropian e botëror, duke e ushqyer këtë shtyp me të dhëna faktografike mbi Kosovë, në mënyrë që demagogjia jugosllave të demaskohet në përmasa të gjera.

Po kështu, komitetet do të hapin edhe xhiro-llogaritë për ndihma materiale dhe do të caktojnë qendra me adresa ku të arrijnë të dhëna konkrete lidhur me numrin e të vrarëve, të plagosurve dhe të të burgosurve në ngjarjet e fundit në Kosovë. (Prandaj, është mirë që qysh tash tani, shokët të mbledhin sa më shumë informata dhe, kur të formohen komitetet, t'i ushqejmë ato me të vërteta në shkallë sa më të gjerë.)

Idetë e Jusufit për këto Komitete nuk janë realizuar në praktikë për shkak të qëndrimit të OMLK-së që të mos bashkëpunohet me të huajt.

Tani, vëlla Mërgim, lejomë t'u përgjigjem disave nga pyetjet që shtron ti në letër.

8. **„Lajmëtarin e lirisë", siç të pata shkruar edhe më parë, e kam nxjerrë kryekëput vet**, bile, 80 për qind të shpenzimeve rreth botimit të tij i kam paguar vetë nga të ardhurat e mia dhe të vëllaut. Duke qenë puna kështu, është e natyrshme që niveli të mos ketë qenë në nivel dhe të jetë përvjedhur edhe ndonjë gabim. (Aq më parë, kur për shkrime kam qenë i angazhuar edhe në gazetën „Bashkimi".)

Jusufi në letrat dërguar Nuhi Sylejmanit dhe Sabri Novosellës e thotë në mënyrë shumë konkrete punën e tij me "Lajmëtarin e lirisë".

9. Gjëja më e rëndësishme lidhur me „Lajmëtarin" është se, duke qenë krejt i vetmuar, nuk e mora dot guximin ta emëroja atë si organ të LNÇKVSH.

Jusufi këtu e shpjegon shkurtimisht pse nuk e ka emërua "Lajmëtarin" si organ të LNÇKVSH.
Në një pyetje timen të drejtpërdrejtë Jusuf Gërvallës, pse e ke nxjerrë "Lajmëtarin e lirisë" pa e përzier atë me organizatën të cilës i takonte, Jusufi më përgjigjet: "Unë nuk kam pas lidhje me LNÇKVSHJ e me KQ, unë nuk kamë marrë asnjë direktivë për të nxjerrë ndonjë gazetë.

Kam vepruar kështu që të mos mundet nesër të më thotë dikush se me kënd u more vesh që e nxore gazetën në emrin e LNÇKVSHJ-së".

Dhe Jusufi ka pasur shumë të drejtë në veprimin e tij.

Me kalimin e kohës kanë ndodhë ndryshime e tërmete.

Është vërtetuar se nuk janë aq shumë ata që u përballojnë të gjitha tërmeteve.

Kjo është e vetmja arsye pse në të nuk flitet e brohoritet në emër të Lëvizjes sonë.

Mjafton ta përmend faktin se dy materialet e Lëvizjes, që i botova në numrin 3, i lëshova me njëqind druajtje, ngase nuk isha në gjendje të gjykoja vetë dhe të fitoj bindjen e plotë se a bëja mirë apo keq.

Tirazhi i „Lajmëtarit" ka qenë i vogël, nga 600 kopje. Por, kaq ka pasur aftësi të shpërndajë rrjeti i krahut të ri të Lëvizjes, që u formua në Kosovë pas ardhjes sime këtu. Por me rëndësi është fakti se atë e ka shpërndarë pikërisht ai krah.

10. Unë, që në fillim, e kam pas ditur se organ i Lëvizjes është „Zëri i Kosovës", se kjo shihet nga vetë Statuti. Dhe, me kënaqësinë më të madhe, në vend që të dilte „Lajmëtari i lirisë", kam mundur të bëja që të dilte „Zëri i Kosovës".

14. Nuk e bëra për dy arsye.
-Së pari nuk isha i autorizuar nga Lëvizja.
-Së dyti, këtu kishte vepruar qysh më herët një i ashtuquajtur
Grupi Komunist „Zëri i Kosovës", për punën e errët të të cilit me ndonjë rast tjetër mund të bëj para Lëvizjes ndonjë **RAPORT** të gjerë.

Më herët e kemi parë se Jusufi pjesën e dytë të letrës së parë për Sabri Novosellën, të 14 prillit 1981 e quan RAPORT.

*Edhe në këtë letrën e dytë përmendet fjala **RAPORT**, ku ai në një mënyrë e shfaq mundësinë për ta bërë **para LËVIZJES** (do me thënë jo vetëm për Sabri Novosellën) një **RAPORT** më të gjerë.*

Dhe këtë punë ai e kryen pikërisht më 31 korrik 1981.

15.Tash për tash po theksoj se udhëheqësi i këtij grupi (Rizah Salihu, nga Mushtishti, një provokator ose njeri shumë naiv dhe i rrezikshëm), **provoi të organizonte me shokë** likuidimin tim dhe të vëllaut tim, duke na quajtur „të dërguar specialë të UDB-së", pikërisht për arsyen se i pata thënë që „Zëri i Kosovës" është organ i LNÇKVSH, kurse ai e kishte marrë për emër të grupit të vet. Po për këtë arsye, para se t'i hyjmë botimit të këtij organi, duhet të marr nga Ti dhe Lëvizja edhe fjalën e fundit, sepse ka mundësi që titulli „Zëri i Kosovës" si organ i LNÇ, të përzihet në mendjen e naivëve me Grupin Komunist „Zëri i Kosovës".

Shkurtimisht Jusufi shkruan për planin kriminal të Riza Salihut. Për evitimin e mundësive të ngatërrimit të emrit të gazetës "Zëri i Kosovës" Jusufi është për një emër tjetër. Kundër pështjellimeve të tilla Jusufi i shkruan Sabri Novosellës edhe në qershor e korrik 1981.

16. Më ke pyetur si qëndrojmë me çështjen financiare lidhur me nxjerrjen e gazetës.

Përgjigja në këtë pyetje e fillon një seri diskutimesh rreth temës së përballimit të shpenzimeve për botimin e gazetës. Këto punë ai i diskuton vetëm me Sabri Novosellën dhe me persona të tjerë për të cilët merren vesh, e që janë larg Shtutgartit, siç do të shihet në letrat vijuese. Për *punët në rrethin e Shtutgartit Jusufit nuk i nevojitet mendimi i personave që nuk e njohin atë rreth.*

17.**Numri i parë**, i cili është radhitur dhe shtypur krejtësisht në një shtypshkronjë, e që është e natyrshme se ka dalë teknikisht më së miri, ka kushtuar 2540 mark. Ky ishte një çmim shumë i lartë sa të mund ta përballoja, madje edhe me pjesëmarrjen modeste të disa njerëzve që u treguan të gatshëm të ndihmojnë (pa ditur për çka është fjala).

Numri i parë=*i Lajmëtarit të lirisë*

18.Prandaj, bashkë me vëllaun, vendosëm ta marrim me kredi një makinë shkrimi të përshtatshme **(është kjo me të cilën po ta shkruaj letrën dhe me të cilën janë radhitur dy numrat e fundit të „Lajmëtarit të lirisë“). Makina kushtonte relativisht pak (5080 mark)** dhe, me disa funksione elektronike që kryente, jepte mundësi të nxirrej disi revista, sado që mua më ngarkonte shumë, sepse, pos që i shkruaja të gjithë artikujt, më duhej edhe t'i radhitja e t'i përgatisja teknikisht të gjitha faqet. Por, shpenzimet që mbeteshin për t'iu paguar shtypshkronjës në procesin e mëtejshëm të shtypjes e të shumëzimit të revistës, ishin shumë të vogla, vetëm 600 mark.

Makina kushtonte relativisht pak (5080 mark)*=me këtë makinë me të cilën janë shkruar-radhitur numrat 2 e 3 të Lajmëtarit të lirisë, janë shkruar-radhitur edhe numrat 3 dhe 4-5 të revistës "Liria" të OMLK-së. Për këtë punë kam shkruar më gjerësisht në një punim me titull "Stilografat e Jusuf Gërvallës".*

19. Por, kur është fjala për botimin e „Zërit të Kosovës“, mendoj se del edhe një problem. Sipas të gjitha gjasave, tashmë është identifikuar se kush qëndron prapa „lajmëtarit“ dhe kështu edhe mënyra se si radhitet ai.

20.Pra, kjo makinë shkrimi, sipas mendjes sime, nuk do të duhej të përdorej dhe në radhitjen e „Zërit të Kosovës“. Kurse radhitja në shtypshkronjë kushton shtrenjtë, siç u pa.

21.Mbesin dy mundësi:
-ose të shitet kjo makinë (po tash me çmim shumë më të ulët, se kështu ngjan këtu) dhe të blehet një lloj tjetër makine, duke shtuar edhe para të tjera,
-ose të merret kohë pas kohe me qira ndonjë makinë tjetër për radhitjen e gazetës.

22. Se sa do të shpenzoheshin me variantin e parë dhe sa me të dytin, të informoj këto ditë me telefon, por e di se, për një punë më të rregullt në nxjerrjen e gazetës, do të duhej një ndihmë bukur e madhe financiare.

23.**Dhe unë nuk e di se sa keni mundësi, Ti me shokët, të ndihmoni së andejmi.**

24.**Për shembull, një makinë për radhitje, me të gjitha llojet e germave ë përdoren në gazeta e libra e që prandaj s'ka si të identifikohet, e re kushton mbi 20 mijë mark**, po e përdorur ka mundësi të gjendet edhe me **10 mijë.** E këto janë para të mëdha.

25.**Ndryshe, po të zgjidhet çështja e makinës, shpenzimet e shumëzimit të revistës do t'i përballoja vetë, me disa shokë këtu, pa kurrfarë problemi**. Këtu kam një propozim.

26.Ai shoku **në Munhen, përmes të cilit e mora lidhjen me Ty**, **Shabani**, është një milioner.

Shaban Yldrim, Bayerstr. 5, 8000 München
Për Shabanin kam shkruar më shumë kur e kam shqyrtuar letrën e Bardhosh Gërvallës, të 4 prillit 1981 për Nijazi Saracoglun.

Nëse shokët që ke ti atje kanë ndikim në të, atëherë ai do të mund të na ndihmonte në blerjen e një makine të tillë, bile nuk do t'i ndiente shpenzimet.

Nëse shokët që ke ti atje=*Me këto fjalë Jusufi nuk e ka në mendje vetëm Nijazi Saracoglun por më tepër e ka fjalën për diplomatët shqiptar në Turqi. Pra Jusufi pret dhe shpreson që ndikimin e vetë Sabriu me diplomatët ta përdorin në drejtim të Munchenit **(Shaban Yldrimit)** dhe në asnjë mënyrë në drejtim të Tiranës.*

Por, kjo është çështje që duhet ta vendosni ju.

Nga fjalia e mësipërme Jusufi e dëshmon se ai nuk ka as ndikimin më të vogël në atë që do të vendosë Sabriu me shokët e tij.

27**. Sido që të jetë, para se t'ia nis punës në nxjerrjen e „Zërit të Kosovës", duhet të dija se deri në çfarë shkalle mund të më ndihmoni së andejmi materialisht**.

28. Kur është fjala për materialet që mora, përveç atyre me tituj „Në Kosovë dy njerëz u ngjallën" dhe „Adem Dema-Demaçi, simbol i rezistencës shqiptare", mendoj se të tjerët nuk kanë elemente të mjaftuara për një revistë çfarë e mendoj unë „Zërin e Kosovës".

29.Në ta gjenden të meta ideopolitike dhe janë shkruar jo në nivel.

Ndërtimi dhe mbajtja e një vije ideopolitike është pothuaj puna më e vështirë në organizata politike. Jusufi me një shikim të parë i ka pa të gjitha gabimet ideopolitike. Historikisht shumë persona që kanë pretenduar të jenë ideatorë dhe që kemi shpresuar e besuar se kanë veti ideatorësh nuk kanë qenë asgjë tjetër përpos plagjiator e papagaj.
Me shprehjen plagjiator i mendoj vetëm e vetëm personat që në periudhën 1980-1985 kanë drejtuar gazeta e janë munduar të ndërtojnë vija politike dhe askend tjetër.

30.Përveç kësaj, sidomos tash na duhen materiale me elementin e aktualitetit kosovar.

31.Mendoj se në revistë duhet t'u përgjigjemi një për një sulmeve jugosllave dhe demagogjisë së vrullshme tititste. Dhe për këtë kemi se ku kapemi. **Dhe, një pjesë të mirë të përgjigjeve të tilla, që do të bënin një punë sqaruese si për popullsinë tonë, ashtu edhe për të tjerët, e marr përsipër ta shkruaj unë vetë po të autorizohem për këtë nga Lëvizja.**

32.Një gjë është fare e sigurt: tash e tutje, i forcuar moralisht, nuk do të kursehem për punë ditë as natë dhe besoj se puna nuk do të mbetet pa rezultate.

33. **Po dalim te një çështje tjetër me rëndësi.**

Kur është fjala te
-bashkimi i organizatave revolucionare patriotike
-që veprojnë në Kosovë, unë pata bërë një propozim konkret,
-**po druaj se nuk jemi marrë vesh si duhet**.

34.Është i ashtuquajturi

-Grupi Komunist „Zëri i Kosovës“ një grup që predikon krijimin e një Kosove „të lirë“ dhe jo bashkimin me vendin amë.
-**Me këtë grup as kam marrëdhënie**,
-**as do të doja të kem**, sepse, edhe nëse ekziston akoma (se pjesa më e madhe e anëtarëve të tij në atdhe janë të burgosur,
-për shkak të mënyrës së organizimit
-shumë të gabuar
-e të rrezikshëm:
-me lista konkrete,
-ku anëtarët shënojnë elementet e tyre biografike,
-bëjnë me shkrim betimin dhe
-e firmojnë me dorën e vet;
-kështu listat komplete të anëtarëve kanë rënë në dorë të UDB-së dhe
-ata janë burgosur masivisht e pa mundime nga ana e policisë), pra,
edhe nëse grupi ekziston akoma,
-**ai punon keq e fëlliqtë.**

Pra Jusufi nuk ka dëshirë të ketë asnjë marrëdhënie me këtë grup. Dhe kështu ka mbetë dhe nuk ka pasur forcë që e detyron të ketë marrëdhënie e të bashkëpunoj me organizatorin e planit për vrasjen e tij dhe të vëllaut të tij.

35.I tillë nuk është
-as në shkrime
-as në pikëpamje të organizimit grupi i Marksistë-leninistëve të Kosovës,
-të bashkuar rreth organit të tyre „Liria“.
Përkundrazi, ata,
-**jo vetëm që luftojnë si ne**
-për bashkim të domosdoshëm me vendin amë, por,
-sa kam mundur të konkludoj nga kontaktet e mia me njeriun e tyre,
-janë edhe shumë të pjekur dhe organizatorë të zotët.
-Më vonë do të marrim vesh se ata, me sa duket,
-kanë qenë ndër organizatorët kryesorë të ngjarjeve të fundit në Kosovë,
-jo fillimisht,
-por duke intervenuar pas ngjarjeve të 11 marsit.
Por, kjo gjë duhet të studiohet edhe më tej me seriozitetin më të madh dhe,
-po u pa e arsyeshme, edhe të merret kontakti me ta
-e të vazhdohet puna e përbashkët.

Përveç fjalëve të mira për OMLK në letrën e 14 prillit, edhe në këtë të dytën Jusufi i ka fjalët më të mira për OMLK-në dhe Kadri Zekën (edhe pse nuk e përmend me emër).

36. **Sa për organizatën e bashkuar rreth**
-organit „Bashkimi“, më duket se
-pak dobi mund të kemi nga iniciativa
-për bashkim
-e bashkëpunim me ta.

Nga fjalët e Jusufit kuptohet shumë qartë që Jusufi jo që
*-nuk dëshiron të ketë **bashkim** me Ibrahim Kelmendin, por*
*-nuk dëshiron të ketë as **bashkëpunim**.*
Kjo vërtetohet edhe më mirë në disa rreshta më poshtë.

37.Së paku për sa shihet te udhëheqësi i kësaj organizate në botën e jashtme,
-nuk ekziston përshtypja
-për organizim të mirëfilltë dhe
-as për ndonjë organizatë të fuqishme numerikisht.

Vërejtja vendimtare e Jusufit nuk është tek numrat, por tek dyshimet e lidhjet e Ibrahim Kelmendit me Sadik Blakajn, e tek rasti i Hysen Gegës.

38.Megjithatë,
-po ta shihni ju të arsyeshme,
-ndoshta do të mund të realizohej mundësia që
-shokëve të Lëvizjes në Kosovë
-t'u jepet lidhja me përfaqësuesin e „Bashkimit" në Kosovë.

Duke e hetuar intensitetin e lavdatave të Sabriut për Ibrahim Kelmendin, pas një letre të vetme të Jusufit - pa llogaritur këtë ndikimin e reklamave të UDB-së për Frontin e Kuq, Jusufi i thotë Sabri Novosellës, se po e pe të arsyeshme,
-kontaktimi dhe procesi i bashkëpunimit
-e bashkimit mund të bëhet
-vetëm përmes shokëve në Kosovë, dhe
-kurrsesi përmes tij në Gjermani.

Jusufi është shumë i vendosur në qëndrimin e tij, sepse
-e njeh Ibrahim Kelmendin, ndërsa
-Sabri Novosella nuk e ka as idenë më të vogël se kush është
-e as kush mund të jetë Ibrahim Kelmendi.

***

"Më 6 maj 1974 je burgosur bashkë me Xhafer Shatrin, Metë Shatrin e të tjerët. A mund të shfletosh diçka nga kujtimet e tua pikërisht për atë ditë?

Grupi revolucionar ato ditë kishte formuar Komitetin e Studentëve dhe kishte planifikuar të formonte komitete nëpër trevat shqiptare të pushtuara nga ish-Jugosllavia. Në mbrëmjen e 5 majit 1974, në fshatin Gurkoc, komuna e Burimit (ish-Istog) në shtëpinë e Sali Kabashit, anëtar i GRK-së, formuam Komitetin e GRK-së për Dukagjin. Struktura udhëheqëse e komiteteve ishte e ngjashme me ato të Komitetit Drejues të GRK-së. Pesë orë pas themelimit të Komitetit për Dukagjin u arrestova bashkë me Xhafer Shatrin.

Pas mbledhjes isha kthyer në shtëpinë e Xhaferit për ta kaluar natën, meqë të nesërmen do të udhëtoja për në Prishtinë. Nga aty e kisha më afër stacionin e autobusëve për të udhëtuar dhe ishte vonë, pas mesnate. Në mëngjesin e 6 majit u rrethuam nga forcat e sigurimit të shtetit dhe u arrestuam. Metë Shatri nuk ndodhej në shtëpi, ai u arrestua po atë ditë (6 maj) në sallën e Fakultetit Filozofik në Prishtinë, ku ishte duke dhënë provimet. Ai nuk ishte pjesë e Komiteit që e formuam atë mbrëmje. Pas disa javësh, gjatë kohës së hetimeve, mësova se më 5 maj 1974, në orët e mbrëmjes, në shtëpinë e tij në Prishtinë, ishte arrestuar Kadri Osmani bashkë me Binak Ulajn, të cilët ishin duke punuar në përgatitjen e numrit të radhës të gazetës "Zëri i

Kosovës", Organ i Grupit Revolucionar të Kosovës. Atë mbrëmje arrestimit i shpëtoi anëtari tjetër i Komitetit Drejtues të GRK-së, Mehmet Hajrizi, i cili ishte duke shkuar poashtu për të punuar në përgatitjen për botim të gazetës "Zëri i Kosovës". Mosarrestimi i Mehmetit ishte fat i madh edhe për vetë Organizatën.

Dot të thotë që, edhe sikur të mos kishe shkuar atë natë te Xhaferi për të fjetur, nuk do t'i shpëtoje dot arrestimit?

Nga hetime që zhvilloheshin, kuptoja shumë gjëra. Atë mbrëmje me ne në mbledhje ishte edhe ***Islam Blakaj****... Dhe sipas të gjitha gjasave, arrestimi do të ndodhte."* (Agim Sylejmani, Nëpër shtigjet e luftës, Intervistë me veprimtarin Jashar Alia, Prishtinë, 2023)

***

(vazhdon letra e Jusufit)

39.Megjithqë,
-për sa kam mundur të marr vesh, atje,
-në radhët e kësaj organizate,
-apo ndoshta në qendër të saj,
-ndodhet një njeri i dyshimtë,
-njëfarë Blakaj (Islam Blakaj-shën. i red.),
-që punoka në Entin e Sigurimit Social në Prishtinë.

Jusufi ia tërheq vërejtjen Sabriut,
-se edhe nëse bënë përpjekje për bashkim me Frontin e Kuq,
-përmes shokëve në Kosovë,
-mos u habitni se mund të bini në kurthën e UDB-së dhe
-po ndodhi kështu
-nuk keni kurrfarë të drejtash
-që të ankoheni se nuk ju kam informuar.

40.**Sa për mua**
-unë një herë për një herë,
-pas numrit të fundit të „Bashkimit",
-të cilin ta kam dërguar,
-të gjitha marrëdhëniet
-me përfaqësuesin e tij të këtushëm
-i kam ndërprerë.

41.**Këshilla**
-për ndërprerjen e marrëdhënieve me të
-kam pasur edhe nga ana e diplomatëve shqiptarë në Vjenë.

Në fund, po të njoftoj se, si unë me familje, ashtu edhe vëllau që është këtu edhe ai me familje, jemi që të gjithë mirë. Deri më tash edhe Luani ka qenë mirë në burg, si dhe familja e tij në fshat. Si janë punët tash, nuk dimë gjë prej shumë kohësh.

U bëra helm që vëllaun ta paskan mbyllur prapë. Por, ju jeni mësuar, e edhe ne po mësohemi pak nga pak me këto gjëra. Armiku ynë tash u tërbua fare dhe e ka ndër mend të vazhdojë gjithnjë e më egër. Por, jam më se i bindur se kjo vërtet do të na dëmtojë neve në një shkallë të gjerë, por atë do ta dëmtojë shumë më tepër, atë do ta shkatërrojë plotësisht.

Të fala vëllazërore, Sokoli me familje!

POSHTË TITIZMI GJAKATAR!
RROFTË POPULLI SHQIPTAR I LIRË E I BASHKUAR!

14. Letër për Faridin Tafallarin, verë 1981

I dashur shok Faredin!

Më fal që materialin e premtuar po jua dërgoj me vonesë. Por ashtu u bënë punët.

Besoj se tani do ta merrni e ta shqyrtoni, bashkë me D.... Dhe pasi ta keni analizuar, të më përgjigjeni për sa qemë marrë vesh atë natë në mes vete. Ato që do t'i keni të paqarta, shënojini si dhe fjalët e pakuptueshme, e pastaj do t'i sqarojmë së bashku.

Mirë u pafshim në takimin e ardhshëm

" Lajmëtari..."

15. Letër për Faridin Tafallarin, verë 1981

I dashur shok, Dini*!

Ja dhe materialet që të premtova se do të t'i çoj. Në të parin "Armiku na ka në dorë vetëm aq sa e lejojmë ne vetë", janë udhëzimet për disa çështje revolucionare në kushtet e punës ilegale. Ndërkaq, në materialin me titull "Si do të na përgjigjet armiku në pyetjet që do të shtrojmë ne, revolucionarët", bën fjalë për rëndësinë e njërës nga fushëbetejat kryesore të organizatës revolucionare, pra për rëndësinë e shtypit revolucionar.

Materialet e tilla siç thamë edhe mbrëmë, nuk bën vetëm të lexohen si artikuj gazete a si roman. Ato duhet të përvetësohen, në mos në tërësi, atëhere së paku pikat kryesore duhet të zotërohen patjetër.

Ndoshta, në bisedën që bëmë mbrëmë, unë isha pak tepër këmbëngulës dhe energjik. Por, kam shpresë të madhe se, sa më parë t'i kapemi kësaj rruge të organizimit, aq më shumë efekte do të arrijmë në drejtimin në të cilin jemi të gatshëm të luftojmë pa kursyer asgjë.

Po e përsërisim edhe një herë mënyrën se si duhet të lidhen anëtarët e celulës. Ti si anëtar celule ke të drejtë dhe detyrë të krijosh dy hallka - A dhe B. Hallka A dhe B të njohin ty, por jo edhe njëra tjetrën. Po kështu, pasi të jenë futur në celulë këto dy hallka dhe pasi të kenë dhënë ndonjë shenjë të sigurt se janë të pjekura për punë revolucionare në kushtet e caktuara prej nesh, secila prej tyre do të ketë të njëjta të drejta dhe detyra. U morrëm vesh edhe lidhur me atë se çfarë kushtesh kërkohen për angazhimin e një shoku etj. (Për çdo gjë të paqartë, drejtomu me letër ose bëjmë takim, sepse nuk duhet të ecim me gjëra të pasigurta në asnjë mënyrë.)

Kur të kesh zgjidhur hallkat tuaja, kujdesu që njëri shok yti të jetë patjetër në vendlindje. Sepse, ne bëjmë pak, në qoftë se mbështetemi vetëm në shokët tanë që punojnë në botën e jashtme. Me rëndësi është që organizimi të marrë hov në vendlindje. Natyrisht, çështjen e takimeve me shokët e angazhuar në vendlindje, do ta shqyrtojmë bashkarisht dhe në hollësi. Përgjithësisht, edhe po të na duken gjëra të vështira disa hollësi që imponohen në shikim të parë, s'ka nevojë të bëhemi merak. Kjo mënyrë e organizimit është studjuar hollësisht dhe ne do ta zotërojmë dalëngadalë po me siguri. Mjafton që të kemi vullnet dhe të angazhohemi seriozisht

Më shkruaj, pra, për gjithçka. Unë do të të përgjigjem me kënaqësi.

VDEKJE TITIZMIT, LIRI POPULLIT SHQIPTAR

"Lajmëtari**..."

*) Shkurtimi i emrit Faridin, shënim i Faridin Tafallarit

**) Pseud. i J. Gërvallës, shënim i F.T.

16. Letër për Faridin Tafallarin, fillim i majit 1981

I dashuri shoku Faredin!

Me pak vonesë po t'i dërgoi thirrjet për demonstrata, që do të mbahen këtë të shtunë në Dyzeldorf (**më 9 maj 1981**-shën. i Xh.D.) në ora 10,30 para stacionit hekurudhor. Njoftoi shokët aty përreth, por kishte me qenë mirë, sikur do të mundeshe t'i njoftosh edhe do shokë nga Tubingeni.

Sa i përket udhëtimit me autobusa, duhet të dihet përafërsisht numri i udhëtarëve dhe më lajmëro menjëherë, në mënyrë që kjo gjë të organizohet me kohë.

Në qoftë se të kanë ardhur edhe thirrje tjera nga "larg", kjo gjë mos të habit, dhe përmbaju këtyre thirrjeve këtu.

Sa i përket gjendjes në Kosovë, kemi informata se atje populli është i pamposhtur, dhe se lufta po vazhdon. Shokët na bëjnë me dije se demonstratat që po organizohen në botën e jashtme i kanë dhënë popullit shqiptar në " Kosovë" një frymëzim dhe një hov të madh...

Prandaj kjo gjë edhe neve na frymëzon edhe më tepër edhe na forcon vullnetin tonë, që të marrim pjesë sa më shumë në këto demonstrata.

Të fala vëllazërore nga Semani*

FITORJA ESHTE E JONA !

*) Pseud. i J. Gërvallës, shënim i Faridin Tafallarit

17. Letër Sabri Novosellës, 16 qershor 1981

Untergrupenbach, RFGJ

16 qershor 1981

I dashur vëlla Mërgim!

Po të vë në dijeni se vonesa e letrave nga ana ime nuk është, as çështje harrese e as çështje e neglizhencës. Po prirem nga dëshira që kur të të shkruaj, të kem së paku diçka të rëndësishme për të të thënë.

1. Përmes shtypit jugosllav ke mundur të informohesh për një demonstratë të fuqishme të punëtorëve tanë në **Gjenevë, në të cilën qenë mbledhur më 30 maj** më se 1000 punëtorë nga Zvicra e Gjermania dhe, të penguar për t'iu afruar ambasadës jugosllave, shkuan dhe demonstruan para selisë së Kombeve të Bashkuara. Kjo demonstratë i tërboi jugosllavët, të cilët këmbyen edhe replika bukur të ashpra të nivelit shtetëror me organet zvicërane, që kishin dhënë leje për mbajtjen e demonstratës. Pastaj, kur panë se s'ka gjë prej asaj pune, u kthyen në të shara e britma të egra kundër demonstrantëve gjoja se këta ishin gjysma ekstremistë (lexo: komunistë) dhe gjysma tjetër, ata të ardhur nga RFGJ, fashistë etj. Por, sido që të jetë, gjithë

atë që kanë thënë deri më sot jugosllavët lidhur me demonstratat e punëtorëve kosovarë në mërgim, s'janë gjë tjetër pos klithma e përçarje të të dëshpëruarve.

2. **Një demonstratë tjetër e rëndësishme u mbajt në 13 qershor në Bruksel** të Belgjikës. E rëndësishme për këto arsye:

-e para, pas demonstratës në Gjenevë, jugosllavët kishin mundësi të ndërmerrnin ndonjë masë konkrete qoftë duke intervenuar te organet e Belgjikës, qoftë duke organizuar vetë ndonjë antidemonstratë, siç ishin kërcënuar më parë përmes Radio Beogradit (por s'e bënë dot njërën as tjetrën);

-e dyta, në Bruksel është çerdhja e emigracionit reaksionar shqiptar, i cili u përpoq, gjatë tërë kohës sa bëheshin përgatitjet për demonstratën, të ushtronte presione e shantazhe, duke kërkuar të merrnin edhe vetë pjesë në manifestimin tonë. Megjithatë, të gjitha u shkuan kot dhe demonstrata u zhvillua si është më mirë dhe në rrugën më të mbarë, edhe

-e treta, më e rëndësishmja, kjo demonstratë ndihmoi në bashkimin e mërgimtarëve të dyfishtë kosovarë, të ardhur këtu së fundi nga Turqia, të cilët më parë jetonin keq në kërcënime e shantazhe nga emigracioni i vjetër i Shqipërisë dhe me presione, që këta shqiptarë të ndershëm e patriotë të rreshtoheshin në radhët e armiqve të Shqipërisë socialiste. Jemi të bindur se të tria këto qëllime demonstrata i realizoi në një shkallë të caktuar.

3. Teksti për traktin më pëlqeu dhe e përshkrova e po ta dërgoj. Tjetër herë për trakte të tilla më trego a është më mirë t'i shumëzoj unë këtu, sepse i fotokopjojmë mirë dhe kushton relativisht pak, apo të duket më mirë t'i fotokopjosh atje. Kësaj radhe po i shumëzoj këtu. Nëse të duken pak kopje, trego sa kërkohen dhe i bëjmë kopjet e tjera dhe sipas nevojës i shumëzojmë edhe traktet e ardhshme.

4. **Me shokun Sh. në Mynih nuk kemi biseduar gojarisht, po vetëm në telefon**. Ai tha se do të më përgjigjet brenda një kohe të shkurtër, por ende nuk është përgjigjur.

Sh.= *Shaban Yldrim, Bayerstr. 5, 8000 München*

5.**Ndërkaq te shoku I. në Visloh** ishim. Na priti mirë. Por kohën e bisedës e kishim të kufizuar, se i erdhën mysafirë të tjerë. Paske marrë vesh për një bisedë të nxehtë, që u zhvillua në banesën e tij me atë rast me disa kopukë projugosllavë. E di që nuk kam bërë aq mirë që kam folur, por, unë e pata paralajmëruar **shokun I.** të mos më ndalte, sepse nuk mund të durohen kur fliten muhalife.. Pos kësaj, ja lëshova frenin vetes pak më shlirshëm, duke ditur se **shoku I.** nuk është aspak i varur nga Jugosllavia.

Ndërkaq te shoku I. në Visloh; *Me shokun I. Jusufi e ka fjalën për*

ISA BULAN *shok i Jusufit dhe Bardhoshit, me të cilin u vu në kontakt përmes lidhjeve të Jusufit në Turqi. Person që ka ndihmuar shumë, por nuk ka dashtë të paraqitet haptas dhe ka kërkuar nga Jusufi që të tjerët të mos dinë për te. Në vitet 1981-1983 ka banuar në këtë adresë:*

Isa Bulan, Karl-Theodorstr. 4 D-6908 Wiesloch.

6.Përveç kësaj, unë mendoj se kjo gjë duhet të ketë pasur një efekt të mirë te **shoku I**. Ai e pati rastin të njihet me disa pikëpamje dhe me shkallën time të informimit; lidhur me realitetin kosovar. **Po të bëj me dije se këto ditë arriti prej tij edhe shuma e të hollave që kërkoheshin prej tij.**

Shuma e të hollave*=në një letër më vonë do të mësojmë se kjo shumë ka qenë*
3000 DM *(tremijë marka gjermane)*

Këtë shumë nuk ia cakton Jusufi duke u nisur nga vetja, por është shumë që i është caktuar nga lidhjet farefisnore të Isës në Turqi. Këtu dua të shtoj se Isën e kam njohur edhe unë. Ka qenë person me përgatitje akademike, e ka pasur një punë shumë të mirë në Heidelberg, dhe kushte shumë të mira ekonomike. Me një fjalë, po ta përdorim një shprehje moderne, ka qenë person i rahatuem, por që, për hir të popullit, e ka mirëpritë prishjen e rahatisë nga Jusufi.

7.Ke bërë shumë mirë që më dërgove emrat e të burgosurve, ata të veteranëve të luftës sonë. Do t'ua bëjmë vendin në ndonjë material adekuat.

Skënder Blakaj, për të cilin shtypi shkruan se e kanë larguar nga puna, është në burg që nga data 12 maj. Kjo duhet të na japë të kuptojmë se në mos të gjithë, atëhere shumica e atyre për të cilët flitet se janë larguar nga puna, në realitet janë të burgosur.

8. **Tani më lejo**
-të dalim te një nga çështjet më të rëndësishme për momentin aktual, pra,
-te çështja e bashkimit të vërtetë
-të të gjitha forcave të mbara revolucionare.

9.Unë,
-kohën e fundit,
-me qëllim të mirë,
-i kam dhënë vetes të drejtë të **të dekonspiroj ty** tek një person,
-**te ai shoku i "Lirisë**", me të cilin kemi bashkëpunuar qe disa kohë.

Jusufi me precizitetin më të madh shkruan se ia ka tregua Kadri Zekës emrin e Sabriut. Kjo do të thotë se nuk ia ka treguar personave tjerë shpifës e gënjeshtar si Ibrahim Kelmendi.

Pas prishjes së bisedimeve në Stamboll në mes Kadri Zekës e Sabri Novosellës në mesin e tetorit 1981 e kthimit të Kadri Zekës në Duseldorf më 16 tetor 1981, Kadriu i tregon Ibrahim Kelmendit se Jusufi e ka një shok të rëndësishëm në Turqi. Pas këtij takimi Kadri Zeka dhe Ibrahim Kelmendi zhvillojnë fushatë kundër Jusufit e Sabri Novosellës. Si përgjigje në këtë fushatë shpifëse është pos tjerash letra që Jusuf Gërvalla ia dërgon Ibrahim Kelmendit më 15 janar 1982. Këtu nuk kemi nevojë të shkojmë më tutje. Kur t'i vjen radha letrës së 15 janarit 1982 do të ndalem në hollësi në këtë çështje.

10.**Ai, duke nxjerrë konkludime nga puna e**

-Organizatës së tij dhe nga ajo e
-LNÇK, sidomos nga organi ynë "Zëri i Kosovës",
ka ardhur në këtë përfundim:
-sipas të gjitha gjasëve, edhe
LNÇKVSH edhe Marksistë-leninistët e Kosovës
janë dy degë të të njëjtit trung.

Hydajet Hyseni: "**Qysh në bisedën e parë** që kishte zgjatur gjithë natën deri në mëngjes, ata jo vetëm kishin gjetur te njëri tjetri shokun e ardhshëm të kauzës e idealit, por edhe kishin konstatuar se në të vërtetë organizatat që përfaqësonin ata vepronin mbi bazë të së njëjtës platformë politike, dhe se ishin **degë të shkëputura të të njejtës rrënjë.**") ("Therror në themelet e Bashkimit"; Rasim Selmanaj, Heroi me Kitarë, Prishtinë 2007, f. 28)

11.Një patriot revolucionar,
-i cili prej kohësh qenka në burg
(ai thotë se nuk është fjala për Ademin, por për dikë tjetër),
-**qenka përgjegjës për ndërprerjen e kontakteve** mes anëtarëve të vjetër të organizatës së hershme me anëtarët e krahut të ri të kësaj organizate.

12.Kështu që,
-pjesa e vjetër e asaj organizate (të përbashkët)
-ka ndjekur një rrugë të caktuar dhe
-sot ka arritur deri te emri Marksistë-leninistët e Kosovës,
-kurse krahu i ri, duke mos marrë kontakt me kohë me anëtarët e vjetër,
-qenka zhvilluar në Lëvizjen e sotme Nacionalçlirimtare të Kosovës.
-Për këto konkludime ai merr për bazë pikërisht organin "Zëri i Kosovës",
-të cilin Marksistë-leninistët e paskan pasur gjithashtu organ të vetin për një kohë të gjatë (sidomos që nga viti 1974, thotë ai,
-paskan dalë disa numra të këtij organi).

13.Në rast të tillë,
-sipas mendimit të tij,
bashkimi i organizatave tona jo vetëm që nuk është i vështirë,
por është **puna më e natyrshme**.

14.Lidhur me këtë,
-ai ka një propozim konkret,
-të cilin ia kam aprovuar edhe unë,
-nëse pranon ti:
-të vijmë së bashku ai e unë te ti dhe
-ta ndriçojmë po qe e mundur këtë çështje.
-Fitimi, besoj, do të kish qenë i madh.
-**Ai** është një shok i mirë dhe mjaft i pjekur.

-Por, në qoftë se ti ngul këmbë që nuk duhet t'i hymë fare kësaj pune,
-atëhere ashtu edhe do të bëhet.

Kur Jusufi flet, në njëjës, për shokun e revistës Liria apo të OMLK-së duhet pasur parasysh gjithmonë se e ka fjalën vetëm për Kadri Zekën dhe asnjë tjetër.

Edhe një çështje tjetër me shumë rëndësi. Po ky shoku i "Lirisë", i cili lidhjet me shokët në Kosovë i mban rregullisht, tash së fundi na njofton sesi nga Kosova i paska ardhur porosia që tash e tutje të mos ngulim më këmbë në kërkesën për përfshirjen e tokave shqiptare në Maqedoni e Mal të Zi brenda republikës së Kosovës, por të kufizohemi vetëm me statusin e republikës për territorin e sotëm të Krahinës Autonome të Kosovës, sepse gjoja, po të paraqitet kështu çështja, paska njëfarë mangësie për realizimin e kësaj kërkese. Ai shton se gjoja sugjerime të tilla u paskan arritur nga instanca të rëndësishme të atdheut.

Unë paraqita kundërshtimin tim kategorik. Në mos qe tradhti e hapët, një lëshim i tillë, thashë unë, atëhere është një politikë e ligë konjukturale, të cilën vështirë se do të na e falte populli i pezmatuar, sidomos shqiptarët e viseve jashtë Krahinës, që janë në rrezik edhe nga asimilimi i madh.

Ndarja me pika (1-14) e mësipërme në këtë letër është bërë nga unë. Ndarja me pika (1-4) e pjesës së mëposhtme është bërë nga Jusufi.

Tani prej teje pres përgjigje të prerë për sa vijon:

1) A e aprovon ardhjen time bashkë me atë shokun,
-lidhur me sqarimin e çështjes së përmendur,
-apo se lejon.

2) Pas "përshtjellimeve" rreth titullit të organit "Zëri i Kosovës",
-a të duket e udhës që organit tonë të ardhshëm t'i vëmë një titull tjetër?
-**Unë mendoj se titulli duhet ndërruar.**

3) A duhet të pranojmë edhe ne, sikundër ata të "Lirisë", solucionin e republikës vetëm për territorin e sotëm të Krahinës së Kosovës?

4) -A mendon se duhet edhe më tutje,
-pas këtyre njoftimeve,
-ta vazhdoj bashkëpunimin me shokun në fjalë (Kadri Zekën-shën. i Xh.D.),
-apo të punoj vetëm,
-duke iu kushtuar **kryekëput punëve të LNÇKVSH** dhe të organit të saj të ardhshëm?

Të lutem t'i analizoni hollësisht këto çështje me shokë dhe
-të më përgjigjeni sa më parë që të jetë e mundshme.
Të fala vëllazërore Sokoli

18. Letër për Sabri Novosellën, 21 korrik 1981

Prej fillimit të korrikut 1981 nga Zvicra kam pasur biseda telefonike të shpeshta me Bardhoshin, gjatë kohës së punës, në zyrën e tij në Ludwigsburg. Prej kësaj letre analiza ime në këtë vepër është edhe më e lehtë sepse prej 17 korrikut 1981 e deri ka mesi i dhjetorit 1981 unë jam në Untergruppenbach e Ludwigsburg në kontakte të përditshme me Jusufin e Bardhoshin.

Untregr. RFGJ,
21 korrik 1981

I dashur vëlla, Mërgim!
Qortimet e tua janë me vend.

1.**I entusiazmuar nga pritja e takimit tonë dhe (eventualisht)**

-e bashkimit të **dy** **forcave të rëndësishme revolucionare** të Kosovës, unë rashë në një pasivitet të palejueshëm dhe lashë pas dore shumë punë.

Me fjalët; -e bashkimit të **dy** **forcave të rëndësishme revolucionare** të Kosovës, *Jusufi e ka fjalën vetëm për LNÇKVSHJ e OMLK dhe askend tjetër.*

2.Letra jote e fundit më zgjoi nga kjo „kllapi“ dhe të jesh i bindur se që tani do të përpiqem t'i çoj në vend si duhet e me kohë të gjitha porositë dhe t'i kryej me kohë ato që kërkohen prej meje.

Më lejo tani të informoj për disa çështje tash për tash të rëndësishme.

3.**Lidhur me takimin tonë** doli një pengesë tash për tash e pakapërcyeshme:

-ambasada turke nuk më jep kurrsesi vizë hyrjeje në Turqi.

4.Me gjasë nuk i japin as atij shokut tjetër (Kadri Zekës-shën. i Xh.D.),

-se edhe ai e ka punën si unë.

Edhe Kadri Zeka e ka punën si Jusufi, do të thotë se të dytë kanë Dokument udhëtimi (TRAVEL DOCUMENT-Convention of 28 July 1951) për refugjatë politik.

-Ne do të provojmë ndonjë lloj intervenimi,
-por sa duket është e kotë.

5.Prandaj,
-nga ju andej presim ndonjë propozim se
-si dhe përmes kujt të organizohet ndonjë kontakt,
-që do të shpiente kah bashkimi.

6.Shoku **Shpend** ka ardhur dhe është vendosur te ne.

Shpend=Xhafer Durmishi

7.**Sot kanë dalë me B. për të kërkuar punë.**

B.=Bardhoshin

8.Jam i kënaqur nga takimi me të.

9.**Shokut A. Mërturi** i kam dërguar letër, por ende nuk është përgjigjur. A është rregulluar puna si do të dijë ai se ku të drejtohet kur të vijë?

Në Lëvizjen e Jusuf Gërvallës, deri më tani janë përmendur vetëm dy persona me mbiemrin Mërturi.
Mark Mërturi – Gjakovë dhe
Kolë Mërturi -Shtutgart.
Marku e Kola janë një lidhje familjare.
Në këtë pikë nuk mund të them me siguri se për cilin prej tyre e ka fjalën, apo bëhet fjalë - në formë pseudonimi - për ndonjë person krejt të tretë.

10.**Deklarata e KQ** dedikuar shtypit të Perëndimit është shtypur shqip, gjermanisht e serbokroatisht.

Deklarata e KQ- është fjala për - KOMUNIKATEN, e Komitetit Qendror të LEVIZJES NACINALÇLIRIMTARE TE KOSOVËS, korrik 1981.
Dua ta potencoj se kjo Komunikatë, me shkrim është formuluar tërësisht nga Jusufi. Kontributi im përmes Bardhoshit e Jusufit është gojor.

Të parët që e kanë botuar në organet e tyre janë kroatët e mërguar. Kështu ka ndodhur një e pa mirë që nuk e parashikonim. Por, shpresojmë se do ta publikojnë edhe të tjerë.

11. Shumë keq që nuk të kanë arritur traktet e dërguara. Ne kemi intervenuar në postë, po përgjigje nuk kemi marrë. Tani ku dihet në dorë të kujt kanë rënë? Unë po të dërgoj një kopje që e pata ndalur për vete. Herën tjetër t'i dërgoj ashtu si më porosit ti në letër.

12. **Sa i përket maqinës për shtypjen e „Z.K.“**,
të njoftoj se shoku **I. B.**
e ka kryer atë që lypsej prej tij.

I. B.= ISA Bulan
Shuma e të hollave*=në një letër më vonë do të mësojmë se kjo shumë ka qenë*
3000 DM *(tremijë marka gjermane)*
Këtë shumë nuk ia cakton Jusufi duke u nisur nga vetja, por është shumë që i është caktuar nga lidhjet farefisnore të Isës në Turqi.

13.**Shoku Sh. Është përgjigjur pozitivisht**, por ende s'e ka kryer punën. **Ai thotë se pak më vonë do të na përgjigjet me një shumë 4-5 herë më të madhe.**

Sh.= *Shaban Yldrim, Bayerstr. 5, 8000 München*

Në letrën e 13 majit Jusufi shkruan:
Ai shoku **në Munhen**, **përmes të cilit e mora lidhjen me Ty**, **Shabani**, është një milioner. **Nëse shokët që ke ti atje** kanë ndikim në të, atëherë ai do të mund të na ndihmonte në blerjen e një makine të tillë, bile nuk do t'i ndiente shpenzimet.

Sabri Novosella me kontaktet e veta, Nijazi Strajën e Bujar Hoxhën duket se kanë intervenuar tek Shaban Yldrim, i cili gjithmonë e ka konsideruar veten si shok të Adem Demaçit, i përgjigjet Jusufit, se ***shuma që do të vjen prej tij do të jetë 5 herë më e madhe se sa ajo që mund t'ia përmend Jusufi, në mënyrë direkte nga Shtutgarti apo indirekte përmes Turqisë.***

14.Me këtë letër po ju dërgojmë edhe ca trakte që kemi shpërndarë ne këndej. Ja edhe ca letra të bardha me zmalt, **që të mbuloni me to, para se t'i fotokopjoni traktet, ato pjesë që nuk ju përgjigjen për atje.**

Jusufi është i vetëdijshëm se ekziston mundësia që teksti i trakteve në Gjermani mund të ketë fjali të papërshtatshme për gjendjen politike në Turqi më 1981, dhe i dërgon material me të cilin pjesët e papërshtatshme në trakte të mbulohen-fshihen para fotokopjimit.

15.Tekstin e traktit të ardhshëm, që më erdhi me letër, do ta shtyp dhe të ta dërgoj menjëherë.

16.Tani po kalojmë te numri i ardhshëm i „Zërit të Kosovës".
-Në letrën e ardhshme besoj do të mund të më udhëzosh
-si t'ia bëj me këto çështje:

17.Formati, a duhet zgjedhur ai i „Lajmëtarit…" apo ai i „Bashkimit"?

18.Unë kam menduar që titulli i gazetës të jetë me shkronja të kuqe, përafërsisht si ai i numrit 3 të „Lirisë". Në vend të flamurit me pushkë, që ndodhet te „Liria", kam menduar të vëmë ose flamurin shqiptar, ose një **simbol të pushkës dhe penës**. Si mendoni ju për këto dhe çka më porositni?
A pajtoheni që tirazhi i gazetës të jetë 3000 ose 5000 kopje, apo mendoni se duhet të jetë më i vogël a më i madh?

19. Mendoj se ky numër duhet të përmbajë një fjalë hyrëse të redaksisë.

20.Që të mos na përvidhet ndonjë lëshim, mendoj se këtë fjalë, së paku në pika të shkurta,

-duhet ta përpilosh ti me shokët dhe
pastaj të më tregoni edhe autorizimet e mia lidhur me të, përkatësisht në ç'shkallë mund të intervenoj unë në të.

Ndarja e tekstit të mësipërm në pikat 1-20 është bërë nga unë.
Renditja e mëposhtme në pikat 1-16 është bërë nga Jusufi.

Tash për tash, unë kam parashikuar, globalisht, këto tema:

1) kryeartikulli. Në pika të shkurtra të përfshihen kushtet objektive që u paraprinë ngjarjeve të Kosovës. Vetë ngjarjet e Kosovës nga aspekte të ndryshme.

2) Dëshmorëve të rënë në demonstrata

3) Lavdia e femrës shqiptare ndër shekuj dhe në ngjarjet e sivjetme

4) Renegatët e vjetër dhe renegatët e rinj

Ky artikull nuk është botuar në Zërin e Kosovës por në revistën "Liria" nr. 4-5 Gusht 1981, faqe 12 dhe 17, me titullin Tradhtarët e vjetër dhe tradhtarët e rinj.

5) „Preokupimi“ i jugosllavëve për realitetin në RPS të Shqipërisë

6) Botimi (me komentin tonë) i një vjershe të shkëlqyeshme mbi Shqipërinë, shkruar nga një poete e vjetër greke. Kjo vjershë demanton insinuatat jugosllave lidhur me opinionin grek sa i përket çështjes së minoritetit grek në Shqipëri.

7) „Preokupimi“ jugosllav për dominimin e toskërishtes në letrarishten tonë përzierje flagrante në punët dhe në kulturën materiale të shqiptarëve dhe përpjekje për shuarjen e kulturës kombëtare te shqiptarët e Kosovës në veçanti.

8) Figura e punëtorit dhe e fshatarit në ngjarjet e Kosovës

9) Heshtja e bllokut të pathyeshëm të intelektualëve kosovarë, që po e vret armikun

10) Zvogëlimi i numrit të studentëve në Universitet – shtim i armatës se të papunëve në Kosovë dhe tmerr edhe më i madh për armikun

11) Jeta e mjeruar e shqiptarëve në Maqedoni dhe Mal të Zi

12) Rreth shpërnguljes së serbo-malazezëve nga Kosova

13) Letër e hapur popullit serb, malazez e maqedonas (për nxitjen e ndjenjës antishqiptare që mbjell te ta propaganda revizioniste jugosllave dhe rrezikun që ata, nesër, të bëhen mish për top në realizimin e aspiratave shoviniste e pushtuese të kësaj qeverie

14) Marrëdhëniet shqiptaro-serbe ndër shekuj (përfolje e studimit omonim të historianit tonë të ndjerë Sadulla Brestovci, botuar në „Gjurmime albanologjike“

15) Nga shtypi shqiptar lidhur me ngjarjet e Kosovës

16) Nga shtypi i huaj lidhur me ngjarjet e Kosovës

Përveç këtyre, edhe ndonjë nga temat e gatshme që më keni dërguar ju dhe që ju duken të arsyeshme për këtë moment.

Nuk mund të them gjë prerazi lidhur me afatin kur mund të kryhet nga ana ime puna e daljes së gazetës**, por shpresoj se nuk do të më marrë më shumë se 20 ditë**.

Të fala vëllazërore e revolucionare - Sokoli

19. Letër për Sabri Novosellën, 31 korrik 1981

Untergruppenbach, RFGJ
31 korrik 1981

I dashur vëlla, Mërgim!

Dje mora dy letra në një zarfë mbante datën e nisjes 23. 07. Njëra ishte për mua, e tjetra e përbashkët, për mua, Shpendin e Bardhin.

mua, Shpendin e Bardhin=Jusuf Gërvallën, Xhafer Durmishin dhe Bardhosh Gërvallën

1.Menjëherë pas dite me Bardhin **shkuam te Shpendi** dhe i lexuam bashkë të dy letrat.

shkuam te Shpendi=*Xhafer Durmishi në adresën;* ***STUDENTENWOHNHEIM****, Eduard-Spranger-Straße 7, D-71634 Ludwigsburg*

2.Nga përmbajtja dhe **toni i letrave të tua**, kuptova që ende s'e ke marrë letrën time të fundit, në të cilën të kam njoftuar për punën konkrete që është duke u bërë rreth nxjerrjes së numrit të ardhshëm të „Zërit të Kosovës".

3.-Ka një keqkuptim mes meje dhe teje.
-Kur është fjala për titullin „Zëri i Kosovës",
-te unë s'ka pasur as nuk ka „hutesë" as „trullosje".
-E kam në dorë Statutin e LNÇKVSH, ku shkruan qartë se ai është organ i Lëvizjes sonë.
-Por, kam pasur në dorë edhe disa trakte të të ashtuquajturit Grupi komunist „Zëri i Kosovës" dhe më kanë dalë kokëçarje pikërisht me udhëheqësin e këtij grupi dhe pikërisht lidhur me këtë titull.
Prandaj kam supozuar se mund të ketë hutesë te lexuesi.
Vetëm kaq.

4.**Të falem nderit për autorizimet që më jep në shumë drejtime**.

-Kjo më detyron të rritem e të piqem dita me ditë përtej aftësive dhe mundësive të mia.
Mendoj se autorizime më të mëdha (por edhe ato me kufij të theksuar)
-mund të me jepen vetëm sa i përket nxjerrjes së gazetës.

Për të tjerat, sidomos për punë organizative,
kujtoj se **më mungon** përvoja, **e sidomos takti**.
Prandaj është e nevojshme të më jepen këshilla të vazhdueshme,
fare mos nguro që këshillat të përmbajnë edhe hollësira.

Çka do të thotë dhe në çka mendon Jusufi më së shumti me fjalët;
më mungon përvoja, **e sidomos takti**
Jusufi është i vetëdijshëm se ABC-ja e lojës politike është zotërimi i ***TAKTIT*** *që këtu në formë të zgjeruar do të thotë*

ZOTËRIMI I LOJËRAVE TË ***TAKTIKAVE, shpesh, pa ide e pa principe.***

Jusufi, është poashtu i vetëdijshëm se, nga populli konsiderohet udhëheqës i padiskutueshëm ideologjik, si Kryeprijës i shqiptarizmës, andaj do të sqaroj se vetia thelbësore e qenies së tij, është LUFTËTAR dhe jo LOJTAR, është ajo e luftëtarit të lirisë, ushtarit të lirisë dhe jo e lojtarit të taktikave pa kokë.

Si ***luftëtar i lirisë, si ushtar i lirisë*** *prej momentit të daljes në Gjermani, i udhëhequr nga ndërgjegjja e pastër dhe duart e pastra, e ka ndihmuar çdo punë që ka menduar se është në shërbim të popullit, pa marrë parasysh etiketën, pa marrë parasysh nën emrin e cilës organizatë është bërë ajo punë.*

Por këto veti të ***pëlqyera e të dëshirueshme "nga të gjithë"*** *e kanë edhe anën tjetër të medaljes.*

Jusufi ia tërheq vërejtjen Sabriut, se ***mungesa e TAKTIT*** *dhe e zotërimit të lojërave të TAKTIKAVE pa kokë e pa ide, por duke u udhëhequr nga ndërgjegjja e pastër dhe duart e pastra, nuk ngurron -nëse detyrohet dhe në rast nevoje - që dikujt t'ia numëroj prej pikës së parë e deri në të fundit, të gjitha vetit e ulëta, të gjitha dredhitë, të gjitha manovrimet dhe të gjitha gënjeshtrat.*

Pra në këtë mënyrë ekziston rreziku që Jusufi, LOJËS SË POLITIKËS pa ide, si luftëtar i lirisë, si ushtar i lirisë, me u sjellë DËME TË PARIPARUESHME.

Siç e pamë më herët, se për shkak se Jusufit nuk i epet vizë për të udhëtuar në Turqi, Jusufi i shkruan Sabri Novosellës më 21 korrik

Prandaj, -nga ju andej presim ndonjë propozim se
-**si dhe përmes kujt** të organizohet ndonjë kontakt,
-që do të shpiente kah bashkimi.

Edhe pse ka mundësi që Sabriu pa e marrë letrën e Jusufit të 21 korrikut 1981, vetëm duke u bazuar në letrat e mëhershme i përgjigjet shumë konkretisht Jusufit në pyetjen:

Si dhe përmes kujt?

Prej anës së Sabriut, Jusufit i epen të gjitha të drejtat të flet në emër LNÇKVSHJ dhe në rast nevoje në konsultim të shpejt edhe përmes telefonit me te (Sabriun), i udhëhequr nga dituritë, bindjet politike dhe ndërgjegjja e tij, të vendosë, të nënshkruaj në emër të LNÇKVSHJ, nënshkrim i cili do të jetë i obligueshëm, i respektueshëm nga Sabriu dhe gjithë Lëvizja.

5.**Kësaj radhe e kam fjalën konkretisht**
-te autorizimi që më ke dhënë
-për punë me shokun e „Lirisë",
e veçanërisht të bisedohet me të lidhur me

-bashkimin e dy organizatave tona.

*Jusufi e falenderon Sabriun **për autorizimet që më jep në shumë drejtime**.*
*Edhe pse autorizimi i epet Jusufit në **shumë drejtime**, ai ndalet me e shqyrtua dhe e **kufizon** autorizimin që të vlej*
*-vetëm **për punë me shokun e „Lirisë“, (Kadri Zekën)***
-për bashkimin e dy organizatave tona.

DY=LNÇKVSHJ e OMLK dhe asnjë e tretë dhe asnjë tjetër, dhe në asnjë mënyrë Fronti i Kuq.

Jusufi, këtu e përsëritë qëndrimin e vetë shumë të vendosur që e ka shpreh prej letrës së parë e më tutje, pra më 14 prill, 13 maj, 16 qershor, 21 korrik dhe tani më 31 korrik 1981, se ai është i interesuar të zhvilloj bisedime vetëm me OMLK-Kadri Zekën dhe jo me Frontin e Kuq-Ibrahim Kelmendin.

6.Siç e di, përvoja ime në punë të organizuar ishte e shkurtër dhe unë nuk i di ato hollësi për organizatën tonë, lidhur me të cilat kërkon të informohet shoku i „Lirisë“.

7.**Me një fjalë unë shoh një disponim të tij**
(besoj edhe të shokëve të tij)
që kjo punë të mos bëhet përmes meje.
Dhe u jap të drejtë.

Në letrën e 21 korrikut Jusufi e sheh si problem kryesor mosdhënien e vizës nga organet shtetërore të Turqisë.

Tani kur Sabriu në mënyrë shumë të zgjuar e tejkalon atë problem duke e autorizuar Jusufin në shumë drejtime, brenda 10 ditëve, në mes 21 e 31 korrikut del problemi tjetër. OMLK dhe Kadri Zeka nuk pranojnë bisedime përmes Jusufit.

Çka do të thotë kjo?

*Se **autorizimi** i Sabriut për Jusufin për bisedime me OMLK **nuk ka asnjë vlerë** pasi Jusufi është person i papranueshëm për OMLK-në, në rolin e përfaqësuesit të LNÇKVSHJ-së.*

8.Nga ana tjetër,
-ata ende nuk i kanë shtruar **hollësisht e me shkrim**
-ato që duan të dinë e që kërkojnë.
Mendimi i tyre, për sa e shoh unë,
është se do të duhej të takoheshe ti,
ose ndonjë shok tjetër nga më të rëndësishmit e Lëvizjes në atdhe,
me ndonjë shok të njëjtit nivel,
po në atdhe, nga ata të „Lirisë“.
Kjo më duket edhe mua e drejtë.

Nga teksti i mësipërm mund ta kuptojmë lehtë pse Jusufi është i papranueshëm për OMLK si palë biseduese?

Jusufi është i papranueshëm sepse çdo gjë sa i përket bisedimeve për bashkim e kërkon

hollësisht e me shkrim

e OMLK është e interesuar që bisedimet të zhvillohen vetëm në formën e ***përrallave gojore e bashkimit të të gjithëve pa asnjë përjashtim****.*

9.Dhe ndoshta vetëm në këtë drejtim do të mund të kontribuonim në këtë moment unë dhe ai shoku i „Lirisë“.

10.Sa për udhëtim deri te ti
(se kështu me korrespondencë është e rrezikshme të thuhen hollësitë)
do të gjendej ndonjë njeri i përshtatshëm,
bie fjala Shpendi a Bardhi.

Shpendi=Xhafer Durmishi

Edhe pse në Shtutgart jam vetëm dy javë, Jusufi ka besim të plotë se unë mund të marrë pjesë dhe ta përfaqësoj Lëvizjen e Jusuf Gërvallës në bisedime me organizata tjera. Shkuarjen time në Turqi Jusufi e diskutoj me mua si mundësi, por prapë Ai vendosi që të shkoi Bardhoshi dhe unë isha shumë më i kënaqur që ajo detyrë iu caktua Bardhoshit. Dhe Jusufi e kuptonte thellësisht këtë, andaj edhe gëzoja respektin e tij.

11.Ndërkohë,
-puna do të vazhdojë me të vetën,
-deri sa të bëhet bashkimi,
-ashtu si porosit edhe ti me shokët.

12.Leximi i letrave të tua nga **unë, Shpendi e Bardhi**,
u shndërrua në një takim të mbarë,
ku shqyrtuam në hollësi çështjet e shtruara prej teje,
sqaruam Shpendin për disa hollësi të punëve (këtu) në të kaluarën,
dhe morëm disa vendime.

13.**Që të tre jemi të mendimit se**
„Zëri i Kosovës“ duhet të dalë sa më parë e sa më mirë
dhe për këtë jemi duke punuar sa po mundemi.

14.**Ne konstatuam së bashku që**,
ndonëse deri më tash nuk është formuar këtu dega konkrete e Lëvizjes,
me komitetin e vet, veprimtaria është bërë si të kish qenë kjo degë.
Por, tani do ta formojmë sa më shpejt edhe komitetin edhe degën,
ashtu si na porositni ju, se mundësi dhe forca kemi.

15.Deri më tash, nga punëtorët kosovarë në mërgim,
-përmes meje kanë hyrë në Lëvizje 7 shokë.
-**Secili prej tyre ka rrethin e vet**, në të cilin ushtron ndikim dhe zhvillon veprimtari agjitative e të cilin e furnizon me materiale.

Ata janë aktivë dhe me ndihma materiale të nevojshme,
por kam pasur kujdes që të mos ngarkohen tepër.
Këta njerëz kanë qenë aktiv, pos të tjerash,
edhe në tubimin sa më të madh të punëtorëve për demonstratat tona në botën e jashtme.

16.Nga ana tjetër, **në Lëvizje ka hyrë, që më se një vit**,
një grup që më parë aktiv, por gjysmë i organizuar, në atdhe.
Ata janë aktivizuar shumë sidomos pas kontaktit të një përfaqësuesi të tyre me mua.
Kanë pranuar Statutin, materialet e Lëvizjes dhe mënyrën e organizimit tonë e kanë përqafuar me entusiazëm të madh.
(Me këtë letër po ta nis edhe një „qarkore", të cilën ia kam pas drejtuar këtij krahu disa muaj para se të shpërthenin demonstratat e Kosovës.

Po kështu po ta dërgoj materialin e „Parathënies", siç e kam nxjerrë dhe shpërndarë unë këtu e në atdhe.) Fatkeqësisht, tash më arrijnë lajme se është burgosur një numër i konsiderueshëm nga aktivistët e këtij krahu.

17.Formimi i një komiteti për Kosovën
-ishte **ide jona dhe e disa miqve gjerman**,
si kryetari i Shoqatës Gjermani-Shqipëri dhe anëtar i KQ të PK të Gjermanisë, Peter Platzman, pastaj shoku Hans Röm etj.
(**Për ta duhet të ketë informata të hollësishme Profesori**.
Sipas mendimit të tyre, në komitet do të bënin pjesë disa personalitete të shquara të jetës politike, shoqërore e artistike në Gjermani
(kështu praktikoheshka këtu në raste të tilla),
kurse nga pala e shqiptarëve të Kosovës ata ishin të mendimit që ne komitet të hyja unë, për dy arsye konkrete: si njeri që do të siguroja materiale për punën e komitetit dhe si person publik në vendin tonë – gazetar dhe poet.

18.Këto bisedime qenë zhvilluar së bashku edhe me shokun e „Lirisë" dhe ashtu qe vendosur.
Por, më vonë atij i erdhi nga shokët porosia se s'duhet të kemi të bëjmë fare me të huajt.
Dhe, qe atëherë, si punë e përbashkët çështja e këtij komiteti ra poshtë dhe në këtë drejtim s'u ndërmor gjë tjetër.

19.**Në takimin e mbrëmshëm konkluduam se**,
po të jeni ju andaj të mendimit se kjo punë duhet të vazhdojë,
atëherë ne do ta vazhdojmë.
Mundësitë janë ato që kanë qenë.

20.**Edhe çështja e letrave protestuese drejtuar qeverive të ndryshme dhe kombeve të bashkuara ka qenë e planifikuar të bëhej në bashkëpunim me shokët e „Lirisë". Por, edhe ajo s'dha rezultat deri më tash.**

21.**Ne do ta bënim edhe vetë**,
-por ngurronim për një arsye – se, me punë të pavarur,

-prishnim punë në drejtimin e bashkimit të nevojshëm të organizatave tona.

22.Edhe kjo punë mund të vazhdojë,
-po e patë ju të arsyeshme, por mendoj se,
-kur të merrni vendime për çështje të tilla,
-duhet ta mbani parasysh edhe rrethanën **e nevojës së madhe të bashkimit**,
-duke u prirë nga mendimi leninist se
-me bashkim nënkuptohet bashkimi i mendimeve,
-i pikëpamjeve dhe i punëve të përafërta
-a identike të dy a më shumë organizatave.

23.**Atje ku duket se ka pasur pasivitet ose harresë te unë,**
-atje kryesisht ka qenë vendimtar ky parim
dhe më pak harresa ose pasivizimi.

24.Numrin 3. të „Lirisë“ ta kam pas dërguar bashkë me traktet e shumëzuara,
si dhe diçka nga artikujt e „Zërit të popullit“ dhe nga shtypi i huaj.
Tani po ta dërgoj sërish, bashkë me një trakt të „Lirisë“,
të hartuar prej meje në kuadër të bashkëpunimit që kemi me ta.

25.Numra të tjerë të „Lajmëtarit të lirisë“ dhe
-të „Bashkimit“, përveç atyre që të kam dërguar, nuk kanë dalë.

26.**„Bashkimi“ vështirë të dalë më**,
sepse unë kam vendosur të mos bashkëpunoj më me të,
për arsyet e përmendura në **Raportin** që po ta dërgoj veçan.

27. „Lajmëtari i lirisë“, ashtu si propozoni ju,
-mund të dalë si organ i Rinisë së LNÇKVSHJ,
po do të jetë ngarkesë për forcat tona njëherë për një herë të pakta krijuese këndej.
Por, edhe lidhur me këtë,
ne do të punojmë ashtu si e do puna, dmth. si na porositni ju.

28.**Ne patëm një vërejtje konkrete**:
-autorizimi i çdo dege të Lëvizjes
-për të nxjerrë nga një organ të vetin me titull „Zëri i Kosovës“
-na duket jo i dobishëm, por i dëmshëm.
-Ai nuk do të flasë për unitetin, por për copëzimin e Lëvizjes,
-jo për forcën po për anarkinë brenda për brenda Lëvizjes.

Kjo ide e dëmshme ka mbetur vetëm si ide, dhe askush nuk është marrë me te dhe në letrat e Jusufit nuk përmendet më asnjëherë.

29.Nuk është çudi, pos të tjerash,
që në këtë rast nga organi i një dege të dalin në shesh pikëpamje e mendime të kundërta me ato të degës tjetër, skajore.
Të mos flasim për nivelet në realizimin e tyre.
Nevoja për nxjerrjen e tyre bëhet,
sipas mendimit tonë, **aq më e përjashtueshme,**
pasi tash po del një organ qendror publik, me tirazh të madh,
me materiale të bollshme e me përgatitje përkatëse teknike.
Ka qenë e udhës që forcat krijuese dhe
mjetet materiale të nevojshme për nxjerrjen e organeve nga ana e çdo dege,
të centralizohen dhe t'ia japin krahun e tyre organit qendror.

sipas mendimit tonë*=*Jusufit, Xhafer Durmishit dhe Bardhoshit

30.Tani, pasi u shkruan disa materiale
-për numrin e pritshëm të „Zërit të Kosovës", po t'i dërgoj kopjet e tyre.
-I lexoni dhe m'i dërgoni sa më shpejt vërejtjet tuaja eventuale.
-Do t'u përmbahem temave të caktuara,
-për të cilat ju kam folur në letrën e fundit,
-e gazeta do të begatohet edhe me materiale të tjera
(në mes të të cilave edhe disa tema të gatshme që më keni pas dërguar ju më herët).
E përfundoj këtë letër, duke ju përcjellë të fala vëllazërore e revolucionare ty e shokëve – nga **Sokoli, Shpendi, Bardhi** e shokët e tjerë këndej.

SOKOLI

Sokoli, Shpendi, Bardhi=***Jusuf Gërvalla, Xhafer Durmishi, Bardhosh Gërvalla***

20. Raport për degën Hasan Prishtina, 31 korrik 1981

(31 korrik 1981)

Lëvizjes Nacionalçlirimtare të Kosovës dhe Viseve të tjera Shqiptare
-Komitetit të Degës „Hasan Prishtina"

Nga adresimi i mësipërm mund të themi edhe këtë:
Raporti vlen dhe është çështje që duhet të merret me te

*1.**Lëvizja Nacionalçlirimtare të Kosovës dhe Viseve të tjera Shqiptare** në përgjithësi*
*2. -**Komiteti i Degës së Lëvizjes „Hasan Prishtina" në Turqi**, në veçanti.*

Jusufi e nënshkruan këtë raport me pseudonimin e tij si person, si individ, por përmes adresimit ai është shumë kategorik dhe nuk pranon që kjo çështje të mbes vetëm në mes tij dhe Sabri Novosellës.

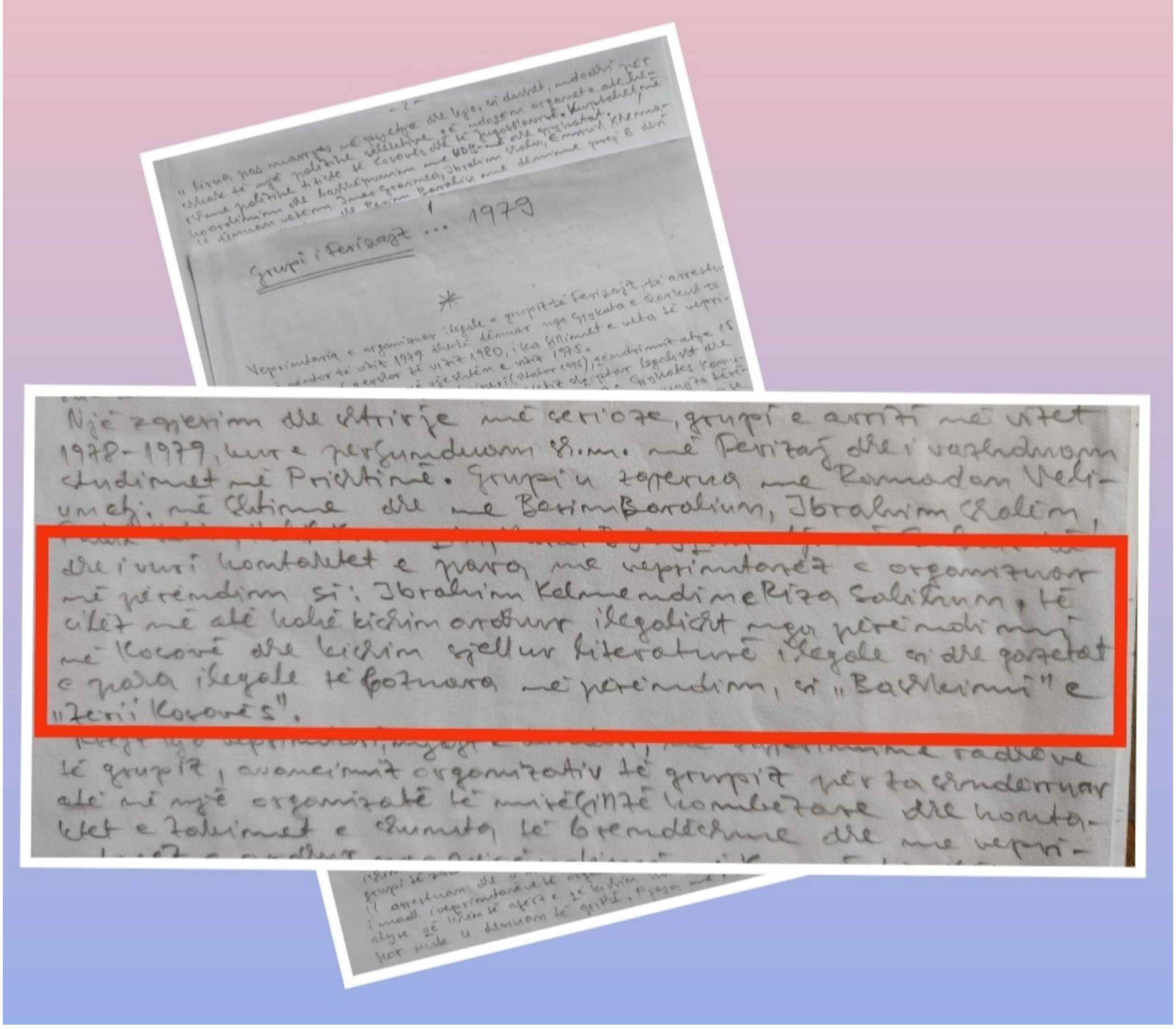

Grupi i Ferizajt ... 1979

Një zgjerim dhe shtrirje më serioze, grupi e arriti në vitet 1978-1979, kur e përfunduam sh.m. në Ferizaj dhe i vazhduam studimet në Prishtinë. Grupi u zgjerua me Ramadan Veliu nga Shtime dhe me Besim Baraliun, Ibrahim Shalim, [illegible] dhe i vuri kontaktet e para me veprimtarët e organizuar në perëndim si: Ibrahim Kelmendi me Riza Salihun, të cilët në atë kohë kishin ardhur ilegalisht nga perëndimi në Kosovë dhe kishin sjellur literaturë ilegale si dhe gazetat e para ilegale të botuara në perëndim, si "Bashkimi" e "Zëri i Kosovës".

[illegible] të grupit, avancimit organizativ të grupit për ta shndërruar atë në një organizatë të mirëfilltë kombëtare dhe kontaktet e takimet e shumta të brendshme dhe me vepri-

Dokument i Xhabir Morinës (tekti lexohet shumë lehtë nëse i rrisni germat-fotografinë)

Xhabir Morina, në një dokument në dorëshkrim, thotë se në vitin 1979 GRUPI i FERIZAJT, gjatë zgjerimit dhe shtrirjes më serioze, që e arriti në vitet 1978 - 1979 në Shtimje dhe në Suharekë ... : "*i vuri kontaktet e para me veprimtarët e organizuar në perëndim si: IBRAHIM KELMENDIN dhe RIZA SALIHUN, të cilët në atë kohë kishin ardhur ilegalisht nga perëndimi në Kosovë dhe kishin sjellur literaturë ilegale si dhe gazetat e para ilegale të botuara në perëndim, si "Bashkimi" e "Zëri i Kosovës"*. (Dokumenti i mësipërm mu bë i njohur për herë të parë në prill 2024- Shënim i Xh.D.)

R A P O R T

Mbi disa çështje rreth punës së organizatave
Grupi komunist „Zëri i Kosovës“ dhe Fronti i Kuq Popullor

1.Nga dita e arritjes sime në RF të Gjermanisë, më 14 dhjetor 1979, këtu kam pasur kontakte me përfaqësues

-të Grupit komunist „Zëri i Kosovës“ dhe pastaj
-të organizatës Fronti i Kuq Popullor.

*Jusufi largohet nga Kosova më 14 dhjetor 1979 dhe mbërrin në Ludwigsburg në Gjermani tek vëllau i tij pas një jave, më **21 dhjetor 1979**.*

2.Le të më lejohet të shënoj këtu disa përshtypje dhe disa vrojtime lidhur me punën e tyre,

-**aq më parë lidhur me punën e Frontit të Kuq,**

-**pasi** Dega „Hasan Prishtina" mendon se është e arsyeshme të thërritën edhe përfaqësuesit e tij për bashkimin e organizatave dhe të veprimtarisë sonë.

Që të raportoj për punën e Riza Salihut është çështje më vete dhe më e lehtë që Jusufit nuk i nevojitet ndonjë potencim i veçantë.

Por ai është i detyruar të jap sqarimin se të raportoj për Frontin e Kuq

-ndihet veçanërisht i detyruar

-pasi ***Dega „Hasan Prishtina" mendon se është e arsyeshme***

-të thërret edhe Ibrahim Kelmendin në diskutimet për bashkimin e organizatave dhe të veprimtarisë sonë.

-Me një fjalë Dega „Hasan Prishtina" kërkon që Jusufi të mos bëjë bisedime e diskutime me Kadri Zekën e OMLK-në pa qenë i pranishëm përfaqësuesi i Frontit të Kuq – Ibrahim Kelmendi.

*Në të gjitha letrat e mëparshme Jusufi e injoron ose flet keq për Frontin e Kuq duke ia bërë me dije Sabriut, **se përmes tij**, diskutime për bashkim, pas janarit 1981, me Ibrahim Kelmendin **nuk mund të ketë.***

*Jusufi nuk pranon **bashkim** me Ibrahim Kelmendin për arsyen më të thjeshtë se me te nuk pranon të ketë as **bashkëpunim** të drejtpërdrejtë, por vetëm përmes Kadri Zekës.*

Dhe ky është vendim i përjetshëm i Jusufit. Koha e ka vërtetuar se Jusufi ka pasur të drejtë dhe Sabriu nga Turqia nuk ka pasur asnjë mundësi ta vlerësoj situatën më mirë se Jusufi në Shtutgart.

*Përkundër këtij qëndrimi të njohur të Jusufit, **vite më vonë (kuptohet jo Sabriu)**, në kohëra të ndryshme, persona të ndryshëm janë munduar ta fusin në një thes Jusuf Gërvallën me Ibrahim Kelmendin. Të gjithë, për meritën e veprës së Jusufit kanë pësuar katastrofë në këtë drejtim.*

Prej pikës 3-39 RAPORTI ka të bëjë vetëm me Riza Salihun

3.Me udhëheqësin kryesor

-të Grupit komunist „Zëri i Kosovës" jam njohur, pra,

-**në fund të dhjetorit 1979**.

4.Quhet Riza Salihu, nga fshati Mushtisht.

5.Ra fjala për organin e LNÇK „Zëri i Kosovës" dhe ai,

-me një ton të ashpër,

-shprehu dyshimin jo vetëm në ekzistencën e këtij organi dhe të LNÇKVSH,

-por edhe në besnikërinë time.

6.Arsyeja ishte se

-ai qëndronte vetë në krye të Grupit me të njëjtin emër dhe,

-siç del logjikisht, nuk dinte për ekzistimin e LNÇKVSH dhe

-kishte edhe vetë një logjikë të kufizuar,
-kurrsesi nuk ia kapte rradakja të bëjë dallimin mes një organizate
-me emrin „Zëri i Kosovës“ dhe
-një organi me titull „Zëri i Kosovës“ që i takonte
-koinçidentalisht një organizate krejt tjetër.

7.Po atë natë,
-ai më njohu mua dhe vëllaun tim me dy shokë tij,
-Hysen Gega (tani i burgosur në burgun e Prishtinës) dhe
-**Maksut Saramati**, me punë të përkohshme në RFGJ.

8.Që në fillim më ra në sy
-kapadaillëku në rigorozitetin prej një shefi bande i Riza Salihut dhe
-natyrshmëria e zgjuarësia e dy shokëve të tij (anëtarë të KQ të „Z.K.“).

9.Me Hysenin e Maksutin u pamë dhe ndenjëm disa herë me radhë dhe
e pritëm bashkë Vitin e Ri 1980.
10.Hyseni lente të kuptohej se kishte diku në Gjermani
-një shok më të mirë se Rizanë, një student.
-Ai fliste dendur për të dhe vëllaut tim, Bardhit,
-që kishte njohur kohë më parë një person të tillë,
-i shkoi mendja mos ishte për njëfarë Ibrahim Kelmendin.

11.**Por, Hyseni e fshehte, prandaj nuk ngulëm këmbë për t'u njohur**.

12.Pak ditë më vonë vijnë te ne
-Hyseni e Maksuti dhe na tregojnë sesi Rizai kishte ardhur,
-që në takimin e parë me mua,
-në përfundim se unë jam „i dërguar special i UDB-së“ dhe se
-u kishte propozuar haptazi Hysenit e Maksutit
-të më likuidonin bashkë me vëllaun, Bardhin.

13.Ata u hapën në „muhabet“ për dy arsye, sipas pohimit të tyre:
-e para, lidhur me Rizanë kishin pasur disa dyshime më përpara, dhe
-e dyta, tashmë ishin takuar me Ibrahimin dhe ai i kishte këshilluar të më afroheshin se gjoja ai e ditka kush jam dhe sa jam „i mirë“.

Këto ishin dyshimet e shokëve më të ngushtë të Rizasë lidhur me veprimtarinë dhe me personalitetin e tij:

14.-Riza jetonte me vite në Gjermani, por as punonte as kishte zënë banesë të përhershme. Me se mbahej, pos me paratë e punëtorëve tanë?

15.-Rizai kishte theksuar vazhdimisht domosdoshmërinë e moralitetit, te çdo patriot e revolucionar. Vetë jetonte me një serbe dhe kishte me të një djalë me emër sllav. Këtë e kishin zbuluar shokët, e nuk ua kishte thënë ai vetë.

16. -Ç'është me rëndësi, mënyra e organizimit të Grupit „Z.K.“ ishte bërë e dyshimtë edhe për bashkëpunëtorët më të ngushtë të Rizasë. Sipas kësaj mënyre, në organizatë mund të hynte çdo shqiptar që „do të luftojë për atdhe“.

17.Çdonjëri që hyn në organizatë, duhej të jepte shënimet e sakta biografike (emri e mbiemri, vendlindja, ditëlindja, vendi i punës) dhe, mbi të gjitha, këto shënime si dhe betimin ta bënte me shkrim, me dorë të vet.

18. Nga listat me të dhëna të tilla të hollësishme, një mbahej nga shokët e tyre në atdhe dhe një tjetër nga Rizai në RFGJ. Para se të arrija unë këtu, pothuaj të gjithë njerëzit e organizuar prej Rizait (kryesisht në Ferizaj e në Prizren) ishin burgosur pa mundimin më të vogël nga policia, sepse arrestimet ishin bërë në bazë të listave të përmendura.

19.(**Mërgimi** mund të dijë për çfarë të burgosurish është fjala: kur ishim në atdhe, ne gjatë takimeve kemi pas biseduar me të disa herë lidhur me një grup të rinjsh ferizajas, që vepronin demonstrativisht nëpër qytet nën hundët e policisë. Unë këtu, kur kuptova hollësitë lidhur me organizimin e „Z. K.“, supozova se ishin pikërisht ata të arrestuar.)

Mërgimi=Sabri Novosella

20. Edhe Rizai, më vonë, e **H. dhe M.** që në fillim, i thoshin edhe me emra shokët e tyre të burgosur, kryesisht në dy qytetet e përmendura. Tre nga katër prej tyre përmenden në artikullin e parë të „Lajmëtari“ Nr.1.

H. dhe M.=Hysen Gega e Maksut Saramati

21. Nga bisedat që kam pasur me H. e M. kam kuptuar se puna e Grupit komunist të tyre konsistonte në radhë të parë në botimin e disa trakteve (nëse më bie në dorë ndonjë prej tyre do t'jua dërgoj) dhe në shfaqjen e disa filmave të huajtur nga shokët gjerman, miq të RPSSH.

22. (Kur unë vetë mora kontakt me këta shokë gjermanë, më thanë se pas një kohe janë detyruar ta largojnë Rizanë nga lokalet e partisë së tyre, për shkak të arrogancës së tij.)

23. Përafërsisht katër muaj pas takimit të parë me Rizanë, u takuam edhe një herë, në banesën e H. Ishim prezent unë e vëllau, pastaj Ibrahim Kelmendi (ishim njohur me të ndërkohë), Hyseni, Maksuti dhe Rizai.

24.Ne u fjalosëm keq më të, sepse patëm rastin të hetonim që të gjithë se ai kishte prirje të gënjejë dhe t'i shmanget bisedës parimore.

25.Këto ishin pikat që rrahëm:

-Pse ai, pa verifikuar dyshimet e veta, që në takimin e parë kish kërkuar nga shokët e vet të më likuidonin mua dhe vëllaun;
-pse, pastaj, me muaj të tërë, në stacionin hekurudhor të Shtutgartit, ku dalin e rrinë punëtorët tanë, kishte agjituar kundër meje (pa i vërtetuar akoma dyshimet)

me fjalët: „Ruajuni se këndejpari vepron filan fisteku, i dërguar special i UDB-së“;

-Pse ai vetë (edhe pasi ia kisha tërhequr unë vërejtjen që në takimin e parë), vazhdonte kontaktet me njëfarë Adem Povataj nga Strellci, i cili, pasi kishte marrë në qafë disa punëtorë stinorë në Titograd, më 1978, duke i ngashnjyer së pari për punë patriotike e pastaj duke ua dorëzuar komplet UDB-së (që Rizai kishte kontaktuar dhe vazhdonte të kontaktonte me këtë njeri, ia thoshin ndërsy shokët H. e M.);

-pse ai, si komunist që i thoshte vetes, edhe pasi kishte parë rezultatet e hidhura të mënyrës së organizimit me lista të anëtarëve të organizatës, vazhdonte punën me të vjetrën dhe merrte njerëzit në qafë.

26.Gjatë gjithë bisedës ai mbajti një qëndrim qyqar, që s'kishte aspak të bënte me qëndrimin e një komunisti shqiptar. Në fund ai pranoi se kishte gabuar sa u përket shpifjeve të pabazuara rreth meje e vëllaut dhe premtoi se nuk do ta përsëriste. Por, që të nesërmen ai e përsëriti, në stacionin e Shtutgartit.

27. Nga **gjysma e gushtit të vjemë**, te unë erdhi në banesë policia kriminalistike gjermane (po në atë orë Bardhi ndodhej në qendrën e kësaj policie, në Shtutgart, ku e kishin marrë nga puna.

gjysma e gushtit të vjemë (gushtit 1980); *këtë ngjarje Ibrahim Kelmendi në romanin Atentatet si gënjeshtër dajllëzore e paraqet se ka ndodhur, një vit më vonë, në fund të korrikut 1981 me të vetmen arsye për ta paraqitur situatën se ai në mbarim të korrikut 1981 ka qenë i obliguar nga rrethanat në formë zyrtare të shkoj tek Jusufi në Untergruppenbach, pikërisht në kohën kur Jusufi e shkruan këtë RAPORT.*

Ibrahim Kelmendi: ”Në mbarim të korrikut dy policë të kriminalistikës erdhën në konvikt te Mirani, pasi e paralajmëruan në telefon, duke i kërkuar leje për një bisedë.
– Je duke marrë postën me rregull? – e pyti njëri nga policët.” (Atentatet, f. 283)

(Këtu më poshtë vazhdojnë fjalët e Jusufit)

28.Ata na morën në pyetje veç e veç.

29.Çështja kishte të bënte me Riza Salihun.

30.Ai kishte hapur në postën e Shtutgardit 14 fah-postale në emër të 14 njerëzve të ndryshëm, ku ndalte letrat e këtyre dhe i lexonte për nevojat e veta.
-Mes të 14, kishin qenë
-unë e vëllau,
-Hysen Gega,
-Ibrahim Kelmendi etj.

31.Policia e kishte zënë, e kish hedhur në burg dhe dyshonte se është agjent i UDB-së.

32.Ndërkohë që Rizai kishte shpallur ndër punëtorë sesi ka kërkuar azil politik në Gjermani, ai kishte qenë pesë herë, në prag të burgimit, në konsullatën jugosllave në Shtutgart.

-Këto i kishte të shënuara në bllokun e shënimeve.

33. Për mua e vëllaun dhe për Ibrahim Kelmendin kishte dhënë te policia deklarata shumë të liga me shkrim, me plot gënjeshtra edhe për dy takimet që kishim pasur e ku kishim shumë dëshmitarë.

34.Policia një fjalë kërkonte prej nesh:

-të thoshim edhe ne se Rizai është spiun jugosllav.

-Natyrisht, ne s'e bënim dot një gjë të tillë pa qenë të sigurt, dhe insistimet e policisë, të bazuara nga ana e saj në disa fakte që ne s'na e mbushnin mendjen, i kthenim mbrapshtë me arsyetimin se UDB-ja ka mundësi të mëdha të kurdisë gracka, e kështu ka mundur të veprojë edhe me R. S.

35. Pastaj, tërë vjeshtën dhe tërë dimrin s'dëgjuam gjë për të.

36.Të tretën herë u takuam me të në demonstratat e punëtorëve tanë në Shtutgart.
-Ishte vënë në bisht të kolonës, me duar në xhepe dhe pa asnjë shok me vete.
-Pas demonstratës m'u afrua.
-Përshëndeste punët e mia, lavdëronte (ishim më këmbë dhe s'pata si ta pyesja për çfarë punësh e kishte fjalën) dhe thoshte se do të kish qenë mirë të bisedonim.

36.Aty për aty ishin zënë me Ibrahim Kelmendin dhe Ibrahimi ia kishte ndaluar pjesëmarrjen në demonstratat e ardhshme.

37.Unë e qortova Ibrahimin, se s'bënte ashtu, dhe Rizait, ndërsy Ibrahimit, i thashë që e kish derën hapur për ta thënë mendimin e vet.
-Ai tha se më ka diçka borxh dhe se do të bënte një autokritikë.
-Unë i shpreha gatshmërinë se do ta dëgjoja kur të ketë qejf, por atë ditë e sot as më kërkoi më dhe as e kërkova unë.
-Tani po dëgjoj se paska ndërruar mendje lidhur me mua dhe nëpër njerëz nuk flitka më keq.

38. Lidhur me këtë person ka edhe një të dhënë me rëndësi.
-Diku nga viti 1976, Rizain e ka plagosur me thikë një kroat.
-Kroati i afron një hartë dhe Rizai e rrefuzon me fjalët „Nuk e pranoj një Jugosllavi të tillë, e cila s'e ka edhe Kroacinë brenda“.
-Në spitalin e Shtutgartit pastaj e kanë vizituar njerëzit e konsullatës jugosllave dhe e kanë mburrur për patriotizëm jugosllav.

39.Edhe Bardhi ka qenë prezent, si përkthyes dhe punëtor social. Disi pas këtij rasti fillon edhe veprimtaria patriotike (?) e Rizait.

Deri këtu RAPORTI kishte të bënte vetëm me Riza Salihun.
Në pikat në vazhdim nga 40-77 ka të bëjë vetëm me Ibrahim Kelmendin.

Maj 1981*: UDB-ja përmes Ilustrovana Politikës dhe Radio Beogradit*

-bën fushatë kundër Jusuf Gërvallës,

-pos tjerash duke e reklamuar

-Ibrahim Kelmendin si shokun e tij më të ngushtë.

-Viktima të kësaj fushate të UDB-së

-janë shumë shokë të LNÇKVSHJ
-e në mesin e tyre edhe Sabri Novosella.

***Korrik 1981**: Për t'iu kundërvu fushatës dezinformuese*
-e reklamave të UDB-së,
-dhe për t'ia thënë të vërtetën LNÇKVSHJ-së,
Jusuf Gërvalla, më 31 korrik 1981,
i shkruan një raport-Lëvizjes Nacionalçlirimtare të Kosovës dhe Viseve të tjera Shqiptare - Komitetit të Degës „Hasan Prishtina",
***ku i tregon raportet e tij të vërteta** me Ibrahim Kelmendin.*

40. **Me përfaqësuesin e Frontit të Kuq Popullor,**
-Ibrahim Kelmendin, jam njohur **në janar të vitit 1980**.

41.**Më ka sjellë** për t'ia korrigjuar disa artikuj të përgatitur
-për gazetën „Bashkimi" dhe **më ka propozuar**
-që të shkruaj edhe unë për këtë fletushkë.

42. Pasi e kisha lexuar numrin e saj të parë qysh në vendlindje dhe
-e dija se gazeta bie në duar të popullit,
-bile në një gjendje jo të lakmueshme,
-e pashë të arsyeshme t'i përgjigjem pozitivisht për propozimin dhe
-konkretisht fillova me bashkëpunimin.
-(Bashkëpunimi im fillon me atë numrin,
-që ia kam dërguar Mërgimit,
-ku në faqen e parë është një vizatim që paraqet
-grushtet e të burgosurve tanë që shpërthejnë grilat e dritares së burgut.)

43. Më vonë, Ibrahimi ka ardhur bashkë me Hysen Gegën e Maksut Saramatin
dhe kanë kërkuar prej meje
-që të vihem në krye të tyre e t'i udhëheq
-(tashmë Hyseni e Maksuti e paskëshin braktisur Rizain dhe
-kishin kaluar në anën e Ibrahimit).

44.Unë e refuzova kërkesën e tyre,
-se s'bënte të jem njëkohësisht në dy organizata.

45.Përveç kësaj,
-ua kisha tërhequr që më vërejtjen se konspiracioni
-duhej mbajtur i pacenuar edhe këtu ashtu si në vendlindje.
-Kërkesa e tyre e dytë ishte që së paku t'i këshilloja,
-si „njeri me përvojë", dhe unë tërë kohën atë punë bëja.
-Por, ndërsa kërkonin këshilla dhe i aprovonin ato,
-në punën e tyre ishin mësuar të vepronin krejt ndryshe
-dhe s'hiqnin dot dorë nga mënyra që i kishte rrëmbyer
-dhe ua diktonte çdo hap.
-Përveç të tjerash, me gjithë sqarimet e shumta nga ana ime,
-ata konspiracionin e konsideronin si frikë, zhburrërim dhe jopatriotizëm.

46. Që të mos zgjatem në detaje,
-ja vrojtimet e mia në pika të shkurtra
-lidhur me **veprimtarinë dhe personalitetin** e I. Kelmendit.

47. Kurdoherë ka anuar nga aksione të natyrës terroriste
-dhe në këtë drejtim i ka nxitur edhe shokët e vet.

48.Unë ia kam tërhequr vërejtjen se kjo gjë
-është e dënueshme edhe nga pikëpamja e PPSH.

49. Më vonë kam vërejtur,
-në librin që ma ka dhënë hua për lexim,
-se i ka pasur të nënvizuara pikërisht mendimet e Leninit
-lidhur me kotësinë dhe rrezikshmërinë
-e terrorizmit në lëvizjen revolucionare.
-Kam ardhur kështu në përfundim se ai
-ka një prirje të natyrshme kah terrorizmi dhe e bën me vetëdije.

50. Pikërisht në kohën që jam njohur unë me të,
-ai ka pasur kontakte,
-madje edhe negociata me emigracionin reaksionar shqiptar
-për një veprimtari të përbashkët
-në mbledhje armësh dhe mjetesh materiale.

51.Madje, në atë kohë, kërkonte një njeri „të ndershëm e trim“,
-që, për një kundërshpërblim prej nja 50 mijë markash gjermane,
-do të kryente në Kosovë një aksion
-sipas porosisë së reaksionit shqiptar antikomunist.

52.(Lidhur me këto çështje
-kemi pasur një dialog të përbashkët
-dhe bukur të rreptë në praninë e tij
-unë dhe dy shokë nga Vjena,
-lidhur më këtë është dashur të jetë i **informuar patjetër Profesori**,
-në qoftë se është informuar për çkado lidhur me I. Kelmendin.)

unë dhe dy shokë nga Vjena, =Jusuf Gërvalla dhe dy diplomat të Shqipërisë në Ambasadën e Vjenës

Profesori *= Bujar Hoxha, diplomat i Shqipërisë në Ankara,*
(MINISTËR FUQIPLOTË I SHQIPËRISË në ANKARA)
*në periudhën **qershor 1981-tetor 1982***

53. Ka pasur vërejtje rreth Kushtetutës së RPSSH dhe rreth përgatitjes „luksoze“ të librave të shokut Enver, në „dëm“ të botimeve letrare në RPSSH! Vërejtjen e parë na e ka thënë hapurazi mua dhe shokëve të Vjenës, të dytën vetëm mua. Arsyetohet se ka të drejtë të bëjë vërejtje gjithfare dhe se këto dilema të tij nuk i paraqet te masat, por i diskuton vetëm me shokë. Unë s'mund ta di a është e saktë kjo.

54. Ka dyshuar me këmbëngulje
-në drejtësinë e artikullit të „Zërit të popullit“,
-ku shprehej gatishmëria e RPSSH
-për t'u ardhur në ndihmë popujve jugosllavë
-po të kërcënohen këta nga BRSS,
-dhe dyshimet e tij kanë qenë edhe të shokëve të tij.
-Përkundër bindjeve të mia se është e panevojshme
-dhe e pamirë një gjë e tillë,
-jam detyruar të udhëtoj me qindra kilometra
-për ta „arsyetuar“ te shokët e tij artikullin e përmendur.

55. Ai më ka propozuar pastaj me këmbëngulje
-që këtë gjë ta përsëris edhe me shkrim
-në artikullin e „Bashkimit“ me titull
-„Zëri i popullit – zë i të gjithë shqiptarëve“
-(këtë numër s'e keni pasur, prandaj po jua dërgoj).

56. (Pas kësaj, **kam vendosur të mos bashkëpunoj më me të**
-dhe kam vendosur ta nxjerr „Lajmëtarin e lirisë“.

57.Kështu kam vepruar
-nga gushti 1980, deri në fillim të vitit 1981,
-kur më ka ardhur në derë me disa materiale të çoroditura
-për numrin e ri të „Bashkimit“.

58. Ndërsa ishim duke punuar në këtë numër
-(që Mërgimi e ka veçuar si më të mirin),
-ai ndërkohë e kishte „lejuar“ Hysen Gegën
-të shkonte për kryerjen e një aksioni në Kosovë.

59.Gjoja Hyseni e paska përberë
-që të mos më tregojë mua për këtë gjë,
-se unë s'e lë të shkojë.

***

”Ezkemplar i vetëm
Tiranë, më 1.4.1981
Vjena me telin 111 dt. 30.3.1981 njofton "Malin"

Isuf Gërvalla erdhi ne panair (Panairi Nërkombëtar i artizanatit në Munchen - Internationale Handwerksmesse – IHM, më 21 mars 1981 - shën. i Xh.D.). Me qe e njihnim nuk iu afruam. Iu afrua vete "Fazanit" dhe i tha: Me Simonin kam biseduar disa here dhe i kam shpjeguar punet tona. Me ka thene se ty te njohin edhe shoket e KQ te PPSH. Presim orientime e materiale. Ne vazhdim tha: Akoma nuk kam dokumentin per te levizur. Sa ta siguroj ate do te marre familjen dhe do te vije ne Vjene qe të vendosem ne vendin tone, ku edhe do te kem mundesi per te shkrua. **Ne vazhdim tha se Hysen Gega shkoi ne Kosove i derguar nga Ibrahim Kelmendi me detyre per te hedhur ne ere Sekretariatin e Puneve te Brendshme te Prishtines.** Dukej i prere dhe i vendosur ne çka fliste. Nuk priti te bisedohej e t'i jepej pergjigje.”
(Jusuf Gërvalla në dosjet e Sigurimit; ABC Story; Youtube, 3 prill 2023)

***

60.Vërtetë nuk do ta lija,
-se ai kishte respekt ndaj meje dhe,
-meqë aksioni ishte i natyrës terroriste,
-e dinte edhe mendimin tim.
-Pas disa ditë qëndrimi ilegal në Kosovë,
-bashkë me njeriun me të cilin ishin nisur prej këndej – një njeri i dyshimtë
-edhe për mendimet e Ibrahimit e të Hysenit, Sadik Blakaj,
-për të cilin Mërgimit i kam shkruar më herët – Hyseni bie në burg,
-kurse Sadiku kthehet në Gjermani shëndosh e mirë.
-**Fajin për burgosjen e Hysenit unë ia vë Ibrahimit.**

61. Nëpër të ashtuquajturat klube kosovare në mërgim,
-që ishin dhe shumica vazhdojnë të jenë çerdhe agjenturore të përfaqësive diplomatike jugosllave në Perëndim,
-I. K. është ekspozuar në masën më të madhe të mundshme
-edhe para përfaqësuesve diplomatikë jugosllavë.
-Ua ka thënë hapurazi të gjitha të palarat e Jugosllavisë titiste.
-Pasoja pozitive ka qenë inkurajimi i punëtorëve kosovarë,
-pasoja negative - dëmtimi i disa punëtorëve
-që kanë marrë pjesë në klubet ku është paraqitur I. K.
-Këta punëtorë ndodhën në burgje jugosllave.

***

"Apostol Duka: - **Shkuat në konsullatën jugosllave?**
Taip Zeka: - **Kam shkue unë me Ibrahim Kelmendin**.."
(Apostol Duka, Vrasje në Shtutgart, Tiranë 2009, faqe 25-26)"

***

62. Është nip i një agjenti me zile të UDB-së,
-i quajtur Ramë Nikçi ose Ibërdemaj,
-punon në postën e Pejës.
-I biri i këtij Ramës ndodhet me punë
-në Mynhen dhe ka qenë aktivist i dalluar,
-madje edhe kryetar klubi në Mynhen.
-Ibrahimi kritikon hapurazi si agjent dajën,
-por ka kontakte të vazhdueshme me djalin e dajës dhe,
-për sa mund të vërehet, edhe simpati ndaj tij.

63. Ka provuar t'ia plotësojë këtij daje të vogël
-(Gani Ibërdemajt – edhe lidhur me këtë njeri
-është dashur të jetë i informuar Profesori)
-dëshirën për t'u njohur me mua.
-Më vonë, kur ka qenë puna që të formojmë këndej
-një shoqëri kulturo-artistike të punëtorëve të mërguar,
-me shokun e „Lirisë" e kemi provuar Ibrahimin
-lidhur me dajën e tij të vogël:
-meqë ky Ganiu qenka këngëtar dhe

-instrumentist i mirë në vegla muzikore folklorike,
-Ibrahimi propozoi që edhe ai të hynte në atë shoqëri.
-Po kur erdhi puna te aktiviteti konkret,
-Ibrahimi tha se Ganiu donte pak „lutje“.
-Në anën tjetër, më 25 maj, në festën jugosllave të rinisë,
-Ganiun e gjejmë në ballë të një orkestrine
-dhe të ca valltarëve shqiptarë e jugosllavë,
-bashkë me të shoqen, në Stadiumin e Munhenit.

64. E kemi konsideruar të panevojshme
-të kërkojmë ndonjë sqarim nga Ibrahimi,
-dhe ky vetë s’e ka marrë mundimin të na sqarojë,
-as lidhur me këtë rast dhe, përgjithësisht, as për raste të tjera.
-Tash i gjithë Mynheni flet çmos pikërisht për këtë farë Ganiun.

65. Në kufirin gjermano-zvicëran,
-Brahimit dhe Hysenit u ka zënë policia e huaj
-disa qindra ekzemplarë të „Bashkimit“ dhe ua ka marrë.
-Me këtë rast, Ibrahimi nuk është treguar i gatshëm për të pranuar kritikat.
-Përgjithësisht, nëse ia numëron gjestet dhe punët e kritikueshme,
-ai thotë: „Mos m’u kap vetëm për disa gabime, të vogla“.

66. Menjëherë pas kësaj,
-bashkë me shokët,
-kanë vazhduar rrugën për në Çekosllovaki,
-në gjurmim të armëve
-(ndoshta profesori mund të ketë ndonjë informim
-nga ana e **shokëve të Pragës** lidhur me sjelljen e tyre në atë vend,
-**sepse e di që shokët e Pragës** kanë pasur kontakte
-dhe bile disa mosmarrëveshje me ta, sipas fjalëve të I. dhe H.).

Profesori=Bujar Hoxha, diplomat në Ambasadën e Shqipërisë në Ankara
e ***shokëve të Pragës=diplomatëve në Ambasadën e Shqipërisë në Pragë***
I. dhe H.=Ibrahim Kelmendit dhe Hysen Gegës

67. Vetë më ka treguar gjoja për disa sugjerime,
-që i kanë bërë shokët e organizatës së tij në vendlindje,
-dhe të cilave ai nuk u është përmbajtur fare.
-Të imponohet përshtypja se as që ka shokë të tillë në Kosovë.

68. **-Përshtypja e parë dhe e fundit**
-lidhur me këtë çështje është se ai,
-përveç disa punëtorëve të tubuar rreth tij në botën e jashtme,
-të paorganizuar po vetëm të furnizuar
-me literaturë revolucionare dhe të inkurajuar,
-tjetërkë as që ka prapa vetes.

69. -Kjo, në një mënyrë edhe mund të provohet bindshëm.

-Më vjen një ditë, (vitin e kaluar), në derë
-me disa shkresurina që vetëm titullin e kishin të qartë:
-Programi dhe Statuti i Frontit të Kuq Popullor,
-dhe më lutet t'ia korrigjoj në pikëpamje drejtshkrimore.

70. Më pastaj më autorizon që të preki,
po e pashë unë të arsyeshme, „si njeri me përvojë",
edhe në anën materiale të pikave të përfshira në program e statut.
Mirë, them, dhe meqë
përmbajtja e shkresurinave ishte pa kokë pa bisht,
i hy unë punës me gjithë seriozitetin dhe ato pak njohuri që kisha.

71. Gjithmonë kisha parasysh, pas punës sime,
ai do t'ua kthente shokëve për diskutim
Programin dhe Statutin e Organizatës së tyre.
Por, doli ndryshe.
Doli se I. K. i ishte tekur të bënte një natë pa gjumë
dhe të hartonte këmbadoras një program dhe statut
të një organizate revolucionare,
të cilin e botoi dhe e shpërndau si „literaturë revolucionare"
menjëherë pas „korrigjimeve" që i bëra unë.
E puna që kisha bërë unë më atë rast, s'ishte punë korrigjimi.

72. -**Shokët e Vjenës e mbajnë larg**.
-Bile, kur njërit prej këtyre shokëve,
-i cili më qortoi pse rrija me I. K.,
-i thashë se është njeri që imponohet me këmbëngulje dhe unë,
-si shqiptar, nuk mund ta përzë nga shtëpia ime,
-**ky m'u përgjigj fjalë për fjalë kështu**:
-„Ia paske frikën, prandaj s'e përzen, si qenin!"

Shokët e Vjenës*=*diplomatët e Shqipërisë në Ambasadën e Vjenës

73. **Ka disa muaj që i kam ndërprerë marrëdhëniet me të.**

74. Kur takohemi **rastësisht**, flasim,
por punë të përbashkëta nuk kemi.

75. **Bashkëpunimi me të gjatë demonstratave**
të mbajtura në Perëndim
ka shkuar përmes shokut të „Lirisë".

76. **Kështu e kam parë unë të arsyeshme të veproj,**
duke marrë për bazë vrojtimet e parashtruara më sipër
si dhe disa anë negative në sjelljen elementare të I.K.,
që herë duken agjamillëk, herë djallëzi të thella.

77. Përndryshe, një meritë e tij, mendoj, nuk mund ta përbuzë askush: që nga viti 1977 e këtej, i vetëm, po me një vitalitet të pashoq, ka bërë shumë në shpërndarjen e literaturës revolucionare, si ka mundur e ka ditur, dhe në njëfarë politizimi spontan të një pjese të mirë të punëtorëve tanë në botën e jashtme. Është njeri komunikativ dhe i popullarizuar te punëtorët. Udhëton shumë, vlon prej idesh, shpesh naive e të papërpunuara, ndonjëherë edhe të qëlluara.
SOKOLI (*Jusuf Gërvalla-shën. i Xh.D.*)

Fronti i Kuq- Roter Frontkämpferbund

Gjermanisht ***- Roter Frontkämpferbund****, në përkthim si ”Aleanca e luftërarëve të Frontit të Kuq” ose ”Lidhja e luftëtarëve të Frontit të Kuq”, zakonisht e quajtur* ***Rotfrontkämpferbund (RFB)*** *ka qenë një organizatë e skajit të majtë e lidhur me Partinë Komuniste të Gjermanisë (KPD) gjatë kohës së Republikës së Weimar -it, e formuar në vitin 1924.*

*Lideri i saj ka qenë Ernst Thälmann. Zyrtarisht ka qenë organizatë e pavarur nga partitë politike dhe legalisht e regjistruar si shoqatë. Organizata është ndaluar më 1929 nga qeveria Socialdemokrate. Gazeta e ”Aleanca e luftëtarve të Frontit të Kuq” (****Rotfrontkämpferbund (RFB) ka qenë*** *”Die Rote Front”, - Fronti i Kuq.*
Në pika të shkurta mund të thuhet se politika e Partisë Komuniste të Bashkimit Sovjetik, që i ka dirigjuar Partitë tjera komuniste deri në imtësitë më të vogla individuale, në periudhën 1924-1929 nuk ka bërë dallime të mëdha në mes partive socialdemokrate dhe partive borgjeze. Kjo taktikë përmes Frontit të Kuq ka pësuar katastrofë në vitin 1933 me ardhjen e Hitlerit në pushtet.

Pas vitit 1933 është heq dorë nga politika e Fronteve të Kuqe, dhe është dhënë orientimi kah ***Frontet Popullore****. Frontet popullore janë formuar në disa vende pas vitit 1933 e në vitet gjatë dhe pas Luftës së Dytë Botërore.*
Fronti Popullor (Narodni Fronti) i UDB*-së në Jugosllavi është formuar në vitin 1945. Fronti Popullor i UDB-së, i Jugosllavisë në Kongresin IV (që i ka zhvilluar punimet nga 22-25 shkurt 1953) e ka ndërruar emrin në Lidhja Socialiste e Popullit Punonjës të Jugosllavisë.*

Më 16 shtator 1942, ***Fronti Nacional-Çlirimtar*** *u themelua me iniciativë të Partisë Komuniste të Shqipërisë me synim bashkimin e të gjithë shqiptarëve në një luftë çlirimtare kundër pushtimit italian (dhe më vonë atij gjerman). Më 29 nëntor 1944 vendi u çlirua dhe FNÇ zhvilloi kongresin e parë më 5 gusht 1945. FNÇ u riemërua në* ***Fronti Demokratik****. Enver Hoxha u zgjodh kryetar dhe këtë detyrë e mbajti deri më 1982. Nga viti 1987 e deri në Tërmetin e Berlinit dhe disa pastërmeteve Frontin e udhëhoqi Nexhmije Xhuglini.*

Në vitin 1979 në Gjermani është formuar Fronti i Kuq, dhe sipas atyre që kanë qëndruar pas tij është emërtuar nga UDB-ja.
Prej themelimit e deri në kohën tonë UDB-ja serbe dhe Tanjug-u sa herë u jepet rasti flasin me nostalgji për Frontin e Kuq, si organizatën më të rrezikshme për UDB-në serbe dhe Jugosllavinë.
Cila është anatomia e kësaj propagande?
Kur Tanjug -u dhe UDB-ja me mediumet serbe e kanë trumpetuar me tërë forcën Frontin e Kuq, para opinionit Gjerman e Zviceran, kurrë nuk e kanë pasur ndërmend që para këtij opinioni të përkujtojnë e të krijojnë asociacione me kohën e Narodni Frontit të Jugosllavisë dhe as me Frontin Demokratik të Enver Hoxhës, por vetëm e vetëm me kohën ***Rotfront*** *-it të*

Gjermanisë (Republikës së Weimarit) të viteve 1924-1929 si paralojë, si stërvitje, para ardhjes së Hitlerit në pushtet.

Nga analiza e këtyre rrethanave konkluzioni është i qartë: Gjermanisë, Zvicrës dhe opinionit perëndimor evropian i thuhet se shqiptarët nuk luftojnë për të drejtat e tyre kombëtare, por qëllimi i tyre është që me aq forca sa kanë ta kthejnë, Gjermaninë dhe Evropën në vitet 1924-1929.

Kur Jusuf Gërvalla arratiset nga Kosova në dhjetor 1979 e mbërrin në Gjermani, ai nuk pret derisa të kthjelltohet tërësisht horizonti, pasi kohëra me horizont krejtësisht të kthjelltuar për të gjithë vështirë se ekzistojnë. Ai menjëherë hynë në veprim dhe pa dyshuar në prapaskenat e Frontit të Kuq e ndihmon gazetën Bashkimi deri në numrin e janarit 1981.

Ibrahim Kelmendi, në dhjetor të vitit 1980 e dërgon Hysen Gegën me Sadik Blakajn në Kosovë. Ibrahimi thotë se Hyseni ka shkuar pasi ka dashur të bëhet kurban i Frontit të Kuq. Pas këtij rasti Jusuf Gërvalla, Frontin e Kuq, e bën kurban të Hysen Gegës. Pas këtij rasti Jusuf Gërvalla, ndërprenë çdo bashkëpunim e marrëdhënie me gazetën Bashkimi, me Frontin e Kuq e me Ibrahim Kelmendin. Jusuf Gërvalla, e bën këtë në bazë të dyshimeve të forta se në qendër të Frontit të Kuq qëndron UDB-ja. Gazeta Bashkimi nuk del pas janarit 1981. Në praktikë Fronti i Kuq përfundon në janar 1981. Në teori përfundon para tetorit 1981, kur Ibrahim Kelmendi ia bashkangjet Frontin e Kuq, Frontit Popullor për Republikën e Kosovës, të Kadri Zekës - të Organizatës Marksiste-Leniniste të Kosovës.

Jusuf Gërvalla hyn në luftë në mes forcave shumë të fuqishme dhe jo krejtësisht të dukshme. Këto forca të fuqishme, prapa të cilave kanë qëndruar qeveri e shtete, e politika kriminale nuk ekzistojnë më sepse kanë ra në kurthat e veta, në kurthat që kanë qenë të planifikuara për të tjerët.

Frontet kanë qenë e kanë shkuar. Shumë organizata të vetëquajtura komuniste kanë qenë e kanë shkuar. Jusuf Gërvalla ka qenë i rrethuar nga shtete, Fronte e organizata komuniste, dhe i patrembur e i pathyer ka lundruar në mënyrë të pagabueshme nëpër valët e ndërgjegjes së tij.

Shkrimet e fjalët e tij kanë mbetur si një monument i asaj kohe. Këto shkrime ashtu siç u kanë mbijetuar organizatave e sistemeve politike të kaluara është shumë e sigurt se do të mbijetojnë; si përpjekje e ndihmë për ndërtimin e së tanishmes dhe së ardhmes.

Pas 17 janarit 1982, në moshën 23 vjeçare jam ndeshur me të gjitha valët e me të gjitha ato forca që e kanë rrethuar Jusuf Gërvallën. Kam vepruar në bashkëpunim me shokë e duke u udhëhequr nga ndërgjegjja e edukata ime që e kam marrë prej ditëve të fëminisë. Botëkuptimi im për botën është jo në religjion por në bazat e filosofisë - ***Western Philosophy****. Megjithate, ka shokë që mendojnë ndryshe dhe më kanë thënë se ndoshta një dorë e padukshme gjithmonë ka qëndruar afër meje, ashtu siç ka qëndruar pas Jusuf Gërvallës.*

Jusuf Gërvalla ”Në fillim të qëndrimit këtu, më ofroi bashkëpunim me gazetën „Bashkimi“, organ i Frontit të Kuq Popullor, njëri nga bashkëpunëtorët e saj. Meqë gazeta edhe më parë shkonte në popull, madje në një gjendje të keqe, unë e pashë të udhës dhe të lejueshme dhe bashkëpunova me të në disa numra.” (Letër Sabri Maxhunit-Novosellës, 14 prill 1981)

Nga e majta: Asllan Muharremi, Njazi Straja, Sabri Novosella dhe Ymer Berisha

Sami Lushtaku tregon për herë të parë: Rugova dhe Adem Jashari u takuan në Zvicër

Sami Lushtaku, ka treguar për herë të parë se në vitin 1991, presidenti ***Ibrahim Rugova*** *e ka pritur në Zvicër komandantin* ***Adem Jashari.***

Lushtaku thotë se më herët nuk është përmendur ky rast, por në fillim të '90-tave Rugova e Jashari janë takuar në Zvicër.

*"**Kemi shku në Zvicër me Adem Jasharin. Atje e kemi taku qeverinë edhe Ibrahim Rugovën. Unë jo, por Ademi (Jashari) e ka taku Rugovën në vitin '91",*** *ka thënë Lushtaku në Pressing.*

Ai tregon se ishte arratisur përmes aeroportit të Shkupit dhe po shoqërohej nga Adem Jashari. Kur kanë arritur në Zvicër, sipas Lushtakut, janë pritur nga qeveria në ekzil e Kosovës dhe vetë presidenti Rugova.

"Nuk e kemi ditë që atje e pret Rugova. Kur kemi shku në aeroport na ka pritur Imer Berisha. Atje na ka pritur edhe Ibrahim Rugova"*, ka treguar Lushtaku.*

(Drenicapress.info, 23 shtator 2019)

21. Letër Sabri Novosellës, 20 gusht 1981

RFGJ 20 gusht 1981

I dashur vëlla Mërgim!

Për mua, personalisht mendimet e tua kanë një domethënie të madhe. U mësova disi me to dhe se si më vjen keq kur i bie në fund së lexuari letrës sate, më vjen keq që s'ka më shumë fjalë. Ndërkaq, **për të gjithë ne**, mendimet dhe këshillat e tua të urta janë bërë një impuls i mirë, që po na e shkund ndryshkun, në çastet që ky po kaplon punën tonë në këto kushte të vështira mërgimi dhe sidomos në një mjedis bashkatdhetarësh, me të cilët është punë tejet e vështirë të punohet (vështirësinë e kushtëzon natyrisht, edhe paaftësia jonë për komunikim të qëlluar.)

1.Tani sapo e lexova letrën tënde
-(e treta me radhë që morëm këto kohët e fundit pa të dhënë përgjigje)
-të datës 14 gusht,
-me të cilën arriti edhe mendimi yt lidhur me I. K.

mendimi yt lidhur me I. K.=*mendimi i Sabri Novosellës për Ibrahim Kelmendin, që mund të thuhet se mendimi i Jusufit për I.K. në RAPORTIN e 31 korrikut 1981, Sabriut nuk i duket i mjaftueshëm, nuk i duket i plotë.*

2.-**Mendimet që shfaq ti lidhur me këtë person**,
-janë jo vetëm të urta,
-po edhe shumë të njerëzishme.
(Një fakt e **ke lanë anash** në përfundimin që ke nxjerrë
-duke analizuar sjelljen e këtij personi **nga** **vërejtjet e mia** për të:
-gatishmërinë e tij që të hyj vetë
dhe t'i fusë edhe shokët në shërbim të forcave
më reaksionare e **mercenare** të Perëndimit,
siç janë ballistët dhe zogistët,
madje duke u bërë vetë **mercenar** i tyre, pra **mercenar i mercenarit**).

3.Megjithatë,
-pas analizash edhe më të thelluara,
-**pasi të kemi mbledhur edhe ndonjë fakt** për sqarimin
-e punës dhe të personalitetit të tij,
në qoftë se ai e meriton edhe pas kësaj kujdesin tonë
-për së mbari,
-atëherë nuk do të ngurrojmë edhe sa i përket punës lidhur me të.
-Të shpresojmë se ai e meriton.

Përkundër kërkesave të Sabriut, Jusufi ***nuk pranon*** *afrim me Ibrahim Kelmendin duke iu përgjegjur me fjalët e mësipërme. Me një fjalë Jusufi këtë punë ia lenë kohës që ta vërtetojë se kush ka të drejtë.*

4.Sot për sot nuk po zgjatem më shumë lidhur me këtë çështje,
-sepse vetë kjo letër, për shkak të kohës së kufizuar,
-është vetëm njëfarë kapari për një përgjigje më të gjatë e më të thelluar.

5.Materialet e numrit të ardhshëm të "Z.K."
-janë pothuaj të gjitha të gatshme.

Numrit të Zërit të Kosovës si organ i LNÇKVSHJ, dhe që doli nga shtypi para mesit të nëntorit 1981.

6.Për pjesën e tyre më të madhe, e **unë, Shpendi e Besniku** jemi të kënaqur.

unë, Shpendi e Besniku=Jusufi, Xhafer Durmishi e Bardhoshi

7.Morëm zemër edhe nga fakti se ju kishin pëlqyer edhe juve ato punime që ua dërguam edhe juve për t'i shikuar.

8.Përveç kësaj,
-unë personalisht tani jam në pozitë shumë më të lehtë,
-për shkak të mendimeve, porosive e sugjerimeve nga ana juaj
-dhe për shkak të një ndihme, sado të vogël në fillim,
-nga ana e **Shpendit, e Besnikut** dhe
-e shokut të "Lirisë", që këta më dhanë me disa artikuj të mirë.

9.Edhe **Shpendi edhe Besniku**,
për sa duket kanë afinitet për shkrim,
i cili do të rritet bashkë me punën tonë e me ne.

11.Tani pas hartimit të dy artikujve që kanë mbetur pa u kryer,
-menjëherë po i hyjmë shtypjes së revistës.

12.**Maqinë për të blerë nuk kemi gjetur ende,**
por shpresojmë se do të na bjerë në dorë diçka e mirë.

13.Tani për tani duhet të marrim, për këtë numër, një maqinë të tillë me qira.
Këtu praktikohet kjo gjë.

Punën rreth makinave të Jusufit për përgatitjen e Bashkimit, Lajmëtarit, Lirisë dhe Zërit të Kosovës, e kam shtjelluar gjerësisht në një shkrim me titull "Stilografat e Jusuf Gërvallës" andaj nuk po ndalem më shumë në këtë temë.

14. Mbrëmë ishim me Besnikun te **ai personi në Visloh**,
-**që na i patë dhënë 3 mijë markat**.

Isa Bulan, Karl-Theodorstr. 4 D-6908 Wiesloch

15.Sa më shumë që po njihemi me të,
-aq më i matur, i pjekur dhe i mirë po na duket ai neve
-dhe me gjasë, edhe ai po fiton gjithnjë simpati më të mëdha për punën tonë.

16. **Unë, Shpendi e Besniku**,
-duke analizuar anët e mira dhe virtytet e këtij njeriu,
-kemi vendosur se do të kish qenë mirë ta bënim
-menjëherë anëtarë **të Komitetit të degës së këtushme**.

17.**Na nevojitet mendimi juaj i prerë për të**
-se ju keni ku e merrni këtë mendim.

Jusufi shkruan se Sabriu mendimin e prerë për Isa Bulanin mund ta merr nga Bujar Hoxha.

Me këtë letër po të nis edhe Programin e Statutin e Frontit të Kuq Popullor dhe një material (mbase program) të Organizatës së Marksistë-leninistëve të Kosovës.

Të fala të ngrohta vëllazërore
Sokoli (Jusuf Gërvalla)

***

Letra e mësipërme ishte letra e 20 gushtit 1981.

Letra vijuese është letra e 5 nëntorit 1981.

Në mes 20 gushtit dhe 5 nëntorit ndodhin disa ngjarje, teorike por edhe më shumë praktike dhe disa komunikime bëhen përmes telefonit të Bardhoshit.

Këtë periudhë e kam trajtuar hollësisht, - edhe me disa dialogje - në librin "Lëvizja e Jusuf Gërvallës", dhe këtu nuk do të zgjerohem shumë, por vetëm në pika të shkurta po i numëroj ngjarjet, me të vetmin qëllim që leximi dhe kuptimi i përmbajtjes së letrave të mëposhtme të jetë më i lehtë.

-Jusuf Gërvalla, përmes Haxhi Berishës e organizon dërgimin në Kosovë të numrit 4-5 të Lirisë. Shoqërues i Haxhi Berishës, nga Kadri Zeka zgjidhet Hasan Mala.

-Jusufi me të holla të huazuara (pasi e ka marrë lejen dhe garancionin për këtë punë prej Sabri Novosellës) e blen një makinë shtypi, 10 mijë DM (marka gjermane) prej llojit më të mirë për atë kohë:
("IBM Electronic Selectric Composer")

-Në shtator, Hasan Mala kur kthehet nga Kosova i sjell në Zvicër
TEZAT RRETH FRONTIT POPULLOR PËR REPUBLIKËN E KOSOVËS
-Jusufi i shtyp-radhitë ato në makinën e blerë të markës IBM,
-shtypja e atyre Tezave është e vetmja punë, me shkrim për OMLK-në, që është bërë me makinën e markës IBM
-shtypja e atyre Tezave, në shtator 1981, është puna e fundit, ***germa e fundit*** *që Jusuf Gërvalla në jetën e tij e bënë për OMLK-në*
-Jusufi pajtohet me tekstin e Tezave dhe pret nga Kadri Zeka e OMLK-ja interpretimin për ZBATIMIN e TYRE në PRAKTIKË. Këtë punë Kadri Zeka dhe OMLK nuk kanë guxim ta bëjnë para Jusufit, por për këtë qëllim

-Kadri Zeka me Bardhosh Gërvallën në mesin e tetorit 1981 udhëtojnë në Turqi për ta takuar Sabri Novosellën.
*-Bisedimet në Stamboll dështojnë. Për këtë Kadri Zeka i tregon në thelb përmbajtjen e bisedimeve Jusufit në panairin e librit në Frankfurt më 17 tetor 1981. Në këtë panair, **më 17 tetor 1981**, Jusufi informohet **për herë të parë** nga Kadri Zeka se OMLK-ja është bashkuar me Frontin e Kuq Popullor, se Kadri Zeka është bashkuar me Ibrahim Kelmendin. Jusufi beson dhe mendon se ky bashkim është bërë menjëherë pas kthimit të Kadri Zekës nga Stambolli më 16 tetor 1981. Pasi unë informohem për këtë nga Jusufi, brenda dy orësh, po në panair edhe unë besoj dhe mendoj si Jusufi, se ky bashkim i Kadriut me Ibrahim K. është bërë pas kthimit të Kadriut nga Stambolli dhe këtë formë e kam dhënë në librat e mi.*

Bashkimi i OMLK me FKP para takimit të tetorit 1981 në Stamboll

Më 28 shkurt 2024, për herë të parë mu dha rasti t'i lexoj fjalët e mëposhtme:

”Ky dokument ishte një bazë e mirë për t'u zhvilluar bisedime për themelimin e një fronti popullor, bashkim e centralizim të lëvizjes patriotike e komuniste të Kosovës. Për këto qëllime, në tetor të vitit 1981 Kadri Zeka me Bardhosh Gërvallën udhëtojnë në Turqi për bisedime që mundësisht të arrihej bashkimi në baza të ”Tezave…” në mes OMLK-së dhe LNÇKVSHJ, **pasi më parë ky bashkim ishte arritur me FKP** (Frontin e Kuq Popullor-shën. ynë).” (Kadri Zeka, Vepra, Biblioteka ”Liria”, Buchhandlung Badhausstr. 35, 2503 Biel-Bienne, Zvicër, korrik 1986, faqe 18)

***

Edhe pse Jusufi është i informuar nga Bardhoshi, por pas disa precizimeve përfundimtare që merr nga Kadri Zeka, dhe duke u bazuar vetëm në fjalët e Kadri Zekës;
e këtë e kuptova në çastin e fundit në bisedë me shokun Z.,
Jusufi, më 5 nëntor 1981, ia drejton letrën e mëposhtme Sabri Novosellës.

22. Letër për Sabri Novosellën, 5 nëntor 1981

Untergrupenbach, RFGJ
5 nëntor 1981

Vëlla i dashur Mërgim!
Pas një kohe prej afro dy vjetësh, dje sërish ta ndjeva zërin. U gëzova si fëmijë. Më erdhi mirë që të paskan ardhur shoqja e fëmijët.

1.Vërtet, kështu një nga një, po na bie të arratisemi nga atdheu ynë i shumëvuajtur.
-Por, sipas bindjes sime të plotë,
-robëria tani po numëron tik-taket e veta të fundme dhe
-ne së shpejti do t'i kthehemi tokës e popullit tonë,
-kush duke ia falur gjakun,
-të tjerët duke mbetur për t'ia falur djersën dhe
-për të gëzuar jetën në liri e fatbardhësi.

2.Po bien kambanat e luftës,
-pas të cilës do të vijë fitorja,
-kësaj radhe e plotë për popullin tonë.

3. **Tani disa fjalë rreth takimit të Stambollit.**

4. -Ka disa muaj që unë po fluturoja nga gëzimi,
-në pritje të bashkimit të forcave tona revolucionare,
-**që isha bërë gati ta quaja bashkim historik**.

5. **Më herët të kisha dërguar një letër dhe të kisha thënë**
se këtë bashkim unë vetë nuk e shoh çështje aq të thjeshtë.

Sepse siç kam shkruar më herët në këtë punim Jusufi kërkon që gjerat të shtrohen ***hollësisht e me shkrim*** *dhe jo në formë të përrallave gojore.*

6. -Ka probleme parimore për të cilat duhen marrëveshje serioze,
-siç është ai se a duhet të kemi fare parti k. m.-l.,
-apo ajo parti është e domosdoshme për t'i dalë
-në ballë popullit tonë në drejtim të luftës dhe të fitores.

7. **Ky ishte për mendimin tim problemi kyç.**

8. Meqë me Organizatën e shokëve të „Lirisë“
kishim të përbashkët ideologjinë e qëllimin
dhe ndonjë ndryshim të vogël në pikëpamje
të taktikës revolucionare e të organizimit,
kujtoja se pas disa bisedimesh mund të rregullohej shumëçka.

9. **Për veten time, në shërbim të kësaj çështjeje, nuk kurseva**
-gjumë
-as punë,
-shëndet
-as djersë,
-e besa as shpenzime materiale.

10.Aq më pak e kam kursyer sinqeritetin
-e shokut me shokun,
-e revolucionarit me revolucionarin.

11. Si të kursehem në një kohë që populli ynë,
i cili sot po martirizohet si rrallëherë në historinë e tij shumëshekullore,
pret nga djalëria e tij patriotike e revolucionare që ajo
-të çajë rrugë drejt luftës dhe fitores,
-e lidhur fort me besa-besë dhe me grushtin e bashkuar.

12. **Nga e gjithë kjo, tash mbeti vetëm dëshira.**

13. -A ka vend të ndruhemi se s'paska ardhur ende
-çasti i pritur i bashkimit?

14. **-Ende po dua të shpresoj që qëndrimi i shokut Z.**
ndaj kësaj çështjeje të rëndësishme
-nuk është edhe qëndrimi i shokëve të tij,
-aq më pak vija e tyre dhe përfytyrimi i tyre për bashkimin.

15. **-Pasi kuptova si është shtruar kjo çështje në takimin tuaj**
-(e këtë e kuptova në çastin e fundit në bisedë me shokun Z.),
-ishte e vetëkuptueshme të pajtohesha plotësisht me qëndrimin që ke marrë ti atje.

16. Të njoftoj se,
-që kur mbaj kontakte me atë person,
-asnjëherë,
-as rastësisht,
-nuk ka rënë fjala për një „bashkim“ të tillë të çoroditur,
-siç e kishte shtruar çështjen shoku Z.

17. Po e panë ata të udhës,
-le të përpiqen të arrijnë „bashkime“ me hope e boshllëqe,
-duke pasur cak të fundit jo grumbullimin optimal të forcave tona revolucionare në frontin e rreptë të luftës,
-por megalomaninë e arrivistëve të revolucionit,
-ndjenjën e epërsisë boshe mbi të tjerët dhe
-tendencën për dominim me çdo kusht mbi të tjerët.

18. **Kam dëshirë të madhe**
-të më dalin gabim
-përshtypjet e këqija
-që formova për ta pas atij takimi dhe
-pasi mësova për qëndrimin e tyre.

19. Në këtë mes,
-më duhet të pranoj se,
-nga ana e atyre shokëve,
-qenka bërë një lojë e pahijshme
-me personin tim.

20. Nuk di me se e kam merituar një gjë të tillë.

21. Por tani,
-pas hidhërimit të parë,
nuk ndiej kurrfarë nevoje
-të kërkoj ndonjë shpjegim
-a satisfaksion prej tyre.

-Sedra s'ka vend në këtë mes.

22. **Nuk do të pendohem**
-për angazhimin tim (të kotë) në këtë drejtim,
-as për sinqeritetin
-që ua kam falur atyre pa rezervë.

Jusufi këtu e ka fjalën më shumë në aspektin se duke i ndihmuar OMLK-së jo se ka bërë punë të kotë por mendon kryesisht në formën se ***nuk paska pasë për kend me u mundua.***

23. Mjafton
-ndërgjegjja e pastër dhe
-qëllimet e mira,
-që më kanë udhëhequr gjithë kohën.

Fjalia e mësipërme është BUSULLA e Jusufit në çdo punë të tij.

24. **Veçse, një mësim duhet nxjerrë:**
-sinqeriteti - për shokët e sinqertë.
-(Po kush dyshonte në mossinqeritetin e tyre,
-kur nuk dhanë asnjë shenjë!
Kjo më brengos edhe më shumë për rrugën e tyre.)

25. **Paska qenë e logjikshme**
-nga ana juaj që të ndruheni se
-mos unë ia kam kthyer shpinën
-ose kam ndër mend t'ia kthejë Lëvizjes,
-duke kaluar në taborin e ndonjë organizate tjetër.

26. **-Kjo nuk do të ndodhë kurrë.**
-Përkatësisht, deri në çastin që të bindem plotësisht
-se Lëvizja e ka lënë rrugën e drejtë dhe,
-në vend që të luftojë si duhet për popullin,
-i sjell dëme pikërisht kësaj lufte.

-Shenjat për këtë, fatbardhësisht,
-nuk janë dukur gjëkundi deri në këtë çast.
-Bashkëluftëtarët tanë, në paçin sado pak
-nga veçoritë dhe virtytet e tua luftarake e patriotike,
-Mërgim, mund të mburren se janë duke u shkrirë si qiriu,
-që populli të shohë dritë.

27. Është e tepërt të thuhet se
-do t'i çojmë në vend këshillat,
-sugjerimet dhe
-urdhrat që do të na vijnë nga ana juaj.
-Këtë mendim e kanë plotësisht edhe Shpendi e Besniku (*).

(*) Shpendi e Besniku=Xhafer Durmishi dhe Bardhosh Gërvalla

28. Më lejo të kalojmë te disa çështje mbi përgatitjen sa më të mirë të „Zërit të Kosovës“ në të ardhmen.

Materialet që mendohet të sigurohen nga shokë të brendshëm, e do puna të na arrijnë gjithmonë me kohë, në mënyrë që të dalim me to me kohë para lexuesve, pa u humbur aktualiteti.

Kemi mungesë thuaja totale të shënimeve në vendin e ngjarjes, pra shënime për ato që po ndodhin dita-ditës në atdhe. Një mungesë e tillë s’ka si të mos e godasë keq revistën tonë revolucionare.

Kemi nevojë të madhe për materiale të nivelit profesionist, sidomos nga lëmi i historisë, i drejtësisë etj.

Ndarja e tekstit në këtë letër në pikat 1-32 është bërë prej meje.
Ndarja-renditja në pikat 1-4 është bërë nga Jusufi.

Për këtë qëllim, po shtroj këtu këto propozime:
1) Ne këndej, dhe shokë të tjerë në botën e jashtme, do të mund të siguronim një numër të caktuar adresash të vendësve. Këto adresa do t’u jepeshin në atdheun tonë njerëzve të penës. Ata do të na dërgonin në to shënime për ato që kanë ndodhur e po ndodhin në Kosovë: numrin, emrat dhe shënime përcjellëse, sa më të plota, për të vrarët, të plagosurit, të arratisurit, të pushuarit nga puna, të burgosurit etj. Materialet do t’i lëshonin në posta jashtë trojeve shqiptare, është e dëshirueshme që ato të lëshohen në Slloveni, ku kontrolli policor duhet të jetë më i vogël.

2) Mendoj se në revistën tonë duhet të bëjë vend sa më shpejt një artikull mbi marrëdhëniet shqiptaro-serbe në periudha të ndryshme. Qëllimi është që të shihet kontinuiteti i aspiratave pushtuese, kolonizuese serbe dhe shovinizmi i tyre, që shkon deri në dëshirën për shfarosjen e plotë të popullit shqiptar. Si literaturë bazë mund të shërbejnë disa punime të Sadulla Brestovcit në „Gjurmime albanologjike“, librat e Shukri Rrahimit „Vilajeti i Kosovës“ dhe „Lufta e shqiptarëve për autonomi 1897-1912“, libri i Z. Canës „Lëvizja kombëtare shqiptare 1908-1912“, ai i D. Tucoviçit „Serbia dhe Shqipëria“, i Kosta Novakoviçit „Politika e Serbisë në pushtimin dhe serbizimin e Kosovës“ (për titullin e këtij të fundit nuk jam krejtësisht i sigurt në është i saktë), libri i Shaban Brahës „Idriz Seferi“ etj. Tema duhet të shtjellohet nga një historian i rryer, së pari për nevojat e revistës e pastaj, nëse zgjerohet, mund ta nxjerrim edhe si broshurë a libër. Unë do të përpiqem nga ana ime të gjej njeri të tillë, por edhe më shumë të përpiqeni ju andej. Ideale do të kish qenë sikur përmes Plakut, materiale të tilla me peshë të mund të siguroheshin në rrugën nëpër të cilën më kanë arritur këtu paratë e mbledhura për makinë.

3) Një temë me shumë rëndësi më duket edhe kjo: Inkompetencat e gjyqeve aktuale jugosllave në dënimin e rinisë dhe të popullit shqiptar. Një jurist i zoti, po ta vështronte problemin nga aspekti i së drejtës abstrakte, jo vetëm që do t’i nxirrte këto gjyqe inkompetente, po edhe ta paraqiste gjithë pushtetin jugosllav si një pushtet jolegal, që ushtrohet mbi popujt e Jugosllavisë, e veçanërisht mbi popullin shqiptar në mënyrë jashtëzakonisht të egër e të dënueshme, pa përfillur vullnetin e lirë të popullit tonë.

4) Ngjarjet po zhvillohen shpejt, fluturim. Ne që jemi jashtë, ndodhemi në bisht të të informuarve. Vërtet arrijnë lajme gojë pas goje, për shumëçka. Por, me to nuk mund të shërbehemi në revistë. Aq më pak lidhur me gjendjen e mjeruar ekonomike të Kosovës dhe me diskriminimin që i bëhet krahinës në këtë drejtim. Siç dihet, pa një trajtim serioz të problemeve ekonomike, revista jonë nuk ka si të përmbushë misionin e vet. Të dhënat që kemi pasur deri më tash, janë sigurisht të vjetëruara, se ekonomia jugosllave, veçmas ajo kosovare, po rrokulliset nga çasti në çast.

Ka edhe shumë probleme të tjera, që nuk mund t'i trajtojmë seriozisht pa bashkëpunëtorë profesionalë të niveleve të përmendura.

Nga temat e ngjashme, që propozova më lart, unë kam ndarë për vete të shkruaj për numrin 2 një artikull mbi mbrojtjen e kishave dhe të manastireve serbe nëpër Kosovë nga shqiptarët në të gjitha furtunat e deri tashme. Do të shërbehem me disa të dhëna që jep Dr. Mark Krasniqi në librin e tij „Gjurmë e gjurmime“.

Qëllimi është të sheshohet respekti i kosovarëve ndaj monumenteve të huaja të kulturës dhe mosprirja e tyre për vandalizëm, në një anë; në anën tjetër, „shpërblimi“ i pushteteve serbe për këtë mbrojtje dhe shovinizmi i tyre në gjithçka që ka të bëjë me shqiptarët si „racë më e ulët“, në krahasim me ta.

Pres propozime e sugjerime edhe për tema të tjera, me realizimin e të cilave do të rrekeshim unë, Shpendi e Besniku.

Të fala vëllazërore e revolucionare,
Sokoli

P.S.
29. Adresën e **B. Krasniqit** do ta sigurojmë dhe të ta dërgojmë sa më shpejt të jetë e mundshme.

Adresën e ***B. Krasniqit****=Adresën e* ***Besnik Krasniqit****, djalit të* ***Metush Krasniqit*** *në Australi.*

30. Me **K. Mërturin** do të bisedojmë për ato që u morëm vesh.

K. Mërturin*= Kolë Mërturin, aktivist në rrethin e Shtutgartit nga rrethi familjar i Mark Mërturit, nga Gjakova.*

31.**Djelmoshave të tjerë në Romë, Besniku u kishte lënë 200 dollarë**, këtu e kemi një shok të njërit prej tyre dhe prandaj shpresojmë se do ta fitojmë besimin e tyre dhe t'i bëjmë shokë edhe ata.

Besniku*=Bardhosh Gërvalla*

Kemi rënë në kontakt edhe me një djalosh të tillë, në një kamp afro 250 km. nga vendbanimi ynë këtu, duket djalë i mirë dhe revolucionar i ngritur. Do të provojmë ta marrim në rrugën tonë. Ai kishte tubuar rreth vetes shumë punëtorë të vyer nga Kosova në qytetin ku është kampi.

32. Ai ka mundësi të na e sqarojë më mirë edhe çështjen e Muharremit, meqë e kishte shok të mirë vëllaun e tij.

23. Letër për Sabri Novosellën, 14 nëntor 1981

14 nëntor 1981

I dashur vëlla Mërgim,

1.Revista na u vonua ca ditë në shtypshkronjë. Posa e mora, po t'i dërgoj disa kopje me zarfa, sipas porosisë sate, dhe një pako me njëqind e ca kopje, në adresën e caktuar, që ma dërgove me letrën e fundit.

Nga fjalët e mësipërme dihet shumë saktë se kur ka dalë nga shtypi numri i parë i ZiK i LNÇKVSHJ

Ne gjetëm një vend ku na kushtonte diçka më lirë për ta shtypur, por na doli rrotull. Edhe na e vonoi shumë, edhe nuk e ka punuar mirë.

Mes të tjerash, janë përzier dy tituj të dy materialeve. Qe bërë shumë vonë për përmirësim. Korrigjimin e japim në numrin tjetër.

Të lutem që të na i dërgosh sa më parë materialet eventuale që do të vijnë nga shokët për numrin tjetër.

2.**Telegramin e urimit për Kongresin e 8-të** e pata dërguar pikërisht ditën që biseduam me telefon (*4 nëntor 1981-shën. i Xh.D.*). Përmbajtja është përafërsisht kjo:

„Me entusiazëm të madh e dashuri të pamatë po ndjekim punimet e Kongresit të 8-të të PPSH dhe po e dëgjojmë zërin e së vërtetës. Na dha krahë raporti i shokut Enver për gjendjen në Kosovë, të cilin populli ynë liridashës e akcepton në tërësi si fjalën më të ligjshme në mbrojtje të të drejtave dhe lirive të tij. Nga Kosova e robëruar ju përcjellim urime të përzemërta dhe urojmë që pushka t'iu bëhet top!"

Fjalët e mësipërme përbëjnë ***telegramin*** *e LNÇKVSHJ për Kongresin VIII të PPSH, të shkruar dhe dërguar nga Jusufi më 4 nëntor 1981.*

Më falë që po shkruaj shkurt, por është ditë e shtunë dhe po nxitoj ta zë të hapur postën, e cila këtë ditë punon vetëm para dite. Menjëherë, nesër a pasnesër, ta nisi një letër tjetër, normale.

Të fala vëllazërore,
Sokoli

24. Letër për Sabri Novosellën, 16 nëntor 1981

Letra e mëposhtme, përveç katër rreshtave të fundit, e përshkruan, komenton një ngjarje që ka të bëjë ***me një iniciativë, reagim*** *dhe* ***vepër të punëtorëve të Shtutgartit*** *- ndërprerjen e një koncerti, në vazhdën e ngjarjeve dhe atmosferës së Pranverës 1981.*

16 nëntor 1981

I dashur vëlla Mërgim!

1.**Para tri ditësh t'i nisa një pako dhe tri zarfa me revistën**. Po letrën që ta dërgova me to, e shkrova shkurtimisht, se prisja të përfundojë një ngjarje dhe të të shkruaj më gjerësisht.

1.Fjalët e vërtetojnë se kur ka nisur të shpërndahet ZiK.

Të shtunën, më 14 nëntor, në Shtutgart erdhi për të dhënë koncert Orkestrina e Radiotelevizionit të Prishtinës me tetë këngëtarë. Meqë në Shtutgart ende nuk ka klub të shqiptarëve dhe punëtorët e këtushëm, pos me një demonstratë, nuk kanë pasur si ta shfaqin revoltën dhe mendimin e vet lidhur me ngjarjet e Kosovës, ne patëm vendosur ta bojkotojmë koncertin e tyre. Ishte parashikuar nga ana e tyre që, para koncertit, ndonjë politikan të thoshte ndonjë fjalë lidhur me 29 nëntorin (jugosllav). Kurse ne planifikuam që, mes fjalës së tyre dhe koncertit, t'i thërresim punëtorët për dy minuta heshtje në nderim të luftëtarëve të rënë në pranverën e përgjakshme të Kosovës, të lexojmë një tekst të shkurtër (1,5 faqe të shtypura në makinë), të thërresim parullat „Jashtë nga vatrat tona ushtria dhe milicia fashiste jugosllave", „Rroftë populli shqiptar" dhe „Kosova - Republikë", me ç'rast kjo e fundit „Kosova - Republikë" do të vazhdonte pandërprerë deri në ndërprerjen e programit të „mysafirëve".

Por, ngjarjet u zhvilluan shumë më mirë sesa e kishim parashikuar ne. Në këtë drejtim na ndihmuan vetë armiqtë, me nervozën dhe druajtjen e tyre, siç po na ndihmojnë për të na vajtur punët mbarë që nga pranvera.

Konsullata jugosllave kishte organizuar si kujdestarë nja dyzet shqiptarë të mashtruar e serbë, me shirita kujdestarie në duar. Ata duhej të mbanin rend gjatë koncertit. Pas hyrjes në sallë të publikut (nja 5 - 600 veta) dhe të trimave tanë, të organizuar, nja 30 veta, një përfaqësues i ambasadës jugosllave, me emrin Bashkim Hisari (ish punëtor i TV Prishtinës) i afrohen Besnikut dhe një punëtori shqiptar e i nxjerrin nga salla si persona të padëshirueshëm. Meqë Besniku, për shkak të profesionit që ushtron, është i njohur pothuaj për të gjithë shqiptarët e këtushëm, publiku ngritet i tëri në këmbë dhe reagon për largimin e tij. Atëherë, një shok yni, i LNÇKVSH, e shfrytëzon mirë rastin, hipën energjikisht mbi tavolinë, thërret të madhe parullën „Kosova - Republikë", duke vendosur kështu ta shkurtojë krejt procedurën e planifikuar. Publiku përnjëherë ngrihet i tëri në këmbë dhe i përgjigjet njëzëri parullës. Kujdestarët e neveritshëm dhe personeli i konsullatës jugosllave, me këlyeshët e tyre mercenarë, zënë të tolloviten dhe përpiqen të marrin masa. Por, si vetëtimë u lëshohen në shpinë djelmoshat tanë dhe publiku bashkë me ta. Përfundimi: tragjik dhe komik për armiqtë tanë. Përfaqësuesit të konsullatës i çahet koka me karrige (këtë njeri, Bashkim Hisarin, e kanë rrahur njerëzit tanë edhe në demonstratën e Shtutgartit, se qe treguar shumë i zellshëm dhe dinak e këmbëngulës në realizimin e qëllimeve të poshtra të armikut), e përgjaken të gjithë ata që kanë pranuar të hynë në vallën e tyre. Prej njerëzve tanë e punëtorëve, asnjë i plagosur, as i gërvishur, bile. Në taborin e tyre, disa të plagosur rëndë (ka qenë rrezik që të mbetet edhe ndonjë i vdekur). Fotografia e satrapit Tito dhe flamuri jugosllav grisen e shkilen nga publiku, instrumentat e Orkestrinës fluturojnë, thyhen e shkilen nëpër sallë. Gjatë gjithë kohës, shqiptarët, në përleshje e sipër, nuk e ndalin parullën „Kosova-Republikë". Përleshjet bëhen të rrëmbimshme, të rrufeshme, shumë energjike. Prej salle, i tërë publiku del përjashta dhe, për më se një gjysmë ore rresht, nuk shpërndahet por thërret parulla me zë të lartë, kështu që manifestimi shndërrohet në një demonstratë të shkëlqyeshme. Autobusi i jugosllavëve mbushet me parulla të ndryshme, pëllëmbë për pëllëmbë, me sprej për ngjyrosjen e automobilave. Më në fund, shpërndahen pa therrë në këmbë.

Është interesant të shtohet se policia gjermane, prezente gjatë tërë kohës së përleshjeve, nuk intervenon asnjëherë, por e ndjek ngjarjen me gjakftohtësinë më të madhe. Asnjë punëtor nuk merret nga policia, as shfaqet fare ndonjë tentim i tillë nga ana e policisë. Disa nga policët gjermanë u bashkohen thirrjeve të parullës „Kosova - Republikë" dhe u thonë hapurazi njerëzve tanë se kanë të drejtë të veprojnë kështu, sidomos pas nxjerrjes përjashta nga salla të dy njerëzve tanë.

Si e përshkruajnë shokët, ky ishte një manifestim i shkëlqyeshëm i vendosmërisë së punëtorëve tanë dhe i solidarizimit të tyre me bashkatdhetarët në Kosovë. Jugosllavët e pranishëm kanë se çka u tregojnë eprorëve të tyre.

Një shfaqje të ngjashme atyre u kanë organizuar, një javë më parë, edhe punëtorët tanë në Cyrih të Zvicrës. Por, atje, sipas mendimit tim, kanë bërë një gabim të vogël: punën e kanë nisur si kundërshtim ndaj një kënge popullore serbe, të kënduar nga një këngëtare serbe. Ndryshe, edhe atje u kanë dhënë mend aq, sa trupa menjëherë e ka ndërprerë turnenë nëpër Zvicër dhe ka kaluar në Gjermani. Në Mynih nuk ka pasur manifestim nga shqiptarët, por ka pasur një lloj bojkotimi. Nga afro 10 mijë shqiptarë që punojnë në atë qytet, në koncert kanë shkuar gjithsej 70 - 80 veta.

Këta rreshta t'i shkrova nën përshtypjen e kësaj ngjarjeje, që neve po na duket me rëndësi.

2.Tani të njoftoj se bashkë me shokun e „Bashkimit" dhe të „Lirisë" kemi vendosur të organizojmë një **manifestim qendror** për kremtimin e festës kombëtare të 28 dhe 29 Nëntorit **në Shtutgart.** Do të mblidhemi nja 300 - 400 veta nga Gjermania, Zvicra e Belgjika. Një pjesë e shokëve do të shkojnë për festë në Vjenë.

Më lartë e pamë letrën e Jusufit dërguar Sabri Novosellës më 5 nëntor 1981.
Pas 11 dite, më 16 nëntor Jusufi e shkruan fjalinë e mësipërme.
Si është e mundur?
Gënjeshtarët dhe provokatorët djallëzor mund të thonë
-se me fjalinë e mësipërme Jusufi e deklason,
-e asgjëson qëndrimin e Sabriut në Stamboll,
-i deklason dhe asgjëson fjalët e veta
-të shkruara para 11 ditësh, më 5 nëntor 1981,
-se Jusufi e harron lojën që është bërë me te,
-dhe është i interesuar për një fillim të ri,
-për një fillim prej zeros.

Këtu e shoh të nevojshme të bëj një sqarim.
Kadri Zeka, më 17 tetor 1981, në Frankfurt,
-në përfundim të bisedës rreth takimit të Stambollit,
-i thotë Jusufit, se në dritën e zbulimeve
-të qëndrimeve të OMLK e të mia (KZ) ndaj teje,
-a pranon me pasur takime me mua edhe në të ardhmen?

Jusufi i thotë se pranoj të kem takime me ty, edhe në të ardhmen,
-nëse ato janë në shërbim të popullit tonë.
Jusufi e potencon, dhe e bënë një dallim
-në mes interesave të Kadri Zekës,
-interesave të OMLK-së dhe
-interesave të popullit.

Në mes 10-15 nëntorit 1981,
-Kadri Zeka merr kontakt dhe e takon Jusufin në shtëpinë e tij (JG).

Pra kontaktin dhe takimin e kërkon
-Kadriu me Jusufin dhe në asnjë mënyrë
-Jusufi me Kadriun.

Kadriu i propozon Jusufit
-organizimin e përbashkët të festës së 28 Nëntorit 1981
-në Shtutgart, së bashku me aktivistët
-nga Zvicra,
-Duseldorfi - rrethi i shokut të "Bashkimit" (Ibrahim Kelmendit)
-dhe nga Belgjika.
Pasi është fjala për një organizim,
-që ka ngjashmëri me 8 demonstratat e mëparshme,
-organizim që nuk bëhet në emër të asnjë organizate
-por vetëm në emër të interesit të përgjithshëm,
-Jusufi pajtohet.

Edhe pse ideja fillestare, iniciativa është e Kadriut,
-vetë ai (Kadriu) brenda disa ditësh
-e ndryshon propozimin e tij dhe
-vendosë që në Shtutgart
-të mos vij asnjë aktivist nga Duseldorfi e Belgjika
-e me këtë, të mos vij në Shtutgart
-as shoku i organizatës së tij, i OMLK-së Ibrahim Kelmendi, pasi
-Kadriu i kërkon Ibrahim K. që ai me rrethin e tij ta bëjnë organizimin
-në Duseldorf dhe jo në Shtutgart.

Prapë Jusufi pajtohet
-dhe nuk bën asnjë vërejtje as ndaj këtij ndryshimi
-dhe më 28 Nëntor 1981 në Shtutgart vjen
-vetëm Kadri Zeka me aktivistët e Zvicrës.

Të fala vëllazërore e revolucionare
Sokoli

Ja më në fund adresa e kërkuar e atij shokut në Australi:
B. Kr., Penington Hostell, Penington SA 5013, Adelaide, Australia

(Adresën e kemi marrë nga „Lisi", që duhet ta njohë shoku B. Kr. Kurse „Lisi", që ka qenë këtu në Gjermani, te i ati, i ka marrë njoftimet nga „Bungu" ose „Guri", në mos qoftë njëri prej këtyre vetë shoku B. Kr. Besniku e di mirë, por nuk është këtu në këtë çast.)

1. ***B. Kr.=Besnik Krasniqi (emri i vërtetë)=djali i Metush Krasniqit***
2. Besniku(pseudonim)=Bardhosh Gërvalla

***

Pse Kadri Zeka merr iniciativën dhe bënë marrëveshje me Jusufin për festimin e 28 Nëntorit në Shtutgart? Ai e bënë këtë me të vetmin qëllim, për ta përgatitë terrenin për një dokument me titull "Thirrje - Të gjithë në Front! Të gjithë për Frontin!" të OMLK-së sipas të cilit të gjitha organizatat janë bashkuar në Frontin e OMLK-së. Me këtë organizim Kadri Zeka mendon t'i thotë Jusufit: bashkatdhetarët na kanë pa bashkë në festën e 28 Nëntorit. Nga kjo rrjedhë, vërtetohet se është bërë bashkimi i të gjithëve në Frontin e OMLK-së.

Melchior-Jäger-Stuben
Gaststätte

Salla në Höpfigheim (Melchior - Jägerstuben, Burgunderstraße 4) ku u festua 28 Nëntori i vitit 1981 (Fotografoi: Faridin Tafallari)

Për këtë mbrëmje Jusufi e përgatitë fjalimin kryesor dhe e lexon, ku në mes tjerash u drejtohet të gjithë aktivistëve të Shtutgartit dhe Zvicrës, përfshi edhe Kadri Zekën:
Jusuf Gërvalla: "Po të kihet parasysh pesha historike e situatës aktuale, një detyrë prioritare del bashkimi optimal i organizatave e grupeve komuniste, patriotike e revolucionare, të cilat luftën kombëtare dhe shoqërore të popullit tonë të shumëvuajtur e marrin në tërë seriozitetin e saj. **Ato grupe e organizata, që bëjnë lojën e "politikës së madhe", lojën e arrivizmit revolucionar, të udhëhequra prej karrieristësh megalomanë**, dhe ato që janë organizuar prej elementësh të dyshimtë e tani mbjellin në radhët e njerëzve tanë anarki dhe sjellin dezinformime në fitim të qeverisë së Beogradit, i ftojmë të heqin dorë nga rruga e tyre e gabuar." (T'I JAPIM SHTYTJE TË RE LUFTËS)

Me fjalët "***Ato grupe e organizata, që bëjnë lojën e "politikës së madhe", lojën e arrivizmit revolucionar, të udhëhequra prej karrieristësh megalomanë"*** Jusufi e ka fjalën pikërisht për Kadri Zekën dhe OMLK-në.
Jusufi, në sallë në prani të 150 aktivistëve të Zvicrës dhe Kadri Zekës, e lexon fjalimin ku (në thelb) thotë:

(-OMLK-ja) është organizatë që bënë lojën e "politikës së madhe",
(-OMLK-ja) është organizatë që bënë lojën e arrivizmit revolucionar,
(-OMLK-ja) është organizatë që udhëhiqet nga karrieristë megalomanë.

Fjalët që Jusuf Gërvalla ia thotë Kadri Zekës dhe OMLK-së në festën e 28 Nëntorit 1981, i boton në Zërin e Kosovës që ka dalë në janar 1982.

Çka rrjedh nga kjo?
Se qëndrimi i Jusuf Gërvallës,

-qëndrimi i tij personal ndaj
-Kadri Zekës e
-OMLK-së, i formuar më 17 tetor 1981 në Frankfurt
-shprehet i kristalizuar në letrën e 5 nëntorit 1981 dhe
-nuk ndryshon më 14 nëntor 1981,
-nuk ndryshon më 16 nëntor 1981,
-nuk ndryshon më 28 nëntor 1981,
-nuk ndryshon më 7 dhjetor 1981,
-nuk ndryshon më 2 janar 1982,
-nuk ndryshon më 15 janar 1982,
-nuk ndryshon më 17 janar 1982.

Nga kjo rrjedh se qëndrimi personal i Jusuf Gërvallës ndaj Kadri Zekës e OMLK-së i formuar më 17 tetor 1981 në panairin e librit në Frankfurt dhe i shprehur me shkrim në formë të kristalizuar në letrën e 5 nëntorit 1981, ka mbetur përjetësisht i pandryshuar.

Nuk ekziston asnjë fakt, asnjë gjest dhe asnjë germë e vetme prej Kadri Zekës apo OMLK-së, pas 17 tetorit 1981 e deri në vdekje, që do të kishte ndonjë ndikim që Jusufi të bëjë ndonjë rivlerësim të fjalëve të tij të 5 nëntorit 1981.

Ka ndodhë pikërisht e kundërta. Një letër e Kadri Zekës-dokument-Thirrje e OMLK-së, rreth 7 dhjetorit 1981 vetëm sa ia ka përforcuar e u ka dhënë edhe më shumë peshë, qëndrimeve të tij (të JG) të shprehura në formë të kristalizuar më 5 nëntor 1981.

***

25. Letër për Kadri Zekën, (rreth 7 dhjetorit 1981)

Rreth 7 dhjetorit Kadri Zeka ia dërgon Jusufit një dokument, me titullin
"Thirrje - Të gjithë në Front! Të gjithë për Frontin!"
Këtë "Thirrje për hyrje në Frontin e madh",
-Kadriu ka dëshirë që vetë Jusufi ta shtyp,
-radhisë e shpërndaj në rrethin e vetë si postier i tij,
-të veprojë me te në të njëjtën formë
-siç kishte vepruar në shtator me Tezat,
-pra ta bëjë një reprizim të ngjarjeve,
-sikur takimi i Stambollit të mos kishte ekzistue.
-Por ky manovrim e testim dështon tepër keq,
pasi këtij farë "Thirrje" Jusufi i përgjigjet me këtë letër si më poshtë.

Mirëdita, shoku Z!

1.**Thirrjen për bashkim me Frontin po ta kthej ashtu si ma dërgove.**

2. **Ato që thuhen në të për**
-bashkimin e të gjitha organizatave komuniste,

-patriotike e revolucionare, dhe që,
-sipas meje, përbëjnë themelin e kësaj thirrjeje, janë
-në kundërshtim me informatat më të reja
-që kam marrë nga shokët e Lëvizjes.

3.Si janë sjellë punët këto kohët e fundit,
-në gjithë çështjen
-ka gjëra të mjegullta
-(dëshiroj të gabohem nëse them se mjegullimi ka ardhur nga mënyra e veprimit të shokëve të Organizatës m-l).

4. **Për mua konkretisht,**
-dhe shokët e Lëvizjes
-me të cilët kam kontakt,
-thënia në "Thirrje",
-ku thuhet se
-është bërë bashkimi i organizatave,
-nuk është e vërtetë,
-së paku deri në këtë çast,
-ndërsa thirrja është shkruar shumë më herët.

5.**Ju po deshët, mund të delni me atë thirrje.**

6.**Por, duhet të jeni të vetëdijshëm se**
-çfarë mund të jenë sukseset dhe
-konseguencat e një pune,
-në dokumentin e parë të së cilës
-themeli është vënë
-me të pavërteta.

7.Në lidhje të ngushtë me këtë,
-po dolët me Thirrjen
-pa u kristalizuar mirë të gjitha çështjet e bashkimit,
-ne do ta konsiderojmë se keni bërë përpjekje për t'i vënë disa force të caktuara patriotike e revolucionare
-para një akti të kryer,
në mos e teprofsha, me manovrime nga ana juaj.

8.Prandaj,

-mos u habitni
-nëse pas hapit tuaj
-ne do të dalim publikisht
-me sheshimin e të pavërtetave.

Me përshëndetje revolucionare
Drini

26. Letër Sabri Novosellës, 14 janar 1982

14 janar 1982

I dashur vëlla Mërgim,

1.Letrën për KQ të PPSH e vonuam shumë. Unë e shkrova në disa variante, por me asnjërin prej tyre nuk mbeta i kënaqur. Nuk jam mësuar të komunikoj me një nivel të tillë. Më së fundi e lashë variantin që mora prej teje. Hapi si hap më pëlqeu shumë dhe më duket shumë i dobishëm. Por, nuk di a duhet të jemi të kënaqur si e kemi realizuar.

Në këtë kohë unë kam qenë në Kosovë. Por këtu ma merr mendja se është fjala për një letër që Jusufi e sheh të udhës me ia dërguar KQ të PPSH, pas rastit të Mehmet Shehut të 17 dhjetorit 1981, e që është shkruar nga Sabri Novosella. Lexuesit duhet ta kenë parasysh se jemi në një kohë kur populli është i shqetësuar e mërzitur për këtë ngjarje a krizë dhe ende nuk ekzistojnë ato ide që më vonë do të shfaqen në librin Titisët, të Enver Hoxhës.

Duro Shehu (vëllai i Mehmet Shehut): ”Në ambasadën tonë në Vjenë pashë një situatë të tensionuar. Më mori në telefon Mehmeti dhe më pyeti se si isha. Vetëm kaq. Nga zëri qe i qetë. Nuk dyshova asgjë. Në ambasadë më flisnin, por ftohtë. Telefonatën e Mehmetit do të ma përmendnin më vonë hetuesit në burg.
Në Vjenë sigurimi më kishte marrë nën kontroll të rreptë. Ambasador ishte Musin Kroi, diplomat karriere, i sjellshëm dhe i zoti. Sekretar i parë ishte Engjëll Kolaneci, nga fisi i Teki Kolanecit, krushkut të Enver Hoxhës. Më parë kishte qenë sekretar i komitetit të Partisë të universitetit në Tiranë. Ishte njeri shumë i mirë.

Më 29 nëntor 1981 ambasada organizoi një pritje me rastin e festave të nëntorit ku merrnin pjesë diplomatë të akredituar në Vjenë si dhe miq të ambasadës. Më thanë edhe mua të shkoja. Kundërshtova duke thënë se unë jam ushtarak dhe e kam të ndaluar të takohem me të huaj. Ti je civil, më thanë, nuk të njeh njeri, je dhe veteran i luftës. Duhet të vish. Hajde rri me familjarët tanë.
Vajta. Por më doli ajo që nuk e prisja. Më njohën... M’u kujtuan ato që na kishin thënë pedagogët rusë në akademi se ambasadat janë qendra spiunazhi të veshura me petk diplomatik. Mbasi përshëndeti ambasadori ynë të pranishmit, u ngritën dolli. **Unë tek po rrija me familjet e ambasadës, pashë që në drejtimin tim erdhi një burrë i shëndoshë, i pashëm, nja 35-40 vjeç me mustaqe. Nuk e kisha parë kurrë atë njeri. Ai vjen e ulet pranë meje e më pyet: “Si është shoku kryeministër, shoku Mehmet Shehu me shëndet? Mos është sëmurë?” Më pyeti shqip, në një shqipe të pastër. Ishte kosovar.** Unë ia ktheva: Mos më keni ngatërruar me ndonjë tjetër? “Jo, më tha. **Ju jeni Duro Shehu, vëllai i shokut kryeministër**”.
Për fat erdhi aty një nga shokët e ambasadës dhe biseda u ndërpre. Unë u largova me marifet dhe shkova në dhomën ku flija. Por gjumi nuk më zinte. Po mendoja: Të ishte provokim ai takim me kosovarin që më pyeti për shëndetin e Mehmetit?
Në fillim të Nëntorit në Tiranë ishte mbajtur Kongresi i Partisë dhe siç e kanë parë të gjithë në atë kohë, Mehmeti dukej shumë i mërzitur, pasi siç do të mësohej shumë shpejt, ishte vënë në darë të hekurt nga Enver Hoxha dhe banda e tij. Atë pamje në Kongres duhej ta kishte parë ai **kosovari**...

Të nesërmen pyeta një shok të ambasadës se kush ishte ai kosovari që u takua me mua. Shoku më tha se është një kosovar i mirë, mik i ambasadës që kishte ardhur bashkë me vëllanë nga Gjermania. (Plani i Enver Hoxhës për likujdimin e Mehmet Shehut; Panorama dhe telegrafi.com)

Më vjen shumë keq për këto fjalë të Duro Shehut. Ai flet pa konkretizime por mund të themi se e bënë me aludime shumë të qarta. Ambasada Shqiptare e Vjenës nuk ka pasur miq më të mirë në Gjermani, në mesin e personave të njohur, se Vëllezërit Gërvalla. Vëllezërit Gërvalla festat e Nëntorit 1981 i kanë pritë me gati 300 aktivistët më të mirë në Shtutgart dhe jo në Vjenë.

*Se sa delikate është kjo temë e vërtetojnë më së miri fjalët e Jusufit të thëna më 28 Nëntor 1981, para 300 aktivistëve të Shtutgartit dhe Zvicrës, kur ai mban fjalim për Shqipërinë, për historinë e saj të lavdishme ku jo vetëm se përjashton por **e përmendë me aq patos e me fjalët më fisnike Mehmet Shehun që kurrë Duro Shehu nuk mund t'i artikuloj për vëllain e tij.** Në këtë kuptim mungesën e aftësisë shprehëse nuk dua dhe nuk mund të merret si akuzë kundër Duro Shehut, sepse nuk është e drejtë të akuzohet dikush për mungesë dhuntie të cilën nuk ia ka dhënë natyra.*

Jusuf Gërvalla: ”Nëqoftëse populli shqiptar ishte në gjendje që në vitin 1936/37 të dërgonte njësitë të tëra me në krye heronjtë e popullit tonë, që ne sot i njohim, si Asim Vokshi, Xhemal Kada, **Mehmet Shehu**, Justina Shkupi e të tjerë në Front, në luftë për republikën e Spanjës, atëherë si mund të dyshojmë dhe nëqoftëse ne dyshojmë në forcat progresive të botës do të gabojmë për arsye se është një mori njerëzish progresivë njerëzish liridashës në botë, që lirinë e të tjerëve e respektojnë si lirinë e vet. Kurrsesi nuk duhet të dyshojmë në ndihmën që do të kemi nga forcat internacionaliste të gjithë botën, aq më tepër kur sot ekziston një pishtar, i cili është burim për energjitë e këtyre forcave përparimtare. E ky burim nuk është as më shumë e as më pak po pikërisht vendi amë i shqiptarëve pra i kosovarëve, ai që sot të gjitha forcave në botë, po jua tregon rrugën e drejtë të lirisë, të drejtësisë, njerëzisë, humanitetit, të demokracisë e socializmit.” *(Fjalë të thëna nga Jusuf Gërvalla më 28 Nëntor 1981 në Shtutgart, të incizuara në magnetofon nga Faridin Tafallari; Xhafer Durmishi, Lëvizja e Jusuf Gërvallës*)

(vazhdon letra e 14 janarit 1982)

Në letrat e fundit na kanë arritur disa këshilla nga ana juaj. Ta them të drejtën se mua personalisht me kanë lënë me një ndjenjë të ftohtë. Thelbi i tyre konsiston, sipas përshtypjes sime, **në një tërheqje në vete**, që u dashka të aplikohet prej nesh. Ose nuk kam qenë në gjendje ta kuptoj qartë. Se cilësia duhet të ketë përparësi ndaj sasisë, kjo dihet dhe për këtë kam pas shkruar edhe vetë, nëse të kujtohet, në atë Qarkoren drejtuar atyre shokëve në D., që ti e ke pas pëlqyer. Por, që atëherë kushtet kanë ndryshuar shumë. Tash ka dalë sheshit pezmi i madh i popullit, gatishmëria e madhe për flijime të larta, ideja e luftës për liri është materializuar më shumë se kurrë. Sipas njohurive të mia të pakta teorike, më duket se tash, në vend të reduktimeve e të përkufizimeve, duhet ta aplikojmë zgjerimin e furishëm të radhëve, ashtu si thotë Lenini me një rast, madje në atë mënyrë që rekrutët e rinj të zënë vendin e luftëtarëve të rëndomtë, kurse ushtari i vjetër të zërë vendin e oficerit të ulët.

Kështu e pata kuptuar më në fund edhe zgjedhjen e Shpendit dhe timen në KQ.

Shpendit=Xhafer Durmishit

Rinia jonë revolucionare po kërkon radhët e revolucionarëve të organizuar. Ajo do të kapet në ato hallka që do t'i gjejë me leht. Po u mbyllëm ne, ajo do të kapet në radhët e të tjerëve. Më duket se Lëvizja duhet të mblidhet, t'i trajtojë me seriozitetin më të madh disa çështje vitale që dalin nga momenti aktual e që i kanë rrënjët në kushtet e ndryshuara shumë pas demonstratave të pranverës së shkuar. Mendoj se Lëvizja duhet të përfshihet prej impulsesh të reja. Se cilat do të jenë këto impulse, unë nuk jam në gjendje ta them. Por, po të përpiqen shokët, do ta gjejnë medoemos.

Unë kërkoj falje për guximin që po marr të flas kështu, sado që, siç e di edhe ti, njohuritë i kam të mangëta si për mënyrën e organizimit të brendshëm, ashtu edhe për gjendjen reale të punëve në veprimtarinë e sotme të organizatës sonë. Mirëpo, disa vërejtje, më parë se t'i mbaj në vete, parapëlqeva t'i them shtruar. Shtypi revolucionar zë një vend me rëndësi në veprimtarinë e çdo organizate revolucionare. Ne tani mund të themi se kemi shtypin tonë. Por, pa u siguruar mënyra e sigurt e transportit dhe e shpërndarjes së tij, shtypi mbetet gjysmë i vdekur. Kurse ne nuk mund të krenohemi se kemi krijuar kushtet as për transport, e mbase as për përhapjen e tij të suksesshme. Kjo gjë po ushtron ndikim negativ edhe në punën e vetë redaksisë së „Z. K.“. Është një ndjenjë e ligë kur mendon se je duke shkruar diçka që e ka shumë vështirë të bjerë në dorën e lexuesit.

Siç e di, ne kemi pas bërë që këndej njëfarë transporti të shtypit. E kemi futur atë në Atdhe, por atje s'i kemi pasur njerëzit që do ta shpërndanin si duhet. Tani, në drejtimin e transportit, kemi pësuar më në fund edhe një disfatë. Me numrin 1 të „Z. K.“ dërguam për në Atdhe dy punëtorë. Rruga e futjes së materialit ishte po ajo që kishim ndjekur në tri raste të suksesshme të transportit. Por, kësaj radhe puna dështoi dhe ata dy punëtorët ndodhen në duart e UDB-së. Pas kësaj e kemi shumë vështirë të ndjekim të njëjtën rrugë. Tani a të qajmë materialin që nuk ra në duart e lexuesit, apo të qajmë njerëzit që na u dëmtuan.

2.**Aktualisht numri i dytë** (bashkë me shumë kopje të numrit 1) na kanë mbetur këtu dhe s'po bëjmë ballë dot t'u japim rrugë. Është disfata e parë kësodore që dy vjet e këtej dhe na ka demoralizuar shumë. Sa patëm zënë të kënaqemi e të marrim krah nga materialet që po na arrinin për revistën, tash u desh të na dilte edhe ky problem.

Aktualisht numri i dytë*=Kjo fjali dëshmon se më 14 janar 1982, numri 2 i Zërit të Kosovës, janarit 1982 veç ka dal nga shtypi.*

Nga ana tjetër, mënyra se si është vepruar nga ana juaj atje me futjen e materialit brenda, jo vetëm që nuk i plotëson nevojat për shtypin tonë revolucionar në Atdhe, por është e pasigurt dhe e rrezikshme po aq sa mënyra jonë. Si me një kopje të „Z. K.“ si me një mij, njeriu rrezikohet njësoj.

Si t'ia bëjmë këtij halli të madh? **Marku** s'na erdhi. Edhe po të kish ardhur, më duket (sipas fjalëve të Kolës) se edhe ai tashmë nuk është i pakomprometuar në sytë e UDB-së.

Marku= Mark Mërturi

Ne kemi vrarë mendjen se rruga më e sigurtë për futjen e shtypit në Atdhe është shfrytëzimi i ndonjë transportuesi në relacionet evropiane. Juve ndoshta mund t'iu vijë përdoresh të gjeni ndonjë shofer shqiptar nga Turqia që bart mall me kamion të madh në shtetet evropiane, e që kalon nëpër Jugosllavi. Ne do t'ia jepnim që këtej materialin, kurse shokët brenda duhet ta gjejnë mënyrën se si ta marrin prej tij në dorëzim atë material. Në rast të tillë neve do të na zvogëlohej problemi edhe sa i përket shtimit të tirazhit të revistës edhe shpeshtimit të daljes së saj, gjë që ka rëndësi të madhe.

Është keq që këtë punë s'e kemi bërë dert para disfatës sonë të parë, por tash kjo duhet të na bëhet një preokupim shumë serioz. Ndryshe, spontaniteti do të na kushtojë shtrenjtë dhe do të bëjë që të zhagitemi si zvarranikë e jo të veprojmë furishëm si revolucionarë.

Edhe një lajm jo fort të mirë kam për ju. Me insistimin e **Shpendit**, për të mos thënë me presionin e tij, Shpendi shkoi në Kosovë për një qëndrim të shkurtër, disa kohë para vitit të ri. Së andejmi u paraqit disa herë me telefon, e së fundi disa ditë para vitit të ri, kur tha se do të kthehej menjëherë pas vitit të ri. Mirëpo, sot jemi më 14 janar, e ai as na thirri më, as erdhi. Ne nuk kemi si t'i drejtohemi, sepse ai nuk është në shtëpi, por në ilegalitet. Por, jemi të brengosur shumë se mos i ka ndodhur gjë. Ndonjë lajm a shenjë për të keq nuk kemi, veçse vonesa e tij na brengos. **Nëse ka fat dhe kthehet, ai do të na sjellë materiale me vlerë, sepse për atë qëllim edhe pat shkuar.**

Tani po kthehem edhe njëherë në fillim të letrës.

Mendimi im është se disa çështje parimore,
-siç është **themelimi i partisë si domosdoshmëri apo rrezikshmëri në perspektivë**,
-pastaj mënyra e organizimit të Lëvizjes në kushtet e reja të luftës,
-duhet të diskutohen e të pleqërohen më dendur me shokët,
-**sidomos me Plakun**.
-Jo vetëm gabimet e mëdha parimore,
-por edhe të voglat ka mundësi të evitohen shumë më mirë në këtë mënyrë.

-Ju atje jeni të lumtur që e keni Plakun.
-**Në këtë pikëpamje ne jua kemi lakmi**,
-se këndej punët në relacione të tilla
-nuk janë aq të thelluara,
-jo për fajin tonë.

Plakun=Bujar Hoxhën

Në fund, duke ju dërguar të fala vëllazërore e revolucionare, kërkoj falje për helmin e derdhur në këtë letër, por na helmuan ca problemet e përmendura dhe është e udhës t'i ndajmë bashkë.

Sokoli

P.S.
Vehbi Ibrahimi, i vrarë në Belgjikë, ishte sekretari personal i Emin Fazliut (Emil Kastriotit). Ky farë Emili, kryetar i së ashtuquajturës „Besëlidhja shqiptare", është një nga reaksionarët më të mykur shqiptarë në Perëndim. Enver Hadri, për sa jam i informuar, i takon gjoja një partie komuniste, por me orientim prorus. Edhe Martin Camaj, për sa dimë, është kundër Shqipërisë. Për emrat e tjerë, adresat e të cilëve na janë dërguar me nga një pikëpyetje pranë, nuk dimë gjë. Ne s'po u dërgojmë tash për tash asgjë, deri sa të mos vërtetohet puna e tyre. Në qofshin si këta që përmendëm më lart, s'kemi pse ua dërgojmë as helmin, lëre më shtypin tonë. (Fjala është për Hasan Beyn në Amerikë, Hysen Çamin në Suedi, Vincenzo Golletttin në Frankfurt.)

Ja një adresë ku të më shkruash për disa kohë:
Shaban Klaiqi
Postfach 1566
7030 Böblingen
W. Germany
Së shpejti të dërgoj edhe ndonjë tjetër.

27. Letër Ymer Baqajt në kampin Latina në Itali, 14 janar 1982

I dashur shok, Imer! 14 janar 1982

Sapo morëm një letër nga ana jote. Po të përgjigjemi edhe në letrën e parë.

Më vjen shumë mirë që dukesh pak më i stabilizuar sa i përket gjendjes në kamp. Aq më mirë që së shpejti bëheshke edhe me dokumente udhëtimi. Shpresoj se nuk do të ikësh gjëkundi pa u parë me ne. Ne me gjithë qejf do të vinim të shiheshim edhe atje, por edhe ne jemi të zënë me punë, edhe rruga është shumë e largët dhe po bëhen shumë shpenzime.

Unë po vërej se je një njeri që nuk lëshohesh verbër në marrëdhënie me njerëz. Por, megjithatë mosha jote s'ka pasur si të pajisë edhe me përvojën e duhur për njohjen e plotë të njerëzve në situata të vështira si kjo jona. Konkretisht, personi, për të cilin më njoftoje ne letrën e fundit e i cili thotë se është i lindur në Shqipëri, ose dredhon për arsye të cilat për ty e ne janë të panjohura, ose është provokator dhe agjent i rrezikshëm. Nga Duboviku s'kemi kurrfarë të dhënash për ndonjë familje a njeri që të ketë dalë në Shqipëri, herët as vonë. Përveç kësaj nga të gjithë emrat që përmend ai person duke thënë që janë nga Duboviku vetëm një është real, ai i Emrush Berishës, i shpërngulur në Pejë. Duke u nisur nga shumë arsye, ne e diskutuam me shokë dhe vendosëm të të njoftojmë që prej atij njeriu, ndonëse personalisht nuk e njohim, ti duhet të ruhesh sa prej gjarprit. Asnjë e mirë s'mund të dalë prej tij, vetëm të këqija. Ai që ka dalë nga Shqipëria për t'i ndihmuar kosovarët, e të tillë sot nuk ka, të jesh i bindur, këtë sekret kaq të rëndësishëm nuk do ta thoshte ty, as të tjerëve.

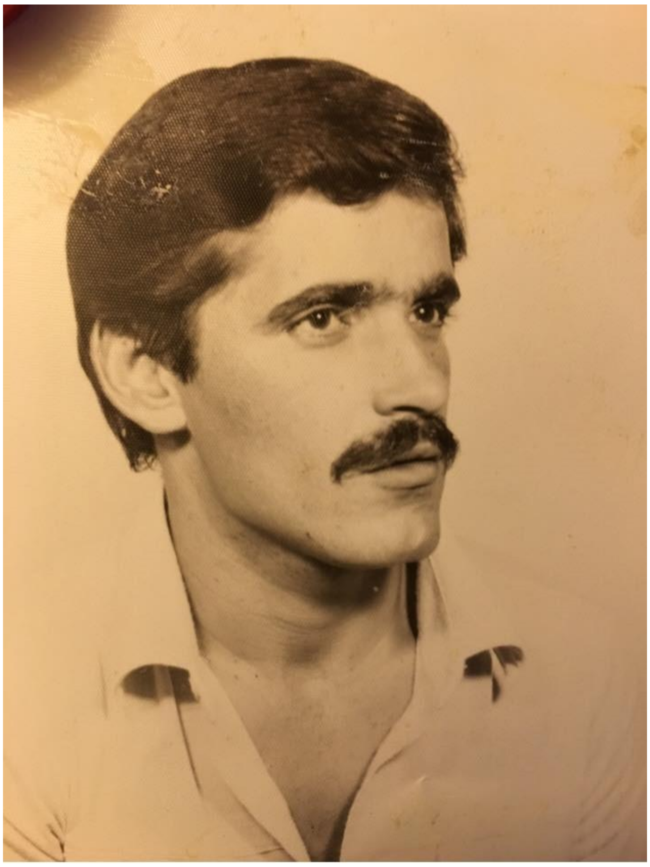
Ymer Baqaj

Prandaj, sytë në ballë. Mos u largo në mënyrë të prerë prej tij dhe shtiru sikur nuk je informuar gjë për të. Largimi të bëhet dalëngadalë dhe në mënyrë të padiktueshme. Ndryshe, ai mund të bëhet i rrezikshëm aty për aty dhe të të dëmtojë menjëherë, në qoftë se ka menduar të të dëmtojë më ngadalë. Ne nuk dimë ku e ka ai forcën, por duhet ta ketë te armiku ynë, nuk ia dimë "misionin", por mund të jetë "mision" shumë i rrezikshëm. Aq më parë, pasi ti thua se ai është shumë i ngritur në pikëpamje ideopolitike. Do të thotë se ka mundësi të jetë ndonjë kuadër i lartë e i rëndësishëm i UDB-së.

Më në fund, duke të përcjellë të fala vëllazërore e revolucionare, të urojmë stabilizim edhe më të madh të gjendjes dhe syçeltësi edhe më të madhe.

J. Gërvalla

Imer Baqaj, shok i Vëllezërve Gërvalla, jeton në Malmö të Suedisë. Përmes Imer Baqajt, Jusufi e siguron adresën e djalit të Metush Krasniqit, Besnikut në Australi.

28. Letër për Ibrahim Kelmendin, 15 janar 1982

I dashur shok Ibrahim! 15 janar 1982

Me bisedën që patëm në
1.dasmë, unë në njëfarë mënyre u tregova i

Në dasmë Jusufi është gjaknxeht dhe i thotë fjalë të ashpra IK, të cilat IK nuk i ka meritua por i ka meritua shoku organizativ i IK, Kadri Z.

2.padrejt ndaj teje. Por, duhet ta kesh kuptuar që

Në dasmë nuk ka kurrfarë pajtimi që Jusufi do ta kërkonte ndërmjetësimin e avokaturën e IK. Letrat e 15 janarit 1982 janë komunikimi i parë i JG me KZ e IK pas dasmës.

3.gjaknxehtësinë time mund ta zbrazja vetëm mbi një shok me të cilin nuk kemi pasur kufij.

*Ndihma e JG për OMLK ka qenë e pakursyer por edhe gjaknxehtësia dhe përgjigja e tij kundër **lojës** së OMLK-KZ me te (JG) ka qenë e pakursyer.*
Pasi ka qenë dasma e KZ, fjalët që i ka merituar KZ, Jusufi pa të drejt ia thotë IK shokut organizativ të KZ.
Me fjalët nuk kemi pasur kufij Jusufi mendon në kohën kur JG pa kufij (deri te burgosja e Hysen Gegës) e ka ndihmuar e botuar gazetën Bashkimi.

4.Arsye për të qenë **aq** gjaknxehtë, mbase nuk kam pasur.

*Jusufi mendon se **mbase** nuk ka pasur arsye të jetë AQ gjaknxehtë. Pra është fjala jo vetëm për gjaknxehtësinë por thelbi është për **SHKALLËN E MADHE** të gjaknxehtësisë së JG në dasmë.*

5.Puna e Organizatës në të cilën bëjë pjesë nuk shkon aspak keq.

Pse e përdor Jusufi fjalinë e mësipërme?
Sepse KZ dhe IK, në dhjetor 1981 e janar 1982 zhvillojnë fushatë shpifëse kundër JG e LNÇKVSHJ, duke thënë se në:

-LNÇKVSHJ shkojnë punët keq sepse
-LNÇKVSHJ merret me punë të këqija.

6.Por, nga takti më kanë nxjerrë disa gjeste e veprime **të një shoku**, që, të kundruara nga distanca e të sotmes, më dalin një

*Me fjalët **të një shoku** JG e ka fjalën për KZ.*

7.lojë e pamirë, së pari me personin tim, e pastaj edhe me një

JG flet se OMLK-KZ ka bërë lojë të pamirë me personin tim

8.organizatë, çka, më shumë organizata revolucionare, madje në një çast madhështor të historisë sonë, që implikon dashurinë, afrimin dhe sinqeritetin më të madh mes luftëtarëve të lirisë.

JG flet se OMLK-KZ ka bërë lojë të pamirë me ***organizatën time***

Ti mund dhe besoj se je i
9.painformuar lidhur me ato që kanë ndodhur në përçapjet për

JG e konsideron IK person të painformuar për punët rreth bashkimit?
Për cilën periudhë kohore mendon JG se IK është i painformuar?
JG mendon për kohën prej ndërprerjeve të të gjitha marrëdhënieve me IK, pas daljes së numrit të fundit të Bashkimit -janar 1981 e deri në momentin kur JG i shkruan rreshtat e mësipërm më 15 janar 1982.

10.bashkimin e **DY** organizatave.

JG fletë vetëm për DY ORGANIZATA.
Cilat janë ato?
1.LNÇKVSHJ dhe 2.OMLK
Pse JG nuk e përmend FKP?
Sepse FKP
-në praktikë nuk ka ekzistua pas janarit 1981 dhe
-në teori nuk ka ekzistua pas 17 tetorit 1981

11.Por, unë kam edhe më pak leje të të informoj për to, **tani që e di se ku bënë ti pjesë.** Edukata ime s'më lejon të veprojë në mënyrë të tillë.

Jusufi i thotë IK se unë nuk kam leje me të informuar pasi ***tani e di se ku bënë ti pjesë.***

Çka mendon me JG me fjalët:

tani e di se ku bënë ti pjesë

JG e din se IK bënë pjesë në Organizatën e Kadri Zekës.
Prej nga e mori vesh JG se IK bënë pjesë në Organizatën e KZ?
E mori vesh nga Kadri Zeka.
Ku e morri vesh, në cilin vend?
Në panairin e librit në Frankfurt.
Në cilën datë?
Më 17 tetor 1981.

12.**Shokët e tu të rinj** e kanë me borxh ta bëjnë këtë punë.

Çka dhe kend e mendon me fjalët **Shokët e tu të rinj***?*
Mendohet KZ-OMLK e Fronti i OMLK-së
Pse i përdorë JG fjalët **Shokët e tu** ***të rinj dhe jo p.sh. të vjetër?***
Sepse KZ dhe IK janë në një Organizatë vetëm prej 17 tetorit 1981.

Pasi KZ e IK (më 15 janar 1982 kur shkruhet kjo letër) janë në një Organizatë për një periudhë ***tremujore*** *JG e përdorë shprehjen*

Shokët e tu të rinj

Në panairin e librit në Frankfurt, ***më 17 tetor 1981****, Jusufi informohet* ***për herë të parë*** *nga Kadri Zeka se OMLK-ja është bashkuar me Frontin e Kuq Popullor, se Kadri Zeka është bashkuar me Ibrahim Kelmendin. Jusufi beson dhe mendon se ky bashkim është bërë menjëherë pas kthimit të Kadri Zekës nga Stambolli më 16 tetor 1981. Pasi unë informohem për këtë nga Jusufi, brenda dy orësh, po në panair edhe unë besoj dhe mendoj si Jusufi, se ky bashkim i Kadriut me Ibrahim K. është bërë pas kthimit të Kadriut nga Stambolli dhe këtë formë e kam dhënë në librat e mi.*

Më 28 shkurt 2024, për herë të parë mu dha rasti t'i lexoj fjalët e mëposhtme:

”Ky dokument ishte një bazë e mirë për t'u zhvilluar bisedime për themelimin e një fronti popullor, bashkim e centralizim të lëvizjes patriotike e komuniste të Kosovës. Për këto qëllime, në tetor të vitit 1981 Kadri Zeka me Bardhosh Gërvallën udhëtojnë në Turqi për bisedime që mundësisht të arrihej bashkimi në baza të ”Tezave…” në mes OMLK-së dhe LNÇKVSHJ, **pasi më parë ky bashkim ishte arritur me FKP** (Frontin e Kuq Popullor-shën. ynë).” (Kadri Zeka, Vepra, Biblioteka ”Liria” Buchhandlung Badhausstr. 35, 2503 Biel-Bienne, Zvicër, korrik 1986, faqe 18)

13.Unë e di se ata e kanë vështirë ta bëjnë,
sepse, po ta bënin, do të duhej të flisnin hapurazi

Jusufi e din shumë mirë natyrën ***e vështirësive të KZ-OMLK*** *për të folur hapurazi*

14.kundër punëve të tyre të pahijshme.

JG tregon se KZ-OMLK kanë bërë punë të pahijshme.

15.Tash për tash mund të të them se kjo gjë
-nuk do të mbetet shumë kohë pa u sqaruar.

JG mendon se vetë shumë shpejt të gjithë zhurmën dhe gënjeshtrat rreth bashkimit do t'i sqaroj publikisht në faqet e Zërit të Kosovës.

16.Do të dalë në shesh se kush është
-duke bërë zhurmë për bashkimin, duke u çjerrë për të

-e duke luftuar kundër tij.

Do të dalë në shesh=Do të dalë në faqet e Zërit të Kosovës

JG ka ndërmend ta sqaroj zhurmën e OMLK për bashkime të rrejshme, që
-çirren për bashkim -me fjalë - dhe
-luftojnë kundër tij - me vepra.

17.Një punë, megjithatë të ngarkon edhe ty.

Jusufi e fillon letrën me fjalët:

Me bisedën që patëm në dasmë, unë në njëfarë mënyre u tregova i padrejt ndaj teje.

Por me fjalinë e mësipërme: Një punë, megjithatë të ngarkon edhe ty.

Jusufi don të thotë se ai ka shumë arsye pse ka qenë gjaknxehtë ndaj IK, pasi IK është marrë me
-shpifje,
-gënjeshtra dhe me
-intriga kundër personave të LNÇKVSHJ.

18.S'ka pasur hije pa marrë edhe mendimin tim, ta shpallje ndër njerëz se si një nga njerëzit e rëndësishëm të Lëvizjes na qenkësh, në mos antikomunist, atëherë së paku kundërshtar i partisë (iluzioniste) që do të formoheshka ndër ne.

JG me citatin e mësipërm e akuzon IK, si
-shpifës,
-gënjeshtar dhe
-intrigant.

19.E vërteta është krejt ndryshe. Shoku Z. i ka procesverbalet e takimit me të. Po deshtët të ngulni këmbë edhe më tej në qëndrimin "antikomunist" të atij shokut të Lëvizjes, urdhëroni e bëjeni këtë punë në baza më të shëndosha e më të ndershme, merrini përbazë procesverbalet e takimit.

Burimi i shpifjeve, gënjeshtrave dhe intrigave të Ibrahim Kelmendit rreth takimit të Stambollit, nga citati i mësipërm, rrjedhë nga fjalët që IK i ka dëgjuar nga KZ.

20.Atje shihet se ku qëndron e vërteta

A)-për bashkimin e paarritur,
B)-e ***megjithatë të shpallur si akt të kryer në thirrjen e famshme***
C)-"Të gjithë në Front! Të gjithë për Frontin!", *të cilën ndoshta*
D)-nuk e ke pasur në dorë,
E)-ngase botimi i saj u spostua
F)-pas letrës sime dërguar shokut Z.

Analiza e tekstit të pikës 20, nga A-F.

A)-pasi bashkimi në Stamboll nuk është arritur OMLK-ja ka përdorë fushatën në rrethe të veta se të gjithë janë për bashkim, vetëm Jusufi është kundër,

B)OMLK-ja e ka shpall në një dokument-THIRRJE-se është bërë bashkimi i TË GJITHEVE,

C)KZ-OMLK ia ka dërguar Jusufit një THIRRJE të FAMSHME në javën e parë të dhjetorit 1981 me titull:

-"Të gjithë në Front! Të gjithë për Frontin!".

-OMLK e KZ kanë menduar se Jusufi frikësohet nga THIRRJA e BASHKIMIT të të GJITHEVE, dhe jo vetëm nuk e kundërshton por e shtyp atë THIRRJE dhe e bënë të njohur për të gjithë në Shtutgart, ashtu siç i ka shtypur TEZAT e OMLK-së në Shtator 1981.

D)Jusufi beson shumë se IK nuk e ka pasur në dorë THIRRJEN
"Të gjithë në Front! Të gjithë për Frontin!",

E)JG i tregon IK se botimi i THIRRJES ***"Të gjithë në Front! Të gjithë për Frontin!",*** *u spostua nga KZ*

F) Pse u spostua botimi i THIRRJES ***"Të gjithë në Front! Të gjithë për Frontin!"?***

Sepse JG i përgjigjet KZ me shkrim, se THIRRJA ***-"Të gjithë në Front! Të gjithë për Frontin!",*** *është gënjeshtër dhe nëse e publikoni këtë THIRRJE ne do të dalim me sheshimin e gënjeshtrave.*

21.Tani po e kupton se unë hyra shumë thellë në punë që s'janë të miat, në punë tuaja të brendshme. Prandaj, nuk shkoj dot më tej.

Jusufi me këto fjalët e mësipërme, gënjeshtarit dhe shpifësit Ibrahim Kelmendi i thotë se nuk hyj në punët e tuaja të brendshme me KZ. Prandaj, më mirë e ke të merresh me punët tuaja të brendshme se sa me mua e me LNÇKVSHJ.

22.Dëshiroj
-që **ana jonë** këndej të jetë e gabuar dhe
-juve t'ju shkojë puna për së mbari deri në arritjen e fitores.
-Ne s'ndiejmë frikë as kemi dëm nga cilado forcë me të vërtetë patriotike e revolucionare e popullit tonë.
-Përkundrazi, atë kërkojmë si qorri sytë dhe ajo na bënë të mburremi.
-Por kemi një çikë ndruajtje se punës i është zënë jo fort mirë peta.

23.Përkundër të gjithave,
-ne s'e kemi humbur
-as e humbim dot
shpresën e bashkimit.

24.Veçse kemi konstatuar
-se një mision i tillë
-aq të nevojshëm **e**

-aq të shenjtë për ne,
do ta **bëjnë**
kur të vijë koha,
-njerëzit e vërtetë
-të punëve të vërteta.

kur të vijë koha**, do me thënë **jo nesër apo pasnesër

-njerëzit e vërtetë
-të punëve të vërteta.
*Jusuf Gërvalla më 15 janar 1982, Kadri Zekën dhe Ibrahim Kelmendin i konsideron **njerëz të punëve të pavërteta**, do me thënë njerëz të gënjeshtrave.*

Tani po të njoftoj se këto ditë na arriti në videokasetë me pesë filma shqiptarë. Filmat janë të shkëlqyeshëm dhe shumë inspirues. Ne ende s'ia kemi dalë ta shumëzojmë videokasetën, se për këtë punë po na duhet edhe një videofon i dytë, që s'e kemi, dhe një shtojcë speciale për riinçizim, që s'e kemi poashtu.

25.**Po të nxorri rruga këndej ndonjë ditë** dhe po pate mundësi, merr videofonin tuaj e eja t'i riinçizojmë. Me këtë rrugë, për të njejtën çështje po e njoftoj edhe shokun Z., megjithqë më duket se ata nuk kanë ende as videofon.
Të fala vëllazërore e revolucionare
J.G.

===================

Jusuf Gërvalla ia dërgon këtë letër Ibrahim Kelmendit në veri të Gjermanisë, **duke menduar se ai do ta pranoj e lexoj letrën të hanen a të marten (më 18 apo 19 janar 1982**) në shtëpinë e vetë dhe nuk ka kurrfarë dijenie se Kadri Zeka ndodhet në Dusseldorf tek IK ku e ka kaluar tërë javën.

29. Letër Kadri Zekës, 15 janar 1982

Untergruppenbach, RFGJ
15 janar 1982
I dashur shoku Z*.!

1.Para disa ditësh e mora videokasetën e pritur.
2.Në të janë pesë filma e drama shqiptare të shkëlqyeshme.
3.Shfaqjet e tyre të para ndër punëtorët tanë, treguan se janë shumë frymëzues.
4.Ne ende nuk arritëm t'i shumëzojmë e t'jua dërgojmë edhe juve, sepse po na mungon edhe një videofon i dytë.

5.Sa më shpejt që të mundemi ta bëjmë inçzimin e tyre, ne do t'jua dërgojmë videokasetën.
6.Ndoshta Ibrahimi ka mundësi më të mira, prandaj i thashë të vijë me videofonin e klubit, e po të vijë e bëjmë një kopje edhe për ju në Zvicër.
7.Po kështu kam marrë edhe disa shirita me radiodrama (për kasetofon).
8.Ato do të përpiqemi të gjejmë mënyrën t'i shumëzojmë në më shumë, e mbase t'i shesim për të mbuluar shpenzimet e tyre.
9.Në to janë përfshirë radiodramat: "Epoka para gjyqit"; "Besa e madhe"; " Toka jonë"; " Prijësja e komitëve"; "Tokë e ndezur".
10.Njëherazi shfrytëzoj rastin t'ju përgëzoj edhe njëherë për martesën dhe t'ju uroj trashëgim të frutshëm shqiptar.

Me përshëndetje revolucionare
Drini

Letra dërguar Kadri Zekës i ka 179 fjalë, 10 fjali. Në te nuk ka asnjë fjalë të vetme bisedë politike e rreth bashkimit. Ka fjalë vetëm rreth kulturës, historisë e interesit të përbashkët (fjalitë e gjelbërta). Fjalia 10 është fjali e urim privat për martesë e trashëgimi.

=======================

Jusuf Gërvalla ia dërgon këtë letër Kadri Zekës në Zvicër, **duke menduar se ai do ta pranoj e lexoj letrën të hanen a të marten (më 18 apo 19 janar 1982)** në shtëpinë e vetë dhe nuk ka kurrfarë dijenie se KZ ndodhet në Dusseldorf tek Ibrahim Kelmendi ku e ka kaluar tërë javën.

================================

30. DY(2)-shet E VËRTETUARA NGA JUSUF GËRVALLA GJATË PERIUDHËS - JANAR 1980 - JANAR 1982

Nga diskutimi për temën të cilën jemi duke e shtjelluar po i konkretizoj me disa skema të thjeshta që e lehtësojnë pamjen, dhe e lehtësojnë demaskimin e djallëzive, e bëjnë shumë të tejdukshëm planin e djallëzive.

Ibrahim Kelmendi e ndonjë tjetër, janë munduar me të gjitha gënjeshtrat për të krijuar e mbjellë iluzionin se ka ekzistue TRESHI:

Jusuf Gërvalla-Kadri Zeka-Ibrahim Kelmendi

Se ky tresh ka vepruar në Evropë dhe ka kryer punë të përbashkët e të organizuar me variacione, në periudhën
Janar 1980 ---- Janar 1982

Kjo është një gënjeshtër dhe një iluzion për njerëzit që nuk duan të lodhen për me mendua.
-Treshi i lartpërmendur, në periudhën Janar 1980-Janar 1982, nuk ka ekzistua as për një sekondë të vetme.

*-Në periudhën **Janar 1980-Janar 1981**, (me ndërprerje të gjata) mund të thuhet se ka ekzistua vetëm dhe vetëm **DY**-shi:*
Jusuf-Ibrahim

1==============05/06===============12/1980-1/1981=== ∞

Pamja grafike e raportit Jusuf Gërvalla-Ibrahim Kelmendi

Nga paraqitja grafike e mësipërme lehtësohet kuptimi i raporteve/ndihmës së Jusufit për Ibrahim Kelmendin dhe ndërprerjes së ndihmës e bashkëpunimit.

Ngjyra e gjelbër (gjysma e dytë e janarit-maj 1980 dhe gjysma e dytë e dhjetorit 1980-gjysma e parë e janarit 1981) paraqet kohën kur Jusufi i ndihmon Ibrahimit.

Ngjyra e kuqe (qershor 1980-gjysma e parë e dhjetorit 1980 dhe gjysma e dytë e janarit 1981-pakufi ∞) paraqet kohën kur ndihma e bashkëpunimi i Jusufit me Ibrahimin nuk ekziston.

Për konstruktimin e kësaj pamje grafike jam bazuar në një letër të Ibrahim Kelmendit dërguar Hysen Gegës më 4 qershor 1980, RAPORTIN e Jusufit për LNÇKVSHJ më 31 korrik 1981, kohën time pran Jusufit dhe letrat e deklaratat e Suzana Gërvallës.

Gjatë kësaj periudhe nuk ekziston asnjë fjalë e vetme se Kadri Zeka apo OMLK kanë pasur ndonjë ndikim a veprim me këtë DY-sh: JG-IK.

Në janar 1981, si pasojë e dërgimit të Hysen Gegës me Sadik Blakajn, nga ana e IK,
DY-shi; Lidhja
Jusuf-Ibrahim
prishet për t'u mos u ndrequr kurrë, prishet përjetësisht.

*Në prill 1981 **kemi fakte me shkrim**, të publikuara, të Jusufit se krijohet lidhja e **DY**-shi:*
Jusuf G-Kadri Z.

Ky DY-sh krijohet dhe prishet pa asnjë lidhje të vetme dhe ndikim të Ibrahim Kelmendit.

Kjo lidhje; Jusuf-Kadri, krijohet (në bazë të fakteve) në prill 1981 dhe prishet më 17 tetor 1981 në Frankfurt.

Prill 1981===================================17-10-1981==== ∞

Grafiku i ndihmës së Jusufit për OMLK dhe i bashkëpunimit me Kadri Zekën.

Më 17 tetor 1981 lidhja Jusuf-Kadri prishet përjetësisht për të mos u ndrequr kurrë.

Prej krijimit të lidhjes Jusuf-Kadri, deri më 17 tetor 1981, Jusufi në mënyrën më të pakursyer e ndihmon OMLK, duke e pasur për bazë idenë e tij se me këtë po i kontribuon një bashkimi që do të bëhej më vonë.

***Për Jusufin** gjatë kësaj periudhe (prill-17 tetor 1981) të punës së organizuar ekziston vetëm NJË LIDHJE, lidhja **DY**-she: **Jusuf-Kadri**, pa asnjë lidhje të vetme, pa asnjë koordinim, pa asnjë konsultim dhe informim me Ibrahim Kelmendin.*

Jusufi kurrë nuk merr leje dhe nuk e informon IK për asnjë punë të vetme që ai e bënë për OMLK-në.

***Për Kadri Zekën** puna qëndron më ndryshe. Hydajet Hyseni ka vendos kontakte me Ibrahim Kelmendin, sipas shkrimeve të Ibrahimit qysh në fund të vjeshtës së vitit 1979.*

Fund-Vjeshtë 1979================================∞

Grafiku që përmban; kontaktet, unitetin në mendime dhe bashkimin e OMLK me FKP

Ibrahim Kelmendi: ”**Në fund të vjeshtës 1979 befasohem nga vizita e diplomatëve** Simon Qirici e Sazan Beu. (…)
Nuk më kujtohet saktësisht, **nëse Hydajet Hyseni i OMLK-së me befasoi me vizitë para apo prapa diplomatëve.** Ai erdhi drejtë e në dhomë. Me përshëndeti duke më mashtruar se kisha përshëndetje nga Vëllau Zenel. Nuk prezantoi identitetin e tij, si delirant që ishte! Pat kërkuar të bënim bisedë me rëndësi, mundësisht në dhomë të ndonjë shoku, sepse dhoma ime përgjohej, siç më tha ai. Imitonte misionarin komunist Ali Kelmendi apo ndonjë të ngjashëm. Më mbajti ligjeratë, duke ma përkthel sedrën me lavdërime për kontributin tim revolucionar. ” (Pseudoenverizmi kosovar)”

Për ne në këtë pikë paraqet rëndësi koha: Janar 1981 - Janar 1982.
Për Kadri Zekën, në periudhën
Prill 1981-17 tetor 1981,

Ekzistojnë ***DY*** *lidhje-**DY**-she (të pavaruara);*
1.Lidhja Kadri-Jusuf dhe
2.Lidhja Kadri-Ibrahim

Lidhje që janë 100% të pamvaruna prej njëra tjetrës.
Jusufi nuk interesohet kurrë të dij nga afër se çfarë raportesh të brendshme mund të ketë Kadri Zeka me Ibrahim Kelmendin.
Nuk ka asnjë fjalë të vetme se KZ e informon Jusufin për ndonjë çështje që ka të bëjë me IK.
Kadri Zeka nuk e informon I.K. për asnjë punë që JG e bënë për OMLK-në në periudhën prill 1981-17 tetor 1981.
Është e qartë se OMLK në këtë periudhë (prill-tetor 1981) ka jashtëzakonisht më shumë dobi prej Lidhjes me Jusufin se sa prej Lidhjes me IK.

Prej momentit të prishjes së përjetshme të Lidhjes Kadri - Jusuf, më 17 tetor 1981, përnjëherë, automatikisht për OMLK-në Lidhja Kadri - Ibrahim kalon në plan të parë, merr një rëndësi që nuk e ka pasur më herët. OMLK-ja humbjen e Jusufit mundohet me e kompenzua me forcimin e Lidhjes Kadri-Ibrahim.
Kjo Lidhje, organizativisht ***i paraqitet Jusufit më 17 tetor 1981****, si e kryer, si bashkim i KZ (OMLK) me IK (Frontin e K.). Ky bashkim është bërë para 17 tetorit 1981.*
Kulmi i kësaj afërsie e i këtij bashkimi është java e Kadri Zekës në Duseldorf nga 12 janar-16 janar 1982.

Nga kjo që u paraqitë dhe që është dokumentuar
-në imtësi nga ana e Jusufit,
-u vërtetua se në Evropë,
-për asnjë sekondë të vetme nuk ka ekzistua
njëkohësisht një ***TRE****-sh organizativ me emrat*
-Jusuf Gërvalla-Kadri Zeka e Ibrahim Kelmendi.

Në bazë të letrave të Jusufit,

-Ky TRE-sh formlisht nuk ka ekzistua

1-me qëllim të ***bashkëpunimit,***

sepse kemi bashkëpunime të ndara;

-bashkëpunim të Jusufit vetëm përmes Kadri Zekës

(gjatë vitit 1981)- me Ibrahim Kelmendin

2-me qëllim ***të bashkimit,***

-sepse kemi bisedime të ndara për bashkim.

Lëvizja nacionalçlirimtare-LNÇKVSHJ zhvillon,

-bisedime për bashkim ***vetëm me OMLK*** *të cilat dështojnë, ku qëndrimet e Jusufit ndaj Frontit të Kuq Popullor e Ibrahim Kelmendit janë të njohura, të hapura.*

Taktika e OMLK-së dhe Kadri Zekës është

-të zhvilloj ***vetëm bisedime të ndara,***

-dypalëshe, sekrete, ***me Ibrahim Kelmendin-Frontin e Kuq Popullor,***

-pa ia dhënë ***asnjë informatë të vetme Jusufit në këtë drejtim****,*

-të zhvilloj vetëm bisedime të ndara,

-dypalëshe, sekrete, me LNÇKVSHJ

-pa ia dhënë ***asnjë informatë***

të vetme Ibrahim Kelmendit në këtë drejtim*,*

Bisedimet e Kadri Zekës-OMLK-së me Ibrahim Kelmendin-FKP përfundojnë me sukses

-një kohë të mirë ***PARA takimit të Stambollit*** *(të mesit të tetorit 1981,*

në mes Kadri Zekës e Sabri Novosellës dhe Bardhosh Gërvallës),

Bisedimet e Kadri Zekës-OMLK-së me LNÇKVSHJ dështojnë.

Nga kjo që u paraqitë dhe që është dokumentuar në imtësi nga ana e Jusufit, u vërtetua se në Evropë, për asnjë sekondë të vetme nuk ka ekzistua njëkohësisht një ***TRE****-sh organizativ me emrat Jusuf Gërvalla-Kadri Zeka e Ibrahim Kelmendi. Si rrjedhim i moskzistimit* ***as në formë 1.bashkëpunuese e as në atë 2.bashkuese*** *prej janari 1980-janar 1982, do të thotë nuk ka ekzistua dhe nuk është krijuar për asnjë sekondë as më 17 janar 1982.*

Sokoli-Shpendi-Bardhi

Fjalë të shkruara nga Jusufi, që janë dhënë në këtë libër.

Shoku **Shpend** ka ardhur dhe është vendosur te ne.
Jam i kënaqur nga takimi me të.
21 korrik 1981

====================

Dje mora dy letra në një zarf ë mbante datën e nisjes 23. 07.
Njëra ishte për mua, e tjetra e përbashkët, për **mua, Shpendin e Bardhin**.
Menjëherë pas dite **me Bardhin shkuam te Shpendi** dhe i lexuam bashkë të dy letrat.

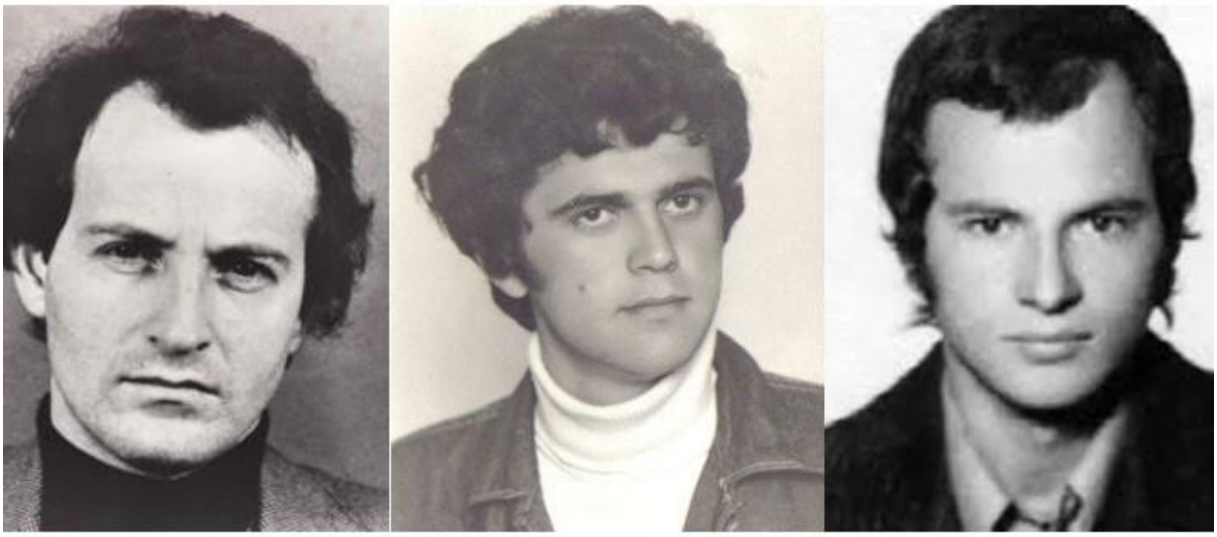

Jusuf Gërvalla (Sokoli), Xhafer Durmishi (Shpendi) dhe Bardhosh Gërvalla (Bardhi)

Leximi i letrave të tua nga **unë, Shpendi e Bardhi**,
u shndërrua në një takim të mbarë,
ku shqyrtuam në hollësi çështjet e shtruara prej teje,
sqaruam (unë e Bardhi-shën. ynë**) Shpendin për disa hollësi të punëve (këtu) në të kaluarën**,
dhe morëm disa vendime.

Që të TRE **(unë, Shpendi e Bardhi-**shën. ynë**) jemi të mendimit se**
„Zëri i Kosovës“ duhet të dalë sa më parë e sa më mirë
dhe për këtë jemi duke punuar sa po mundemi.

NE **(unë, Shpendi e Bardhi-**shën ynë**) konstatuam së bashku që**,
ndonëse deri më tash nuk është formuar këtu dega konkrete e Lëvizjes,
me komitetin e vet, veprimtaria është bërë si të kish qenë kjo degë.

sipas mendimit tonë (Sokolit, Shpendit e Bardhit-shën. ynë**)**

E përfundoj këtë letër, duke ju përcjellë të fala vëllazërore e revolucionare
ty e shokëve - nga **Sokoli, Shpendi, Bardhi** e shokët e tjerë këndej.
31 korrik 1981

==========

Për pjesën e tyre më të madhe, e **unë, Shpendi e Besniku** jemi të kënaqur.

Unë, Shpendi e Besniku,
-duke analizuar anët e mira dhe virtytet e këtij njeriu,
-kemi vendosur se do të kish qenë mirë ta bënim
-menjëherë anëtarë **të Komitetit të degës së këtushme**.
20 gusht 1980

====================

Është e tepërt të thuhet se
-do **t'i** çojmë në vend këshillat,
-sugjerimet dhe
-urdhrat që do të na vijnë nga ana juaj.
-Këtë mendim e kanë plotësisht edhe Shpendi e Besniku.

Pres propozime e sugjerime edhe për tema të tjera, me realizimin e të cilave do të rrekeshim unë, Shpendi e Besniku.
5 nëntor 1981

====================

Kështu e pata kuptuar më në fund edhe zgjedhjen e Shpendit dhe timen në KQ.
(KQ=Komitetin Qendror të Lëvizjes Nacionalçlirimtare -LNÇKVSHJ-shën. ynë)
14 janar 1982

====================

====================

Libra nga Xhafer Durmishi – Skenderi i Shtutgartit, për Rilindasit e Shtutgartit
01. Protesta e Aspirata – Tetor 2006
02. Lëvizja e Jusuf Gërvallës- Tetor 2011
03. Zëri i popullit dhe Zëri i Jusuf Gërvallës-Nëntor 2011
04. Të fala s'po na çojnë asnjëherë-Dhjetor 2011
05. Nuk pyesin për çmimin e lirisë-Mars 2012
06. Pa taktizime-Prill 2012
07. Në rrethin e Shtutgartit-Shtator 2012
08. Fakte për Lëvizjen e Jusuf Gërvallës-Tetor 2012
09. Luga dhe Lugina-Dhjetor 2012
10. Filharmonia e Jusuf Gërvallës-Janar 2013
11. Shokët dhe Jusuf Gërvalla-Shkurt 2013
12. Fjalori i Lëvizjes së Jusuf Gërvallës-Maj 2013
13. Argatët agresiv-Maj 2013
14. Pa trazime-Qershor 2013
15. Skena-Qershor 2013
16. Emër që u bë traditë-Qershor 2013
17. Jusuf Gërvalla dhe Liria-Korrik 2013

18. Testamenti-Gusht 2013
19. Ilustrime-Janar 2014

Xhafer Durmishi-Skenderi

20. Vepra e Jusuf Gërvallës-Janar 2014
21. Ti ia ke besuar arkivin e Jusufit-Korrik 2019
22. Qendra Jusuf Gërvalla-Janar 2023
23. Lufta për liri në letrat e Jusuf Gërvallës, Mars 2024
24. Dëshmi e Dëshmorë, Janar 2025
25. HAPËSIRA, KOHA dhe Drita e Jusuf Gërvallës, Shkurt 2025
26. Referenca – Burime I-1979-1983
27. Referenca – Burime II-1982-1985

Jusuf Gërvalla: “*Kështu e pata kuptuar më në fund edhe zgjedhjen e Shpendit (Skenderit-shën im) dhe timen në Komitetin Qendror*.” (14 janar 1981)

Shënime për autorin

Xhafer Durmishi-Skenderi ka lindur në maj 1958 në fshatin Stanoc të poshtëm të komunës së Vushtrrisë. Nga arsimtarët e vetë të shkollës fillore angazhohet në Organizatën “Lëvizja Nacional-çlirimtare e Kosovës dhe viseve të tjera shqiptare në Jugosllavi”. Në vitet 1977-1981 ka studiuar në Fakultetin Xehtaro-Metalurgjik në Mitrovicë, në degën e Teknologjisë. Nga korriku 1981 gjendet pranë Vëllezërve Gërvalla në Shtutgart. Pas atentatit të 17 Janarit 1982, në mars 1982, falë dhuntive të natyrës, diturive dhe cilësive të ndërgjegjes e tij, me kërkesën e rrethit të Jusuf Gërvallës vazhdon redaktimin e asaj gazete që më parë e kishte redaktuar Jusuf Gërvalla. Fillimisht në redaktimin e plotë dhe në përgatitjen teknike të gazetës kryesore të Lëvizjes për Republikë punon gjer në mars 1983. Pas një qëndrimi prej 100 ditësh në Paris, në korrik 1984 vendoset në Suedi. Në korrik 1985 shërbimet e tij për çështjen apo në emër të çështjes shqiptare, nga rrethi që i kishte qëndruar afër, nuk konsiderohen të nevojshme dhe lirohet nga detyrimet e obligimet e organizuara politike. Vepra e tij pas vitit 1985 e ka bazën në detyrimet e ndërgjegjes. Është përkthyesi i parë i autorizuar për përkthime në mes suedishtes e shqipes. Merret me përkthime. Është njohës i njëzet e pesë gjuhëve të huaja.

==============

XHAFER DURMISHI-SKENDERI - Mars 2024-Shkurt 2026

© *Pashtriku.org*